

•

Li ser felsefeya rewistê

•

Abdusamet Yîgît

·
·
Li ser felsefeya rewîstê

Weşanên SORAN e

·
21ê adara 2017

Edîtor : Zeynel Abidîn Han

Berpirsiyariya Redaksiyonê: Zagros Baran

Grafîk û Design : Gazîn Han

·
email: han-grafik@hotmail.de

·
Çap û Grêdan : Concept Medienhaus GmbH

Bülöwstr. 56-57 10783 Berlîn

·
ISBN 978-3-945956-45-8

..

·
Li ser felsefeya rewîstê

Mîrov, di nava jîyaneka ku mîrov wê weke xwe dixwezê ku wê bijî de dijî û ew jîyan jî wê, bi gelek şewayan wê xwe li ber me wê bide

dîyarkirin. Mirov, wê dema ku ew, dikê ku rastîyên jîyanî wan fahmbikê wê, di rengekê û awayekî de wê binerîna xwe re wê, fahm bikê. Nerîn wê, di temenê wê hebûna mirov a keseyetî de wê hebê. Wê di wê çerçoveyê de wê keseyetîya ku ew afirîya wê, di xwe de wê xwediyê darazên weke'başî' û 'nebaşîyê' jî bê. Wê dema ku mirov li wê jîyanê nerî jî mirov wê li gorî wê bi nerînekê wê fahm bikê. Di aslê xwe de fahmkirina rewîstê wê, li ser hebûna keseyetîyê re wê, xwediyê temenekî fahmkirinê bê. Mirov divê ku pêşî di temenê de wê, keseyetîyekê bi şîroveyek giştî wê hilde li dest. Di serdemên bûhûrî de wê, bi teybetî di demên kevnera de wê, felsefe wê hinekî wê di awaye wê yê ku ew bi wê pêş dikeve wê de wê, rengekî rewîstî jî wê bi xwe re wê di temen de wê bi hawênê. Pêşî wê, şîroveyên li ser hebûna xwûdê re wê wrina kirin. Wê hebûna xwûdê wê, weke hebûna erdemî a herî baş wê were hanîn li ser ziman. Di wê çerçoveyê de jî wê, ew wê li gorî wê, çawa wê were jîyankirin wê, were hildan li dest. Di nava têngîna rewîstê(*ahlaqê*) û hebûna têngîna xwûdê de wê, di vê çerçoveyê de wê têkilîyeka têngînî a bi aqilî wê hertimî wê hebê. Wê li ser wê re wê, şîrove wê werina kirin.

Lê di aslê xwe de wê, li vir wê têngîna rewîstê wê, weke têngîneka ku mirov wê li vir wê pêşî wê bi aqil wê fahm bikê ya. Di roja me de wê, gelek teorîyên ku wê weke teorîyên rewîstî na wê, pêşketî wê hebin. Piranîya wan jî wê, temenê wan li ser pêşveçûnên felsefîkî ên dema kevnera a antîkê bin. Wê bi wê re wê, di dewama wê de wê werina hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de ku mirov mijare rewîstê wê hilde li dest wê, gelek têgin û mijarên weke yên "hebûna gîyanê", "qancî û başî", "xirabî û nebaşî", "kirina baş", "kirina xirab", "erdemî" û hwd wê, bi wan re wê gelek mijar wê werina hildan li dest. Di wan de wê, mijara sereka jî wê weke mijare 'rewîsteka baş' bê. Wê li ser wê were sekin in.

Pêvajoyên pêşketina aqil de wê, her wusa wê, weke ku em bi têngîna dûalîteya laş û gîyanê re wê kifş dikin wê, li ser wê re wê, bahse têngîneka rewîstî jî wê were kirin. Mirovê ku ew mir wê, gîyane wî bijî. Li vir wê gîyan bi zane bê û ankû wê ne bi zane bê wê, weke mijareka ku wê ji destpêka pêşketina aqil û pê de wê, mirov wê serê xwe li ser wê biwastênê bê. Zerdeşt wê li ser mijare bizanebûna gîyanê re wê bihizirê û wê, gîyanê di çerçoveyeka bi zane de wê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê bahse dema piştî mirinê wê were kirin ku "mirov mir wê, bikeve hişê hemû kirinên xwe yên ku wî di jîyanê de wî kirina û wê, hasabê wan li ber xwûdê wê bide." Wê di vê çerçoveyê de ev rengê şîroveya ku wê zerdeşt ku wê, bi vê rengê wê heta roja me jî wê di nava

civake kurd wê weke têngîneka rûniştî ku wê were hanîn li ser ziman wê, li ser wê re wê bahse têngî û aqilekî piştî mirinê bi wê re wê werê kirin. Di vê çerçoveyê de em, divê ku vê yekê jî wê bibêjin ku wê zerdeşt wê bi hebûna dûalîteya xwe ya gîyan û laş re wê, aqil jî wê weke beşek sêyem wê werênê li ser ziman.

Piştî ku mirov mir wê, gîyane wî bijî. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, were hizirkirin ku wê, di wê demê de wê hasabên kirinên xwe yên baş û nebaş wê, piştî mirina xwe wê bide. Wê derkeve 'dadgeha mahşerê' û wê hasabên kirinên wî yek bi yek wê ji wî wê werina pirsin. Ber vê yekê wê, têngîneka ku wê, piştî mirinê re wê aqil wê hebê wê, bi wê re wê were hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de em, di dewama wê de vê yekê jî wê werênina li ser ziman ku wê, bahse hebûneka 'rastîtiyeka teqez' ku wê mirov nikaribê ji wê bi ravê wê werê kirin. Di vê çerçoveyê de wê ev têngîna rastîya teqez wê, di dema darizandina mirov di dadgeha mahşerê de wê, serwer bê. Hingî ku mirov derew jî bikê wê, ew rastîya ku ew hatî jîyankirin wê xwe bi hebûna xwe re wê werênê li berçavên mirov. Wê di vê çerçoveyê de wê ew hebûna wê rastîya teqez wê, were li ser ziman. Hebûna rastîya teqez wê, weke têngîneka ku rastî a rastteqînî ku mirov wê nikaribê ji wê, xwe bide dûrkirin bê. Ber vê yekê wê, ev wê hertimî wê weke sedema wê bê ku wê li dunyê ku mirov çendî ku jîya ku mirov 'rast bê', 'dûrûst bê', 'baş bê' û hwd. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku ev têngînen weke 'rastbûn', 'dûrûstbûn', 'başbûn' û hwd wê, weke têngîna ku wê di jîyanê de wê, li ser şewayên qarakterê mirov re wê di mirov de wê li wan wê were lêgerîn. Ev têngî jî wê, bixwe re wê weke rengekî têngî ê rewîstî jî bin. Rewîst wê, ji xwe wê, di rewşa danîşandina kirin, tevger û xûyên mirovî de wê xwe bide hanîn li ser ziman. Li ser kirin û tevgeran re wê weke teybetî û xosletan wê werina li ser ziman. Li ser xûyan re jî wê weke qarakter wê werina hanîn li ser ziman.

Li ser ya baş re hizirkirin wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê têngîna başiyê wê, bi gelek şewayan wê li ser wê were hizirkirin. Mirov, bi kirinên xwe re başiyê dikê. Ya baş dikê. Ya baş wê, ya ku wê ji mirov re wê baş were bê. Di serdemên berî zayina Îsa wê, di serdema kevnera de wê, filosofên hedonîst wê zevkê û ankû hazgirtinê wê weke ya 'baş' jî wê fahm bikin û wê werênina li ser ziman. Ya ku ji mirov re baş tê û mirov xwe di wê de rehet hîs dikê wê weke ya rewîstî jî wê were li ser ziman. Têkiliya rewîstê wê, di nava kurdên berê de wê bi zanînê re

wê li ser bi têgihiştinî jîyankirina wê ya bi fahmkirinê re wê werênina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê di dema mîtannîyan de wê, ew were dîtî ku wê, ya ku mirov wê zanibê wê ji mirov wê weke têtîneka rewîst jî wê xwe di jîyanê de wê bide pêşxistin. Zanyar wê, weke ku ew kurdên berê ên dema mîtannî di hizirin wê têtîgirtina ji zanînê re wê ew wê zevkê wê bijî. Di vê çerçoveyê de wê, berê xwe wê bide bi yê nû ve. Di vê çerçoveyê de wê pêde wê herê. Tiştên xweşik, sipahî, teze, baş û hwd wê, weke tiştên ku mirov wê di vê çerçoveyê de wê karibê li wê bi hizirê. Minaq wê, mirov wê yekê wê kifş bikê ku wê berhemên ku mirov ew afirandina wê, di xwe de wê bi hebûna xwe re wê, xwediyê rastîyeka têtînî a ku mirov wê di vê çerçoveyê de wê werênê li ser ziman.

Xweşikati wê, hertimî wê bale mirov wê bikişênê. Wê aqilê mirov wê herê li ser wê. Mirov wê li wê bi hizirê. Bi hizirkirina li wê jî wê, têtîneka ku ew rehetîyê dide mirov wê bide mirov. Tiştên ku ew weke têtîjekê ew pêş dikeve wê, di vê çerçoveyê de wê karibê mirov li bayê xwe bibê. Ber vê yekê wê, li vir wê giring bê ku mirov wê bibîr bikê ku wê zanîn wê, bi wê fahmkirina wê û ji wê girtina wê têtî wê, weke aliyekî din ê ku wê bi zanînê re wê derkeve li pêş bê. Rewîst wê, bi zanînê re wê, weke têtîna ku ew li mejiyê mirov serwer jî wê karibê xwe werênê li ser ziman. Ber vê yekê weke ku em çendî nikarin bê zanînê li wê bi hizirin û bê zanînê li têtînen ku ew pêş dikevin û li jîyanê serwer dibin bi hizirin wê, bi heman rengê wê di vê çerçoveyê de wê weke rastîyekê wê xwe bide hanîn li ser ziman. Têtînen weke ku ew bi ramyarî ku ew di hên li ser ziman jî wê, di vê çerçoveyê de wê xwediyê rewşeka ku mirov wan di vê çerçoveyê de wan werênê li ser ziman bê. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, li ser keseyetîyê re wê werina li ser ziman. Keseyet wê, weke rewşeka têtînî a rewîstî jî wê li ser hebûna xwe re wê bi nerîna xwe wê werênê li ser ziman.

Di rewşa hizirkirina li rewîstê de wê, li ser aqil re wê, ya ku mirov wê bi çerçoveyî wê di hizirê û wê di hênê li ser ziman wê, xwe bi awayekî wê bide diyarkirin û wê werênê li ser ziman. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser zimann ku wê, aliyê mirov ê ku ew li ser zanînê re ew di hê li ser ziman wê, hertimî wê mirov wê bi wê re wê, bixwezê ku ew kirin, tevger û xûyên xwe di çerçoveya zanîn û mantiqê(vaca) wê de wê bide nîşandin. Wê bi wê re wê, werênê li ser ziman. Ya ku wê li vir wê li ser zanînê re wê temen û çerçoveya kirin û wê biafirênê wê têtîna rastîyê û hişmendîya wê ya di wê zanînê de bê. Wê li wir wê, ew têtîna rastîyê wê mirov wê bi xwe re wê bide qanihkirin ku ew rast a. Ya rast

wê, hertimî wê mêl û berê mirov bi wê ve bê. Di vê çerçoveyê de wê, ber ku wê li ya rast wê weke ya baş wê were hizirkirin. Di vê çerçoveyê de wê têkilîya di nava rastî û başîyê de wê, li ser fahmkirina mirov û herêkirina ya wê fahmkirinê û ankû qinyat bi wê fahmkirinê hanînê re wê xwe bide dîyarkirin. Di rewşa têngîna başîyê wê, di vê çerçoveyê de wê bi têngîna rastîyê re wê werê li ser ziman. Zanîn û hişmendîya zanînê wê, bi têngîna rastîyê û li ser wê re wê bi ya başîyê re wê xwe bide dîyarkirin. Ya baş wê, li ser wê rastîyê re wê, weke têngîneka ku wê rengê xwe wê bi kirinên mirov re wê bide dîyakirin. Mirov dema ku tiştê baş kir wê ew tiştê baş wê, hêsteka baş wê bide me. Dema ku mirov qancîyek bi yekî kir wê ew hêsteka baş wê bide mirov. Dema ku mirov, bi başî di nava hevkarîyekê de bû bi mirovna dervî xwe re wê ew mirov bigihênê haz û rehetîyekê. Wê ev hêstên ku mirov wê, ji wê bijî wê, weke hêstna ku wê mirov xweş bikin bin. Di vê çerçoveyê de wê, têkilîya kirinê û encama wê ya bi têngîna başîyê re wê, weke encama wê jî wê hêstên ku mirov çê dibin wê xwe bidina dîyarkirin. Rengê kirinê wê li vir wê pîr zêde wê giring bê. Kirin ku ew bi başî bê wê ew hêsta ku wê weke encama wê bi mirov re wê çêbibê wê rehetîyekê di mirov de çê bikê û wê aramîyekê bikê dilê mirov de.

Ya baş ku mirov wê kir wê, ew hêsteka baş wê bide me. Kirin wê hêstiyarîya ji wê, wê di şewayê wê kirinê de wê xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, ew were hildan. Minaq weke ku mirov ji kirina baş wê, hêstek baş wê bigirê. Wê di dilê xwe de wê xwe rehet hîs bikê û hwd. Lê ku ew kirin weke ku ew nebaş bê û ku mirov di hişmendîya wê de bê wê, ew mirov nekê rehetîyekî û aramîyekê wê nekê dilê mirov de. Mirov wê xwe rehet hîs nekê. Wê xwe aramîyekê li ser wê re wê di xwe de wê hîs nekê wê vajî wan wê di xwe de wê hîs bikê. Wê xwe xirab, nebaş û bêaram wê hîs bikê.

Em dema ku wê têngîna rewîstê(ahlaqê) wê dikin ku wê fahm bikin em wê jî wê kifş dikin ku wê weke ku kurdên berê wê di xwe de wê, werênina li ser ziman ku 'mirovê ku ew dikarê sehêtekê li ser xwe çê bikê', wê ew weke mirovek makûl û bi rewîst jî wê werê dîtin. Di vê çerçoveyê de wê têngîna xwe sehêtkirinê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê derkeve li pêş. Mirov dikarê wê ji gelek alîyan ve wê şîrove bikê. Minaq mirov, xwe ji kirina tiştê baş xwe dûrkinê, xwe ji bilêvkirina gotineka xirab dûrgirtin, xwe ji kirina kirineka xirab û ankû nebaş dûr dana sekinandin û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê wê were hanîn li ser ziman. Ev wê, weke 'ya aliyê baş ku ew li aliyê nebaş serwer

a jî wê, were hanîn li ser ziman. Di nava mirov de wê, gelek hêst wê hebin. Mirov wê, di xwe de wê, bi mereqa dilê xwe de wê, hertiştê ku ew dixwezê bikê wê, mêla wî herê li ser wê, û wê bixwezê ku ew wê bikê. Di vê çerçoveyê de wê, hêst wê, di temenê wê afirîna wê de wê, di aslê xwe de wê têgîneka bi hewldana fahmkirinê re wê hebê. Ajoya fahmkirinê jî mirov dikarê wê werênê li ser ziman. Ajoya fahmkirinê wê, weke ajoya têkilîya zayendî, weke ajoya xwarinê, weke ajoya rewşên din ên zindîyî û hwd re wê xwe di vê çerçoveyê de wê bide nîşandin û dîyarkirin. Ya ku wê, hêstê biafirênê û wê bi tevger bikê jî wê, ev bê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê yê giring wê hebê.

Em li vir divê ku vê yekê jî wê werênina li ser ziman ku wê dema ku mirov, wê li ser wê re wê bihizirê û wê bi hêsta wê re wê, li wê bihizirê. Hêsta wê, wê aliyekê têgihiştî ê wê rewşê wê di hîmê xwe de wê bihawênê. Wê li ser wê re wê pêşbikevê. Di vê çerçoveyê de wê, were dîtî ku wê, di aslê xwe de wê, di nava hêstê, fahmkirinê û kirinê de wê, têkilîyek li hevdu hûnandî wê hebê. Di demên mîtannîyan û demên medîya de wê, têkilîya ‘şahîya dil’ ku ew bi zanînê re dihat danîn wê, ev rewş wê di demên kevnera de wê weke ku wê hedonîst ku ew *zevkê* wê bi wê re wê, rewşeka têgînî a fahmkirinî a rewîstî jî wê li ser zanînê re ku wê werina li ser ziman bin. Di vê çerçoveyê de mirov, vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku mirov xwe li bayê hêstên xwe berdê û ti sînorê nasnekê û xwe bi ti sînorê ve girênedê wê, di encama wê de wê, çi derkeve li holê. Ya ku mirov wê di hîzîrê wê bi wê re wê di awayekî qarakterîstîkî de wê bi mirov re wê xwe bide dîyarkirin. Weke ku wê, berê dîsa kurdên berê dihanîn li ser ziman ”ku mirov, xwe rehet berda û hanî li ser ziman wê, hingî wê rastîya wî wê were li ser ziman bi wê xwe hanîna wî ya li ser ziman re.” Di vê çerçoveyê de wê rewşeka bi têkilîyî wê bihanîyan li ser ziman. Dema ku mirov xwe li bayê hêstên xwe berda wê hingî wê, ya dilê mirov wê, çi bê, bê ku mirov wê di darizandinekê derbas bikê wê were li ser ziman. Hingî jî mirov, dixwezê ku çi bikê û ankû nekê wê xwe bide dîyarkirin. Ew wê, bi mirov re wê were li ser ziman. Mirov wê, xwediyê rastîya xwe ya ku ew di hundûrê xwe de dijî bê. Dema ku mirov gotinên xwe di darizandinê û pîvanê derbas dikê bo ku mirov wan werênê li ser ziman wê, hingî ew gotin wê li gorî ku mirov wê, bixwezê çi bêjê wê were li ser ziman. Lê ji aliyekî din ve jî wê, ew jî wê were li berçav girtin ku mirovên ku ew li mirov dihisênin ku ew çi dixwezin ji mirov bihisênin û ankû bi bihîzin mirov wê li gorî têgîna xwe ya mantiqî wê, ew wê jî li berçav bigirê û wê li ser wê re wê gotinên xwe

wê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de ew, gotinên ku mirov ên ku ew gotinên mirov ên ku ew di darizandinê hatina derbaskirin wê hem aliyê ku ew çî dixwezê bêtê li ser ziman û hem jî aliyê ku ew dihênê û çî dixwezê bi bihîzê wê, ew herdû alî jî wê werina li berçav girtin.

Rewşa gotinên ku ew dihên darizandin wê, di vê çerçoveyê de wê, weke rewşek teybet bêtê. Di nava kurdan de wê, ev gotin wê weke 'gotina makûl' wê were hanîn li ser ziman. Gotina makûl wê, weke gotina ku ew di darizandinê ew hatîya derbaskirin bêtê. Di vê çerçoveyê de wê, çawa wê were hanîn li ser ziman wê, ew li wê hatibê hizirkirin bêtê. Di vê çerçoveyê de wê ew wê were hanîn li ser ziman.

Gotina darizandinê wê jî aliyê têtîna rewîstê ve wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwediyê rewşek têtînê a ku mirov wê hilde li dest bêtê. Her wusa rewşa têtîna darizandinê wê, weke aliyekî giring bêtê. Têtîna darizandinê wê, jî aliyekî ve wê weke aliyekî têtînê ê mantiqî jî wê bi kirdeyî û wateyî wê di xwe de wê bi hawênê. Ber ku mirov wê, dema ku wê di darizênê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke têtîneka aqilî wê ew wê hilde li dest. Wê li ser wê re wê, werênê li ser ziman. Rewîst, wê bi zanîna me re wê hebêtê. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku wê, bi zanîn û hişbûna xwe re wê, hilde li dest. Di vê çerçoveyê de weke aliyekî giring wê, jî demên berê ve wê li ser wê zanîna rewîstê wê were hizirkirin ku ew çawa bûya û ankû heya. Li gorî têtînên mengîwerî ku ew pêş dikevin wê rewîst wê, weke aliyekî têtînê ê ku mirov wê bibîr dikê na. Yanî wê, bi têtîneka weke ku ew berê hebin û ku mirov wan tenê kifş dikê wê, werina hanîn li ser ziman. Di serdemên kevnera ên felsefeyê de wê, li ser rewîstê û têtîna wê, were hizirkirin û wê, di vê çerçoveyê de wê du têtîh wê derkevina li holê û wê werina hanîn li ser ziman. Têtîha pêşî ku ew dihê hanîn li ser ziman wê ew bêtê ku wê bêtê bawerkirin ku ew rewîst wê bi hebûn û navê xwûdê re wê were hanîn li ser ziman. Wê di vê çerçoveyê de wê, weke rewîst wê, weke têtînna ku wê di wê çerçoveyê de wê werina hanîn li ser ziman bin. Yanî wê, weke têtîhna ku wê, çawa wê li gorî hebûna xwûdê ku wî kifşkirîya wê were jîyankirin û hwd wê, were hanîn li ser ziman. Ev alî wê weke aliyekî ku wê, hebûna olê wê, weke têtîneka rewîstî ku ew pêş dikeve jî wê werênê li ser ziman bêtê. Minaq mirov dema ku wê, li têtînên bawerîyê ên demên berê wê bînerê wê, tiştên nebaş wê werina qadaxa kirin. Minaq, kuştina mirovan, dizîn, xwarina malê mirovên din, destavêtin û hwd wê weke rewşna ku ew 'haram' û ankû qadaxa ku ew dihên hanîn li ser ziman bin. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew werina hanîn li ser ziman.

Zerdeşt wê, di vê çerçoveyê de wê, rêzikên ku mirov wan li gorî wan bijî wê, bi awayekî vekirî wê di avêsta de wê werênê li ser ziman. Her wusa wê, berî wî Mîtra jî wê, werênê li ser ziman. Rêzikên ku wan hanîna li ser ziman wê, weke rêzikên ku mirov li gorî wan jîyane xwe ava bikê bin. Di vê çerçoveyê de wê, werina hanîn li ser ziman bin. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê werênê li ser zimann ku wê, bi wan rêzikan re wê, jîyane wan mirovan wê, weke 'jîyaneka minaq' wê were hanîn li ser ziman. Wan, destnediavêt malê û namûsa mirovan. Malê haram nedixwar. Mirov nedikuştin. Dizî ne dikirin. Dûrûst bûn. Hertimî rêz û hûrmet di dana jîyane mirov. Bi vê rengê wê werina li ser ziman. Zerdeşt wî, jîyan "pîroz" dîtîya û wî bi vê rengê hanîya li ser ziman. Ber vê yekê wê, çi di jîyanê de ku ew weke zindî hena wê, bi heman têngî û bawerîyê bi pîrozî wê nêzî wan bibê. Di vê çerçoveyê de wê wan werênê li ser ziman. Ev aliyê pêşî ê ku wê bi têngîna rewîstê re wê were hanîn li ser ziman bê. Aliyê din ê duyem jî wê, li ser pêşketina aqilê felsefîkî re wê, were hanîn li ser ziman bê. Di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveyek zanînî de wê, pirranîya zane û filosofên ku wê derkevin wê, hizrên xwe wê di çerçoveyek rewîstî de jî wê werênina li ser ziman. Yan jî wê, hizirna xwe wê li ser têngîna rewîstê wê werênina li ser ziman. Minaq wê Platon weke ku ew ji sokrat fêr dibê û weke wî dihênê li ser ziman wê, rewîstê wê, weke zanînê ku ew pêşketî wê werênina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, bi zanînê re wê li rewîstê wê bihizirin. Têkilîya rewîst û zanînê wê di vê çerçoveyê de wê, weke mijareka ku wê hertimî wê serî li ser wê were wastandin bê. Wê ew bi zanînê re wê, were hanîn li ser ziman. Di çerçoveyekê de wê zanyar û ankû wê weke ku wê di demên piştre ên hemdem de wê werê hanîn li ser ziman wê filosof wê têkilîyeka wî ya çawa bi aqilê wî re wê bi rewîstê re wê hebê? Yan jî mirov, dikarê bi vê rengê wê werênê li ser ziman ku wê çawa wê têkilîyê di nava zanîn û rewîstê de wê dênin? Ev rewş wê, di vê çerçoveyê de wê, weke mijareka ku wê serî li ser wê were wastandin û aqil were meşandin bê. Di çerçoveya mijare me de jî em jî emê serî li ser wê biwastênin û wê hewl bidin di çerçoveya aqilê xwe de wê fahmbikin û wê werênina li ser ziman.

Dema ku mirov li ser têngîna rastîyê wê, serî bi watenê wê bi wê re wê were dîtin ku wê rastî wê weke têngîneka gelemper a jîyanî bê. Wê rengên têngînî ên weke nixî ên weke 'baş' û ankû 'nebaş' wê li gorî rewşan wê werina li ser ziman. Piştî ku wê aqilê me pêşbikeve û pê de wê, tişt, hebûn, tevger, kirin û xûy û hwd wê, di çerçoveya başîn û nebaşînê de wê

werina dîtin. Li ser wê rastîyê û têngîna wê re wê, ev rastî wê pêşbikeve. Têgînên weke baş û nebaîyê wê wê bi aliyekî ve wê hem nîrxî bin û hem jî wê hêstî bin. Ya ku wê wê weke baş wê were dîtin wê li ser hişmendîya me re wê, weke ya baş û ankû nebaş wê karibê wê hîskirin û hêstê jî ew bi mirov re li ser xwe re wê bide çêkirin. Hêst wê, weke aliyekî mirov ê giring bê. Ji aliyê mirovtîya mirov ve ku mirov bi hêstî binerê wê, were dîtin ku ya ku mirov dikê mirov wê hinekî jî ew hêstîtiya mirovî bê.

Tevgerên me yên ku em li ser wan dihezirin ku em wan bikin wê, di temenê wan de wê têngînên weke mêl, xwestek û hwd wê, bi têngînên weke armanc û hwd kku ew hatina dîyarkirin û ankû kirin re wê hebin. Her wusa mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, li ser wê, rastîyê re wê, weke aliyekî giring wê, werênê li holê.

Aqil, hişmendî û rewîst

Ya ku wê, weke aqil wê xwe bide dîyarkirin wê, hişmendîya me ya ji derve a hatî derkkirin bê. Her wusa aqil wê, bi hebûna xwe ya şûbjeyî re wê, li vir wê weke aliyekî giring ê ku mirov wê dikarê wê hilde li dest bê. Her wusa mirov, divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê aqil wê, bi têngîna hişmendî wê, hebûnê wê bi xwe re wê, weke aliyekî giring wê bide dîyarkirin. Hiş wê, bi aliyê şûbjeyî re wê, di temenê rengê darazkirinên me de bê. Mirov dema ku tiştek kir wê, ew kirina me wê weke kirineka ku ew hatî kirin bê. Ew kirin wê, weke kirineka bêî darazî bê. Lê piştî ku me li ser wê kirinê re têngî pêşxist û hizirkir ku ew 'baş' û ankû 'nebaş' a wê, hingî wê ew weke darazekê bê. Wê di vê çerçoveyê de wê ew kirina ku ew bûya wê, weke darazekê wê bi rengê baş û ankû nebaş wê were li holê û dîtin. Di vê çerçoveyê de wê, ya ku wê, bide kifşkirin wê hinekî jî wê nerînên me yên bi darazî bin. Yanî tişta ku ew baş û ankû nebaş were dayîn nîşandin wê, ew bi nerîna me ya darazî re wê were û bibê. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê nerîna darazî wê, di vê çerçoveyê de wê weke nerîneka ku ew rengê kirinê wê bi vê rengê wê bide dîyarkirin.

Di rewşa fahmkirina rengê aqilê de wê, di vê çerçoveyê de wê, ew kirina ku ew hatî kirin wê, çi wê baş û ankû nebaş wê bide nîşandin? Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê ji vê aliyê ve jî wê hilde li dest. Her wusa mirov vê yekê jî wê werênê li ser ziman. Kirin wê weke 'rastîyeka' ku ew rûdaya a bêalî wê di rewşa xwe ya bûyî de wê bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê li gorî nerîna bi rewşan re wê şîrove kir wê, hingî wê bi wê re wê, bi darazî wê were li baş û nebaşîya

wê, were hizirkirin. Têgîn û aqilê baş û nebaşîyê wê weke aqilekî şûbjeyî wê, di vê çerçoveyê de wê, ji aliyekî ve jî wê, weke aqilekî afrîner jî bê. Mirov dikarê vê jî bi wê re wê werênê li ser ziman ku wê aqilê şûbjeyî ê darazî wê, di vê rewşê de wê, weke aliyekî têgînî ê ku mirov wê, dihizirê bê. Lê ya ku weke daraz ku wê têgîna şûbjeyî dide dîyarkirin jî wê, ew jî wê weke têgîneka kirdeyî a jîyanî bê. Di vê rewşê de wê, dema ku wê tişt tişt bû wê ne baş û ne jî wê nebaş bê. Lê di aslê xwe de ev di rewşa pêşî a li nerîna li rewşê û ankû li tevger û kirinê bê. Lê bi wê re mirov, divê ku vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov ji aliyê têgîna hişmendîkî a darazî ve nerî jî wê, hingî wê ew tişt, kirin, tevger û hwd wê, weke yan baş û yan jî nebaş wê xwe li berçavên me wê bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê dema mirov ji aliyê têgîna darazî ve nerî wê, hingî ew tişt, kirin û tevger wê, weke rewşek bêalî wê xwe li ber dîtina me wê nede dîyarkirin. Wê li gorî wê rengê nerînê wê xwe bide dîyarkirin. Ev wê, bi vê rengê wê dema ku mirov li ser darazê re nerî wê, ew weke bi rengê nerînê re ew were nerîn bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê, xwe bide dîyarkirin.

Di rewşa ku mirov wê hilde li dest de wê, di vê çerçoveyê de wê fahm bikê ku wê daraz wê, weke renekî aqilî wê xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê her aqilê ku ew li ser rengê darazê re ew hatî li ser ziman wê, weke renekî aqilî ê rewîstî jî wê, di vê çerçoveyê de wê xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê û rewşê de wê, aqilê mirov wê, wê xwe bi awayekî wê bide dîyarkirin. Ya ku wê, li wê re wê weke rengên aqil wê pêşbikevin wê, weke bi nirxî ên weke hêjayî, baş, xweşik û hwd wê pêşkevin. Wê ev wê werina kifşkîrîn li ser wê rengê têgîna darazî re. Bi wê re jî wê, têgînên weke rast, hebûn, tişt û hwd jî wê weke têgînên aqilî ên ku ew têgînên darazî ku ew li ser wan re weke hişmendîyekê dide pêşxistin û dîyarkirin bê.

Li vir mirov divê ku vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov bahse aqil kir wê aqil wê weke rewşek giştî wê di vê çerçoveyê de wê xwe bide dîyarkirin. Aqil wê, dema ku mirov wê bi hebûna re wê hildê li dest wê, weke heyîneka ku ew heyî û ankû bûyî wê xwe bide nîşandin û dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê ji wê fêr, ezmûn û hwd wê pêşbikevê. Lê mirov dema ku wê li ser aqil re wê, weke bi rengînî wê aqilê bi hişmendî wê kifş bikê û wê werênê li ser ziman wê, hingî wê di şêwayekî rewîstî de wê were li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Minaq dema ku ez bêjim aqil heya wê, ev weke gotineka rast bê. Lê dema ku min got aqil sîyan(erdemîtiya)î

ya, wê hingî wê weke têngîneka nirxî a darazî bê. Xwe gihandina zanînê û sîyane zanînê wê du rewş û du gihandinên ji hev cûda bin. Dibêt ku mirov karibê xwe bigihênê zanînê. Lê xwe gihandina zanînê wê, newê wê wateyê ku mirov xwe gihandîya sîyane zanînê. Yên ku xwe gihandina aqil wê sîyanê hinekî fahm bikin. Lê yên ku xwe gihandina sîyane zanînê bi zanînê re wê, zanînê karibin ji dil û bi tamî fahmbikin. Yên aqil di rewşên xirab de bikardihênin ew, yên ku ew aqil bê têngîna sîyanê fêr dibin û ankû ji wê dûr fêrbûna bin. Hêsta wê ya sîyanî jî wê, ji hundûrê mirov wê were. Bi gotîneka din wê, bi gîyane xwe re wê fahm bikê û wê, bi heman rengê nêzî wê bibê. Sîyan wê, bi hişmendîya wê re wê, weke kirasekî li gîyane mirov bê. Piştî wê, bi wê re wê, di laşê mirov de wê xwe bi wê re wê, bide dîyarkirin. **Zanîna bêsîyan** wê, weke **aqilê bêwijdan** bê. Di vê çerçoveyê de wê, aqil wê xwe di vê rewşê de wê, bi dûalîteya têngînî re wê li ser hebûna xwe re wê bide dîyarkirin. Weke ku mirov çawa ku wê dema ku ji tiştê û ankû hebûna ku ew heyî li jîyanê ku mirov wê bi aqil dikê, piştî ku ew tişt û ankû hebûn bi aqil bû û pê de wê, bi heman dûalîteyê wê ew aqil wê li ser wê re wê hişê wê bi darazî wê biafirê. Ya ku wê, aqil jî wê, weke nirxekê wê, bide dîyarkirin jî wê, aslê xwe de wê, ev bê.

Di rewşa pêvajoya pêşî a hebûn û ji wê aqil wê, piştî wê li ser wê re wê aqil û ji wê hiş bi darazî wê xwe bide pêşxistin. Ev jî wê, weke pêvajoyeka aqilî a pêşketinê bê. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di vê çerçoveyê de wê, werênê li ser ziman ku wê aqil wê di vê çerçoveyê de wê, li ser xwe re wê, biafirênê. Hişê aqil ê bi darazî wê hinekî wê, xosletên hebûn û tiştên ku ew aqil ji wê bûya wê, di temenê xwe de wê bihawênê.

Em dema ku vê rewşê wê li ser rewşa tiştê û ankû hebûnê û ji wê aqilê wê re wê bikin ku wê fahm bikin wê, dema ku me tişt û ankû hebûn ew bi aqil kir û pê de wê, ew tenê wê weke şewayekî aqilî bê. Lê li vir wê, ji wê zêdetirî wê, di rewşa rengên aqilîyê de ku ew xwe bide dîyarkirin re wê, werênê li holê û bide dîyarkirin. Rengê aqil wê, di vê çerçoveyê de wê weke aliyekî ku wê, dema ku mirov wê di asta pêşî de jî mirov ew ji tiştê û ankû hebûnê derkkir û pê de wê hebê. Ew wê, weke hebûnê wê hebûna aqil wê bi xwe re wê bide dîyarkirin ku ew heya. Yanî wê, aqil wê di vê çerçoveyê de wê hebê. Mirov wê, dikarê wê, weke heyînekê wê werênê li ser ziman. Lê li vir wê, pêvajoya duyem a hizirkirina li ser wê aqilê re wê xwe bi rengê aqil re wê bide dîyarkirin. Li vir wê, dema ku mirov li tişteki hizirkir wê, li vir wê, ew tişt ku mirov li wê nerî wê, ew çî

hêstê wê bi mirov re wê çêbikê? Ev wê, weke aliyekî wê, li vir wê di çerçoveya dîtbarîya wê de wê, xwe bi awayekî wê bide dîyarkirin. Dîtbarîya wê tiştê wê, di mejîyê mirov de wê, ji aqilê wê tiştê zêdetirî jî wê, hinek hîsna jî wê bi mirov wê li ser fêr û ezmûnên mirovî ên berê re wê bide çêkirin. Hîsa tiştê wê, weke rengê aqilî ê ji dîtbarîya wê tiştê ê weke aqilekî dûyem ê bi hişî bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, ev wê weke aliyekî darazî jî bê. Rengê tiştê wê weke hebûna têgînî ê şûbjeyî ê darazî jî bê. Mirov dikarê wê bi vê rengê jî wê werênê li ser ziman. Her wusa hebûna tiştê wê ew dîtbarîya wê, wê, bi xwe re wê, di mejîyê mirov de wê temenê afrînerîyekê jî bê. Mejî wê, bi wê re wê li reng û dîmenê ku ew dibînê wê, li ser wê re wê hizirkirinên xwe wê pêşbixê. Wê şîrove wê pêşbikevê. Şîrove wê, weke aliyekî nirxî ê bi aqil re ku mirov wê pêş dixê bê. Şîrove wê, di vê çerçoveyê de wê, weke rengên xosletên wê tiştê û ankû hebûnê bi dîtbarî wê, di xwe de wê werênê li ser ziman. Dîtbarîya tiştê wê, bi hebûna wê re wê, temenê fahmkirina aqilê ji aqilê wê hebûnê ê li ser xosletên wê yên bi dîtbarîya wê re jî bê.

Li vir em vê yekê jî wê bi wê re wê werênina li ser ziiman wê dîtbarî wê, weke rewşeka teybet bê. Her wusa wê ew wê bi hişmendîya xwe re wê hîsa xwe jî wê bi mirov re wê bide çêkirin. Tiştê ku ew heya wê hîskirina wê jî wê hebê. Di çerçoveya wê hîskirinê de wê ew hîsîyet wê xwe bide dîyarkirin. Tiştê ku mirov ew dît wê, ji bilî wê aqilê wê tiştê ku mirov wê derk dikê wê zêdetirî wê li ser wê dîtbarîya wê re wê, ew hebê. Minaq nîgarak û ankû wêneyekî ku ew bi dest hatîya çêkirin wê, dema ku mirov ku wê dît wê çî hiş û hîs bikê. Di vê çerçoveyê de wê, rewşeka derkkirinê a bi hiş û hîskirinê a bi hevdû re wê xwe bi wê dîtina mirov re wê bide dîyarkirin. Dîtin wê, ew wê çerçoveyê wê ya dîtînî jî wê bide me. Em wê nîgarê û ankû wêneya destî wê derk dikin. Wan xîzkirinên wê, dihizirin. Wê weke xîzkirinna ji jîyankirinê û ankû ji jîyanê bin. Ew çêkerî wê, weke çêkerîyeka ku ew di mejî de jî ew pêşî afirîya bê. Aliyê wêneya destî ku ew hatîya çêkirin wê, ev aliyê wê hebê. Mirov wê, ji ya ku ew derkkirî û ankû di mejîyê xwe de ew pêşnûmakirî wê, di wê xîzkirina wê wêneyê û ankû nîgarê de wê werênê li ser ziman.

Di jîyanê de wê, tiştê ku mirov wê dibînê wê, ew wê were xîxkirin. Tiştê ku me dît wê ew weke hebûnekê wê hebê. Her wusa wê, dema ku mirov ew wêne dît wê, di mejîyê de wê, hinek hiş û hîs jî wê biafirin. Hiş wê aliyê aqilê me bê. Hîs jî wê aliyê hêstîyariya mirov bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, li wir wê weke ku wê bigihijina li hevdû. Hîskirin wê,

dema ku mirov ew tişt dît wê di wê dîtbarîya wê de wê xwe bide dîyarkirin.

Her tişt a ku mirov weke nîgarekê û ankû wêneyek destî a ku ew hatîya çêkirin wê, berhemek ji aqilê me bê. Her wusa di dema naqşkirina kevîrê, naqşkirina paçekî weke ku jinên kurd wê, bidestî çê dikin wê, ew bi hebûnê wê weke berhemna ji mejîyê me bin. Ew berhem wê, ji aliyê çêkerî, dîtbar, û keda ku ew bi wê hatîya çêkirin ve wê, xwedîyê têngîna kirdeyî ên weke nîrxî ku mirov ji wê kifş bikê bê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, tiştên weke ked û ankû nîrx û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî ku mirov wê dikarê wê bibîr bikê û wê li vir wê werênê li ser ziman. Ked wê, di encama wê de wê, berhemek wê derkeve li holê. Herr tişt a afirandî wê, di vê çerçoveyê de wê, weke kedekê û nîrxekê mirov dikarê wê werênê li ser ziman. Hêjayîya wê jî wê, di wê çerçoveyê de wê hebê. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê bi wê re wê, werênê li ser ziman ku wê, têngîna dîtbarîya wê, wê weke aliyekî giring wê, di vê çerçoveyê de wê, were dîtin. Weke wê kedê ku mirov wê dikarê weke nîrxekê wê şîrove bikê û wê bîrê li ser ziman mirov, dikarê bahse wê têja ku mirov ji wê berhemê û ankû ji jîyanê dikê jî wê, dikarê wê li vir bi awayekî bahse wê bikê. Tişt a ku mirov wê têjîr wê, weke hebûnê dîtbarî mirov wê karibê werênê li ser ziman. Ji xwarinê ew têja ku mirov ji wê digirê wê, weke aliyekî wê yê giring bê. Weke rehetîyeka ku ew wê hazê dide mirov wê, xwedîyê heman wateyê bê.

Li vir wê dema ku mirov bahse têjgirtinê, hazê û hwd bikê wê, li vir wê tiştên ku mirov ji wan êdî wan bigirê jî wê xwe bidina dîyarkirin di aqilê mirov de. Mirov ji çi têj û hazê digirê? Wê weke aliyekî hebûnê ê têngînê bê. Têj û ankû haz wê, ne hebûnna ku mirov karibê wan bi rengîn bibîrê û ankû dest li wan bide bê. Wê ne bi hebûna fîzîkî, hacm û cism bin. Lê wê hebin. Ew ber ku ew hena mirov dikarê wê derk bikê. Di vê çerçoveyê de ew têja ku mirov ji wê digirê wê, weke aliyekî nîrxî bê. Mirov wê, têjê wê tişt a ku mirov wê diikarê bi hebûnê xwe bigihênîyê de wê bide mirov. Minaq zanebûn mirov dikarê xwe bigihênîyê de bi afirandina wê re. Di vê çerçoveyê de mirov wê, êdî karibê wê têj bikê. Ew haza ku ew rehetîya bi wê zanebûnê re ku ew dide mirov wê, weke aliyekî hebûnê ê bi wê zanebûnê re jî bê. Wê ew haz wê, nîşanaka wê hebûna wê jî bê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê ew wê weke aliyekî giring ê ku mirov wê hilde li dest bê. Zanîn wê, weke têngîneka sîyanî a binîrxî jî bê. Zanîn wê, weke ku mirov wê di nava kurdên berê de

jî wê kifş dikê wê, weke sîyanekê jî wê werênina li ser ziman. Her wusa ku zanîn jîyan bê, wê demê wê, ew sîyanî wê çawa wê were derkkirin. Wê ji aliyekî ve wê, bi têjgirtina wê re wê hebê. Wê bi hazgirtina wê re wê hebê. Wê bi hişmendîya wê re wê hebê. Têj, haz û hşmendî wê, di çerçoveya wê rewşa derkkirina wê ya bi sîyanî de wê i hevdû hûnandî wê temenê wê derkkirina me ya zanînê bi jîyanî wê biafirênin. Ber ku wê, dema ku mirov wê derk dikê mirov wê, weke tiştekî têgihiştî û ankû ketina farqê de wê, ew hebê. Ev jî wê, aliyekî ku wê temenê hazgirtina mirov bê. Di vê çerçoveyê de wê, ev wê êdî wê demê wê hêstîyarîyeka ku ew şahîyekê jî dikê dilê mirov de wê bi mirov re wê karibê çê bikê. Aliyê din ê têjgirtinê wê, bi wê re wê li ser wê rewşa wê zanînê wê bi fahmkirina wê re wê, xwe bide dîyarkirin. Mirov wê, di wê çerçoveyê de wê, bi wê fahmkirina wê re wê bigihijê wê hêstîya wê ya bi fahmkirinê re. Ew hêstîyarîya bi gihiştina wê fahmkirinê re ku wê bi mirov re wê çê bibê wê, weke aliyekî tégînî ê ku mirov di xwe de rehet û xweş bikê bê. Ew rehetî û xweşî jî wê, rastîya têjgirtina wê jî wê bi xwe re wê werênê li ser ziman. Di rewşa zanînê de ku mirov gihişt haza wê, wê, ew berê mirov wê bide zanînê din. Wê berê mirov bide kifşkirinê din. Di vê çerçoveyê de wê, têkiliya wê jîyankirina wê haza zanînê a bi wê demê re wê, xwe bi hewldana gihandina zanînê nû re wê bi de domandin.

Ev rewşa haza zanînê wê, li ser wê rehetîya mejiyî a bi fahmkirin û xwe bi wê re dîtînê re wê, were li ser ziman. Ev rewş wê heta rewşa bawerîyekê jî wê karibê li ser wê zanînê ew herê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê jî wê werênê li ser ziman ku wê, ew hêsta ku ew xitabî mirov dikê, li xoşa mirov diçê û hwd, wê weke aliyê wê bin. Minaq, di hanîna li ser ziman de wê, ev jî wê were dîtîn. Dema ku mirov zanînek hanî li ser ziman ji mirovekî û ankû gelek mirovan re wê, dema ku ew zanîn hat li ser ziman wê, ew zanîn wê li gorî hinek mirovan bê û wê ne li gorî hinek mirovan bê. Wê li xoşa hinek mirovan wê herê. Lê wê li xoşa hinek mirovan jî wê neçê. Di vê çerçoveyê mirovên ku ew li xoşa wan diçê wê bi wê re wê ew wê, hêsta wê bi dîlxweşîya xwe re wê bidina li dest. Wê xweşîya xwe wê werênina li ser ziman. Wê dîlxweşîya xwe dîyar bikin. Wê bi wê re wê, aliyê din ê ku ew li xoşa wan wan neçûya wê, ew jî wê vajî wê, hêstên xwe werênina li ser ziman. Hêstên ku ew li xoşê neçûna wê, weke hêstên ku ew li xoşê çûyîna wê werina li ser ziman. Wê, di vê çerçoveyê de wê, herdû alî jî wê xwe li ser hêstên xwe re wê, xwe wê werênina li ser ziman. Wê li ser wê zanînê re wê, werênina li ser ziman. Ev rewşa li xoşê çûyînê û li xoşê neçûyînê wê

weke rewşa xwarineka şêrîn û xwarineka tahl bê. Dema ku mirov wê xwarina şêrîn bixwê wê li xoşa mirov wê herê. Wê mirov dilxweş bikê. Lê xwarina tahl wê, heman hêstê wê nedê me. Wê vajî wê, hêstna wê bide mirov. Di vê çerçoveyê de wê ew xwarina tahl wê, mirov dilnexweş û neşêrîn bikê.

Di vê çerçoveyê de wê, weke ya ku ew li xoşa mirov çûya û ya ku ew li xoşa mirov neçûya wê, her wusa wê ev li ser zanîne û pêşketina mejiyê mirov re wê, xwediye alî wateyekê bê. Her wusa mirov dikarê wê di vê çerçoveyê de wê, werênê li ser ziman ku wê dema ku mirov wê li têngên mîtolojîkî ên demên gûti, hûri û mîtannîyan binerê wê ya ku wê were dîtin wê di wê mîtolojiya wan de wê, ew bê ku wê li ser têngîna yazdanîyê bê. Têngîna yazdanîyê ku ew dema ku ew di laşê mirovekî de mirov wê werênê li ser ziman wê, haz û sîyaneka xweş wê bide mirov. Yekî ku ew wusa hatî herêkirin wê, ew hêsta ku wê bi wî re wê çê bibê wê pirr zêde wê li xoşa wî herê. Ji wê dilxweşîyê wilqasî dilxweş bê ku ew ji xwe herê. Wê wusa wê di xwe de wê bigihîjê xweşîyekê. Bi wê xweşîyekê re wê, bi xwe bawerî, rehetî û mazinahî wê, gotinên xwe wê werênê li ser ziman. Her gotinên ku wî hanîna li ser ziman wê, herkesek wê weke wê bikê. Wê pîroz bikê. Ev jî wê, bi hêsta serwerîyê re wê hêsta xwe baş hîskirinê wê bide. Her wusa wê ev hêsta serdestîyê ku ew di xwede mirov digihênê xweşîyekê wê, di temenê hertimî hewldana xwe dana herêkirinê a bi serdestî de jî bê. Di roja me de wê, desthilatdarîyên ku ew bo xwe serdestkirinê komkujiyan dikin weke desthilatdarîya tirk wê, bi awayekî wê ji wan kirinên xwe wê bi serdestîya li ser serê xalkan wê hazekê wê bigirê. Di vê çerçoveyê de wê, rastîyeka wê hazgirtinê a bi wê rewşê re wê hebê. Di kirina nebaş de wê, ya ku wê hêsta neba wê bidê wê, weke ku mirov ya di mirovê tirk ê serdest de kifş dikê wê tirsê ku wê tiştek wê were li ser wî bê bê. Lê wekî din ku ew ne xwediye wê tirsê bê wê, ji wê kirinê wê hazê bigirê bi wê hebûna desthilatdarîyê a di temen de. Di salên ku wê artişa tirk wê bajarên kurd kaviyê bikê wê ji wê, bi hêstek serdestîyê ku ew di xwe de pêş dixin li ser hebûna desthilatdarîyê re wê, ji wan komkuji û kavilkirinên bajaran wê, di çerçoveya serdestîya xwe ya bi desthilatdarî de wê, bikin ku ew xwe bigihênina wê hazek serdestîyê. Di temenê hemû hêstên serdestîyê de wê heman haz wê bi rengên cûr bi cûr wê hebê.

Di rewşa hazgirtinê de wê, hertimî wê di temenê wê de wê ya ku wê li xoşa mirov herê wê hebê. Mirov wê, dema ku ew hêsta li xoşbûnê jîyankirinê wê, bi wê re wê ew pêşbikevê. Di vê çerçoveyê de wê di

rewşa wê hêstê û hazê de wê, hevdû afirandin wê, di rewşekê de wê bibê. Di rewşa hazê de wê, dema ku wê, ya ku ew li xoşa mirov herê wê di temenê de wê hebê wê demê wê, dema ku mirov di mejiyê xwe de gihiş zanînekê û ku ew zanîn li xoşa mirov çû wê ew jî wê weke aliyekî wê yê ku mirov wê bi wê re wê hilde li dest bê. Her wusa di rewşa ya li xoşê çûyinê de wê, di vê çerçoveyê de wê, çendî ku mirov wê dikê ku wê fahm bikê wê, weke aliyna wê yên din jî wê bi têngînî wê xwe bidina dîyarkirin ku mirov wan fahm bikê. Ku mirov ji aliyê hebûna zanînê û hwd ve wê, hazê û wê, fahmbikê wê, weke aliyekî bi gihiştina wê zanînê, serkevtina bi fahmkirinê û bi wê re ew hêsta serkevtinê a ku ew bi mirov re çêbûya û hwd wê di temenê de wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê ji aliyê zanînê ve wê, ew bi vê rengê wê hebê. Lê ku mirov ji aliyê têngîna hazê ve li wê rewşa zanînê binerê wê, ya ku ew li mirov serwer a wê, ew xoşbûn bê. Wê ew zanîn wê weke ku ew ji berçav wê xawr bibê û winda bibê wê, li wê werê. Haza bi serê xwe wê, tenê wê weke rewşek zindîyî bê. Lê her rewşa hazê ku ew rû didin wê di temenê wê de wê rewşeka ku ew wê di afirênê wê hebê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê werênê li ser ziman.

Di rewşa fahmkirina têkilîya nava zanîn û hazê de wê, ji aliyê zanînê ve ku mirov dinerê wê, ew hêstên ku me li jor hanîn li ser ziman ên weke bi gihiştina hişmendîya wê, di fahmkirinê de serkevtin û hwd wê, ew di temenê wê rewşê de wê bi wê rewşa heyîna zanînê re wê hebin. Di vê çerçoveyê de wê, ew hebin. Bi teybetî wê, li vir wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê werênê li ser ziman bê. Di rewşa zanînê de wê, dema ku mirov wê gihişt wê fahmkirin û hişmendîya wê, weke ku mirov gihiştibê rastîyê wê bi wê re wê bi me re wê xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, li ser wê re wê xwe bide dîyarkirin ku ew zanîn ew bi me re bûya. Ev hêsta ku ew zanîn bi me re heya wê, weke hêsteka ku wê temenê wê serwerîya ku ew bi wê zanînê re ku ew diafirê jî bê. Wê di vê çerçoveyê de wê weke aliyekî giring wê, ew hêst û hêstîyarî wê xwe bi wê re wê werênê li ser ziman bê. Têkilîya hêstên weke yên serwerîyê û hwd wê, di temenê wê de wê, hebûna zanînê û hişmendîya wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, *zanîn wê weke sîyanekê* wê xwediyê salixkirineka ji aliyê mejiyê me ve jî bê. Li ser wê têngîna serkevtinê, fahmkirinê, gihiştina hişmendîyê a zanînê û hwd re wê, ew têngîna sîyanê a bi zanînê re ku ew dihê li ser ziman wê, bi me re wê çê bibê.

Di rewşa fahmkirina rastîya zanînê de wê, bi wê re wê, ew rastîya bi hebûnê ku ew zanîn ji hatîya derkkirin û ankû derhanîn weke aqil wê, li

ser wê re wê ew hebê. Ew hebûn wê, ew têngîna hebûnê wê hîsa 'hebûneka ku ew hebûn jê(ji wê) çêbûya' wê bi mirov re wê bide çêkirin. Ev jî wê, temenê pêşxistina têngîna metafîzîka hebûna a bi hizirkirina wê re jî bê. Hizirkirina li hebûnê wê, weke aliyekî giring ê têngînî bê. Wê di rewşa pêşî de wê, aqilê wê hebûna tiştî wê were derkkirin. Piştî jî wê bi wê re wê, li ser wê re wê bi hîskirinan û hwd re wê, têngînên nû wê derîyê wan wê di mejiyê mirov de wê ji mirov re vekê ku mirov li ser wan bihizirê û wan fahmbikê bê. Hîskirin wê, li ser wê têngiştina derkkirî a wê hebûnîya bi zanînî re wê, weke têngîneka afirî bê. Di vê çerçoveyê de ew rewşa afirandina wê têngînê wê weke aliyekî giring a ku mirov wê fahm bikê bê. Ya ku mirov ew fahmkir wê, ji du aliyan ve wê, encama wê bi mirov re wê hebê. Aliyê pêşî wê bi têngîna gihiştina zanînê re bê. Aliyê duyem jî wê bi têngîna xwe zanebûn hîskirinê re wê, têngîna serwerbûnê a bi hêstîyarî ku ew bi mirov re diafirê bê. Ev aliyê duyemin ê wê, wê temenê pêşxistina têngînên weke ya hazgirtinê û hwd bê. Mirov, dema ku hês tiştêkî û ankû mirovekî dikê wê ew di mejiyê mirov de wê, cih bigirê. Weke ku çawa ku mirov bi şêranîyekê dilxweş dibê û hwd. Ev rewş wê, bi mirov re wê çêbibin. Lê beşên mejî ên hazgirtinê, hijkirinê û hwd ew bi pêşketî hena û mirov divê ku wan jî li vir bibîr bikê. Li ser wan re jî wê hizirkirina xwe bide domandin. Ber ku wê, ew jî wê ji aliyekî ve wê, temenê wê rewşa ku ew diafirê bê. Ku em bahse zanînê bikin wê, di mejiyê me de wê xêva me wê, were bîra me. Ew jî wê, weke 'tiştî zanîn' wê were bîra me. Yan jî mirov dema ku wê, tiştêkî ku mirov jîyankirî û ankû bihîstî ku mirov bibîrkir ew hêsta bibîrkirinê wê, weke hêsta ku mirov wê bi teybetî wê li vir wê fahmbikê bê.

Di rewşa fahmkirina rewşa zanînê de wê, li ser têngînên rewîstî re wê, heta roja me jî wê, di nava kurdan de wê, gotinên ku wê, werina gotin wê hebin. Ev gotin wê, weke gotinna 'nava xalkê' û ankû 'gotinna civatî' wê, bi dewamî wê werina hanîn li ser ziman. Minaq wê, weke gotinên 'mirov bi aqil re digihijê rastîyê', 'rastî, di fahmkirina mirov de ya', 'mirov çi fahmkir ew a', 'zanîn, jîrbûna mirov a', 'aqil, zanîn a', 'zanîn, sîyan a', û hwd. Wê bi vê rengê wê gelek gotinên ku ew di demên berê de jî wê werina gotin wê hebin. Ev gotin wê, bi xwe re wê çerçoveyekê têngînî a bi aqil re wê werênina li ser ziman. Zanînê wê, bi awayekî wê temenê jîyankirinê wê werê hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, gotinên weke zanîn ku wê weke temenê jîyankirinê wê werina hanîn li ser ziman wê, di demên şariştanîyê ên ku wê, aqil bi rengê felsefeyê û hwd re wê pêşbikeve re wê, zêdetirî wê were li ser ziman. Di vê

çerçoveyê de wê, li ser aqil re fahmkirina fahmkirina jîyanê, rastîyê û her wusa rastteqînîyê wê derkeve li pêş. Hewldana bi aqil gihiştina rastteqînîyê û ankû gotinên weke ku wê werina pirsin bi rengê ma, mirov dikarê bi aqilê xwe bigihijê her tiştê û fahmkirina wê' û hwd wê, werna hanîn li ser ziman. Pirsên weke ku ew dihên pirsin ku ka ma mirov dikarê bi aqilê xwe bigihijê rastteqînîyê û hwd wê, derkeve li pêş. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin.

Li vir, divê ku mirov vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, wateyên ku wê bi aqil wê ji jîyanê wê werina derxistin wê, li ser wan re wê şîroveyên rastteqînî wê werina kirin. Li ser wan re wê ew şîrove wê werina pêşxistin. Di vê çerçoveyê de wê, li ser aqil re wê ew were kirin. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê bi zanîna xwe re wê bigihijê wê hertiştê wê êdî wê bi aqilê xwe bikê wê, êdî wê di dewama wê de wê li ser rewş, weyn û hebûna aqil bixwe jî wê werê hizirkirin. Hebûna aqil wê were çi wateyê? Ankû wê aqil çi bi me bide fahmkirin? Armanca aqil çi ya ku ew bûya? Bi vê rengê wê di dewama hevdû de wê, pirs wê werina pirsin. Wê li ser wan re wê hewl bê dayîn ku *rastîya aqil* wê werê fahmkirin. Di kurdî de gotina 'aqil' wê weke gotineka ku ew temen û hîmê wê li ser gotina 'res' û ankû 'rês' û ankû ras' bê. Ras jî wê, bi wateya wê re wê, were wateya hertimî li hevdû zêdekirinê re mazinkirina wê ya ku ew hatî rêstin. Di kurdî de wê rêş, bixwe wê şêwayekî tawandina gotina res'ê bê, weke ku çawa ku wê res wê şêwayekî tawandina gotina ras' bê. Minaq, gilokek ta ku ew li hevdû ji ser teşîyê li hevdû dihê restin wê, ew gilok wê çendî ku ew li wê badan bi rêsin wê, bi wê re wê ew gilok wê bi rêstinê re wê zêdetir mazin bibê. Çendî ku ew rêstin bû û mazin bû wê, zêdebûn bi wê re wê bibê. Di vê çerçoveyê de wê gotina rast' û ankû rastîyê jî wê wateyek bi vê rengê wê bi kirdeyî û piştîre bi wateyî wê di xwe de wê bihawênê. Bi teybetî wê bi kirdeyî wê, bi vê wateyê re wê ew were hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, bi wê re wê, bi wê rengê wê gotina rastîyê wê bi kirdeyê wê ji wê têtîyê jî wê karibê wateya 'bi dirêjbûna bi pêşve ku ew rastarast dirêj dibê' wê, bide me. Di vê çerçoveyê de wê, ev wateya kirdeyî jî wê bi ya din re a rêstinê re wê li hevdû hûnayî bê di çerçoveya gotina rastîyê û têtîyê wê de. Bi vê rengê wê, xwedîyê regekî wateyî ê kirdeyî bê. Bêgûman wê, di kurdî de wê, weke ku kurd wê heta roja me jî wê ji gotinê wê bikarbênin wê karibin gelek wateyên din ên bi kirdeyî ji gotina rastîyê derbixin. Gotina rastîyê wê, di vê çerçoveyê de wê, di wateya xwe ya kirdeyî û ya têtîyê de wê, weke ku mirov wê, di wê de wê fahm dikê wê hertimî wê li

wê zêdebûn wê bibê. Bi wê re wê, ew di dewama hevdû de wê di aqil de ew pêşbikeve. Di vê çerçoveyê de ew, rastarastîya ku wê weke bi wateya kirdeyî bi gotina 'bi dirêjbûna bi pêşve ku ew rastarast dirêj dibê' û hwd re jî wê, weke aliyekî têtîna ê hîmî ê wê, werênê li ser ziman. Yanî rastî wê, weke rêyeka dirêj a di jîyanê de jî wê bi wateyî ku mirov dikarê ji wê fahmbikê wê, bi wê re wê were li ser ziman. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, têtîna rastîyê wê, bi wê rengê wê di çerçoveya têtîna û perspektîfek jîyanî de wê, ew wê were li ser ziman.

Di rewşa aqil û bi wê re gihiştina rastîyê de wê, di vê çerçoveyê de wê li ser wê rêwîtiya wê de wê, werê hanîn li ser ziman. Ber vê yekê ya ku kurd wê, hertimî wê bi awayekî ku mejiyê wan li wê gotinê kodkirî bê wê hertimî wê bibêjin ku 'rastî rêwîtiyeka pirr dirêj a, di çûyîna wê de divê ku mirov xwedîyê bêhnêk fireh û dirêj bê.' Wê di vê çerçoveyê de wê, di dewama wê de wê werê hanîn li ser ziman ku wê, 'rêya rastîyê' û hwd wê werênina li ser ziman. Gotina rêya rastîyê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke gotineka ku ew li ser aqil re wê were hanîn li ser ziman bê. Wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê dikarê wê, werênê li ser ziman bê.

Di aqil de wê rastî û rêya rastîyê wê, karibin têtîna ji hev cûda bi me bidina têtînkirin. Bikin ku mirov ji wan hizrên din wan, pêşbixê. Di vê çerçoveyê de wê, temenê wê hebê. Li vir, ev bi wê re wê, bi awayekî vekirî wê were dîtîna ku mirov çendî di têtîna gotinê û kirdeyî de wê kûrbûnê dijî wê, bi wê re wê di aqil de wê di têtîna weke ya rastîyê û hwd de jî wê, ew heman kûrbûn wê bi xwe re wê bi wê re wê bibê. Di vê çerçoveyê de wê, wê were dîtîna. Di vê çerçoveyê de wê, rast aqil û fahmkirina wê, wê weke mijareka ku wê li ser ziman re wê, were hizirkirin bê. Her tiştên ku mirov wan di jîyanê de wan dibîna û bi hiş dikê wê, di mejiyê me de wê bi çerçova, pêşnûma û darêjkên hebûnê en wan heyînan re wê ew xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê aqil wê, li ser çerçova, pêşnûma û darêjkê re wê xwe werênê li ser ziman. Ev wê, biqasî ku mirov wê ji rewşan derhênê û fahmbikê wê, bi heman rengî wê dema ku wê aqil pêşbikeve û bigihijê astekê wê bi şîrove û hwd re wê bi hanîna li cem hevdû a xoslet û teybetîyan û hwd re ku wê, çerçova, pêşnûma û darêjk ku wê bi aqil re wê werîna pêşxistin bin.

Di vê çerçoveyê de wê aqil wê, weke rewşek afrîner a ku mirov wê bi teybetî di çerçoveya jîyanê de wê hilde li dest bê. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov bahse

têgîna rastîyê û a jîyanê wê dikê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê xwe bide dîyarkirin bê. Di rewşa gihiştina wê têgîna wê de wê, ev wê weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê.

Li vir, aqil wê, di çerçoveya dîtin, nerîn û daraza mirov de wê, bi jîyanê re wê pêşbikevê. Şîrove ku ew bi xwe re wê çerçoveyan, pêşnûma û darêjkan wê pêşbixê wê, bi aqilê şîroveyî ê nirxî, ku ew weke aqilê darazî ku mirov wê dikarê wê werênê li ser ziman bê. Li vir wê, rewşa aqil wê, weke rewşeka têgînî a şûbjeyî wê, werênê li ser ziman. Têgînên weke mengîwerîkî ku ew, xwe weke bi vê aliyê nirxî ê şûbjeyî ê hişmendîyê ve girêdayî dihênina li ser ziman wê, tenê wê weke têgînna ku wê bi wê rengê hatina derhanîn bin. Lê ev aliyê têgînî ê aqilî wê bi hizirkirinê re wê xwediyê dewamîyeka bi xwe re bê. Di vê çerçoveyê de wê, ew dewamîtî jî wê di jîyanê de wê çendî ku wê jîyan wê bihebûna xwe re wê bidomê wê ew jî wê bi wê re wê xwe bide pêşxistin û domandin. Wê ev wê weke aliyekî jîyanî bê. Wê li ser wê re wê, nirxandin, şîrovekirin û pîvandî û hwd wê, di şewayên weke bi nirxî ên hêjabûnê û hwd de wê, xwe wê bide dîyarkirin. Tiştê wê çawa wê were zanîn ku ew hêja ya? Ya ku wê hêjatîya wê û hwd wê, dide dîyarkirin wê çi bê? Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, di dewama mijarê wê ev wê weke aliyekî giringî wê xwe bide dîyarkirin. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê têgînên nirxî wê di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring bê. Di vê çerçoveyê de wê, têgînên weke hêjabûn, bi nirxbûn, xwe mazin hîskirin û ankû dîtin û hwd wê, weke têgînna nirxî bin. Lê di aslê xwe de wê temenekî wan ê di jîyanê de jî wê hebê. Tiştên ku ew bi mazinahîya xwe re wê hebin wê, ew têgîneka çerçoveyî a bi darêjkî wê bi rengê mazinahîyê re wê, bikê ku ew wê werênê li ser ziman. Her wusa divê çerçoveyê mirov divê ku vê yekê wê bi wê re wê werênê li ser ziman ku wê têgîna wê mazinahîyê wê, bi weke bi awayekî xiyalî û hwd wê, wê rengê hizirkirinê û hwd de wê, di temen û awayê wê de wê xwediyê heyînê bê. Di vê çerçoveyê de wê weke aliyê aqilê şûbjeyî û ankû zanîna şûbjeyî wê di vê çerçoveyê de wê, wê bi awayekî wê di çerçoveya hişkirinê de wê hebê. Tişt ku ew bi hebûnê bê wê, pêşî zanîna hebûna wê hebê. Piştî jî wê li ser wê re wê bi nirxî wê zanîna wê ya şûbjeyî wê hebê.

Têgîna mazinahîyê wê di jîyanê de wê, bi hebûna wê ya di jîyanê de wê, xwe bi awayekî wê bide dîyarkirin. Di jîyanê de wê, tişt û ankû hebûn wê hebin. Ew jî wê, piçûk û mazin û ankû piçûk, ji hevdû piçûktir, mazin û ji hevdû maztir wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, di têgîna

piçûkatîyê de wê, ev wê were dîtin ku wê, her tişta ku me ew piçûk ew kifşkir wê, piçûkatîya jî wê piçûktir jî wê hebê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, ew wê hebê. Li vir mirov wê, weke ku mirov wê bi tîan şane û atomê re wê kifş bikê wê, dema ku mirov wê weke mene piçûk wê kifş dikê wê, bi demê re wê were dîtin ku wê jî wê piçûktir jî wê menên li bin wê, êdî wê hebin. Di vê çerçoveyê de wê, her tişta ku ew heya wê, wê bihebûna xwe re wê, bi astekê wê hebê.

Li vir ev hebûna ku me bahse wê bi mazinahî û piçûkatîyê re kir wê, mirov dikarê bi dû aliyan bi têgînî li wê binerê. Yek wê, bi zanînî di çerçoveya zanîna jî hebûna wê tê ve mirov dikarê li wê binerê. Ev wê, bi hebûna wê re wê bi awayekî dahûrî wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, ew hebûna wê tiştê weke ku ew heya wê, ew wê wre dîtin û wê bi hişkirin. Lê aliyekî din ê duyem jî mirov dikarê wê têgîna mazinahîyê û ankû piçûkatîyê ve wê, li wê binerê. Ew aliyê duyem ê têgînî wê weke aliyê têgîna şûbjeyî ê bi hişmendî bê. Têgîna mazinbûn û piçûkbûnê wê di xwe de wê, hem bi awayekî têgîn û aqilê dahûrîkî wê were dîtin û xwandin û hem jî wê bi awayekî wê bi aqilê nirxî wê karibê ew were dîtin û xwandin. Ya ku wê, wê bi têgîneka hebûnê re wê, têgîna mazinbûn û piçûkbûnê wê bide diyarkirin wê ew hebûna wê ya ku ew heyî wê, ew were derkkirin. Wê li ser wê re wê, ew were hildan li têgihiştinê.

Di rewşa têgihiştinê de wê, ev jî wê were dîtin ku wê dema ku mirov wê hilde li dest wê, bi wê re wê ev jî wê were dîtin ku wê, ew zanîna ku mirov ew hilda jî wê hebûnê wê, ew piştre wê, weke zanîneka serxwe wê hebê, weke ku ew tişt û ankû hebûna ku ew zanîn jî wê hatîya girtin ku ew bi wê rengê ew hebû. Tişt wê, her wusa wê, bi awayekî qatagorîkî wê hebê. Tiştê, mirov wê tenê di çerçoveya gihiştîya wê de wê, kifş dikê. Ya ku mirov ew kifşkir wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê, bi aqilê dahûrî wê derkkirîya bê. Lê bi wê re jî wê dema ku ew têgîn ew hat hildan wê, di xwe de wê, weke têgîneka ku ew mirov wê di wê de jî wê, bi awayekî dûalî wê hilde li dest bê. Aliyekî wê, weke zanînî ku ew hatîya hildan bê. Aliyê din jî wê, zanîna di derbarê wê zanînê û ankû aqilê de bê. Di vê çerçoveyê de wê, ew hebê. Aqilê di derbarê wê aqilê de wê, weke aqilê ku ew bi sentetîkî li ser hiş re wê werênê li ser ziman. Ev aqilê nirxî ya û ev aqil wê di çerçoveya wê de wê, têgîna kifşkirinê, biryardayînê, vînê, xwestekê, têgînên weke hêjabûnê û hwd wê hebin. Ev jî wê, weke rengê aqilî ê ku mirov wê di vê çerçoveyê de wê hilde li dest bê.

Di rewşa gihiştina têtîna aqilê sentetîkî de wê, ev wê were dîtin ku wê, weke aqilekî ku ew bi hiş ku ew hatîya pêşxistin bê. Her wusa wê, weke aqilê hêstîyarî û hwd ku mirov dikarê wê werênê li ser ziman. Hêst wê, weke aliyekî mirovî bê. Wê hêst wê, weke hebûna tiştê ku ew heya wê, bi bandûra wê re bê. Yan jî wê, weke aliyekî giring ê mejiyê me bê. Di vê çerçoveyê de wê şewayna têtîni ên ku ew li wê bi rengê xîtabîyê, dîtinê û hwd re ku ew dikarin bandûrê li wê bikin bin.

Hebûna hêstê wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekî giring ê nirxî bê. Hêst wê, weke rastîyeka aqilê nirxî û rengê wê jî wê karibê xwe bide dîyarkirin. Lê hêst bixwe jî ew wê, weke rewşeka ku mirov wê fahm bikê bê. Fahmkirina wê rewşê wê, weke aliyekî têtîni ê bi hişmendîya me re bê. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser zimann ku wê, têtîna hêstê wê, bi aqil re wê, weke renekî ji aqil wê xwe bide dîyarkirin. Li vir, minaq rengê şabûnê, hêskirinê û ankû hijkîrinê, girînê, hêrsbûnê, kêfxweşîyê û hwd wê çend ji wan rengên ku mirov wê bi hêstî wê bide nîşandin û dîyarkirin bin. Rewşên weke bi van rewşên weke rengê şabûnê, hêskirinê û ankû hijkîrinê, girînê, hêrsbûnê, kêfxweşîyê û hwd re wê, di temenê wan de wê, hişmendîyek wê hebê. Minaq, dema ku mirov biryardayînekê bide wê, ew di mejiyê me de wê di temenê de wê hizirkirinek wê hebê. Dema ku mirov ji tiştêkî kêfxweş bibê wê, mirov wê zanibê. Her wusa dema ku mirov hêrsbibê, mirov wê zanînê ku mirov li çi bi hêrsbûya. Yanî wê, temenek wan bi aqil û zanînê re wê hebê.

Em dema ku em dikin ku em têtînen weke van têtînen nirxî ên weke bi rengê şabûnê, hêskirinê û ankû hijkîrinê, girînê, hêrsbûnê, kêfxweşîyê û hwd re wan fahm bikin wê, di vê çerçoveyê de wê, renekî têtîni ê nirxî wê bi wan re wê xwe bide dîyarkirin. Ev jî wê, weke aliyê mirov bin. Minaq mirov, dema ku henekan li mirovekî bikê wê, li ser gotinê ku wî di mejiyê xwe de wî bi watekirina re wê, ew wê henekîrinê wê bikê. Henekîrin weke, laqirdî, tinaza û hwd a. Ev jî wê, dema ku mirov wê, dikê wê di temenê wê de wê çi nîyet wê hebê wê, ew hinekî jî wê bi xwe re wê, ew jî wê bidina dîyarkirin. Minaq, dema ku mirov henekîrinekê bikê bo ku mirov yekî piçûk bixê, wê ew weke henekîrineka bi nîyeta piçûkxistinê bê. Dema ku mirov henekîrinekê bi nîyeta çekirina şabûnê û kenbûnê wê, hingî ew henek wê bê weke heneka ku ew bi armanc û nîyeta şabûn û kenbûnê ku ew dihê kirin bê. Di vê çerçoveyê de wê ew wê, werina kirin.

Henek wê, weke aliyekî nirxî ê mejiyê mirov bê. Mirov dema ku henekê dikê mirov wê gotinê wê çendî ku bi wateya wê re wê bibêjê wê,

bi heman rengê wê wateyekê ji mejiyê xwe wê çêbikê û li wê gotinê bikê û wê, bi wê re wê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê aqilê henekê wê bi rengê hizirkirina wê a teybet re wê weke ku wê hebê. Di vê çerçoveyê de aqilê wê, dema ku ew hat li ser ziman wê li ser wê mejiyê wê yê ku ew hatî pêşxistin re wê, ew wê were kirin.

Henekkirin wê, temenê wê li ser têngîna ji xosletên ku ew bi dîtîna re ku ew ji aliyê mirovên dervî mirov ve ku ew dihên dîtîn û ew bi şibandinê ku ew werina bi navkirin bin. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew wê weke aliyekî têngînî bê. Wê li ser wê şibandina ku ew hat kirin re wê, regekî têngînî wê were pêşxistin. Minaq ew şibandin wê, di çerçoveya weke hanîna li berçav a xosletan de jî bê. Wê, di vê çerçoveyê de wê, ew aqilê wê, xwe bi wê re wê bide diyarkirin.

Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, weke ku mirov di rewşa têngîn û aqilê henekkirinê de wê kifş dikê wê, di vê çerçoveyê de wê, aqilekî bi wateyî ê duyem ku ew li ser gotin û wateya wê re ku ew hatîya kirin wê, were dîtîn. Di vê çerçoveyê de wê, ew watekirina li ser aqilê henekkirinê re wê, aqilekî wateyî wê li ser şêwayê şibandinê re wê were hanîn li ser ziman bê. Minaq, ev aqilê şibandinê wê weke regekî têngînî ê ku wê xosletan wê bikê ku ew bi xwe re ew werênê li berçav bê. Minaq dema ku mirov li mêrenîya mirovekî nerî û ew şibandina weke şêrekî wê ew şibandina wî mirovî a weke şêrekî wê, li ser wê têngîna mêrenîya wî re bê. Wê di şêwayekî salixkirina wê mêrenîya wî de bê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, şibandin wê, weke rewşek teybet a wateyî a aqilî bê. Şibandin wê, bi awayekî wê weke regekî şenberkirina xosletên têngînî ên li ser tişt, hebûn û hwd ên ku ew di jîyanê de hena re bê. Wê weke wan ew werênina hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê ew şenberîya wê têngîna ku ew weke têngînek razber ku ew hatîya hizirkirin wê li ser wê rewşa wê re wê, were pêşxistin. Şibandin wê, weke aliyekî bi hişmend ê ku mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya aqilê nirxî de ku wê, hilde li dest û wê fahm bikê bê. Şibandin wê, weke têngîneka hişmendî wê, a li ser wê rengê şibînê re ku wê were hanîn li ser ziman bê. Şibandin wê, bi wê şibînê re wê weke şenberkirina têngînên hizirkî ên ku ew di mejî de jî bê. Di vê çerçoveyê de wê dema ku mirov li ser şibandinê re bihizirê wê, ew jî wê were dîtîn ku wê, di awayekî hizirkirinê ê weke danîna têkiliyê di nava xosletên hebûna heyînî û têngînê de bê. Minaq şibandina mêrenîya mirovekî li şêrekî wê, şibandineka li ser xosletan re bê. Wê şibandina wê xosleta mêrenîyê û

şalixkirina wê ya bi rengê gotina şêr re bê. Di vê çerçoveyê de wê, ev wê tenê wê weke aliyekî bimênê. Her salixkirin piştî ku ew bû wê, tenê weke salixkirineka xosletekî wê bimênê. Her salixkirin wê, bi vê rengê wê, weke alî û awayekî têngînî ê wê xosletê jî wê bi têngînî wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Ji bilî şêr, ma mirov nikarê gotina mêrenîyê bi şibandinna din re bikê? Belê, mirov dikarê bikê. Weke şêr sawalek û ankû tişteke din a weke wê di wê xosletê de û ankû di xosletekî din de mirov dikarê bi wê re wê salixbikê. Wê demê wê, ev têngînên weke gotina mêrenîyê û hwd wê, di xwe de wê çendî wê weke ku ew salixkirî jî bin wê, bi xwe re wê, di rengê wê şibandina ku ew li ser wê re hatîya kirin re wê, reng û awa jî wê bistênê. Di vê çerçoveyê de wê, di dewama wê de wê, dema ku mirov êdî wê ji wê şibandinê li mirovê ku ew weke bi mêrenî hat hanîn li ser ziman nerî wê, ew bi wê xosetê re wê, weke ku ew dikarê heman hêzê weke şêr bide nîşandin wê, were hevîkirin.

Salixkirin wêku ew weke bi şibandinê bê û ankû bi şêwayekî din re bê wê, li ser xosletan re bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, weke bi xosletan re wê, hanîna li ser ziman bê. Têkilîya danîna xosletan bi zêhnî û fîzîkî bi hevdû re danîn jî wê, weke aliyekî teybetî ê wê danîna têkiliya nava xosletan bê. Minaq, danîna têkilîya bi bi têngînaîya mêranîyê a bi gotina şêr re ku ew dihê danîn. Ev rewş wê, di vê çerçoveyê de wê weke şêwa û rêbazekî hizirkirinê jî wê, xwe bide dîyarkirin. Li ser têkilî danînê re wê, carna ji aliyê xosletî ê fîzîkî wê bi ber têngînê ve wê têkilî wê were danîn. Carna jî wê vajî wê, wê ji aliyê têngînê ve wê weke ku me li jor ji gotina mêrenîyê a li şibandina li şêr ku me hanî li ser ziman re wê, têkilî wê werina danîn. Di vê çerçoveyê de wê têkilî danîna xosletan wê, weke aliyekî jîyanî ê afrîner bê. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê rewşa têkilîdanînê a bi hevdû re danîna mirovan jî wê bi wê rengê wê werênê li ser ziman. Têkilîdanîna mirovan wê ji aliyê civaknasî ve wê weke pêwîstîyeka civakî û rastîyek bê. Lê dema ku mirov bi wê têkilîdanî wê, mirov dikarê ji dû aliyên ve wê hilde li dest. Aliyê pêşî wê weke têkilîya fîzîkî ku mirov wê dênê a bi fîzyolojîkî bê. Ev aliyê têkilîyê ku ew were li ser ziman wê bi awayekî objeyî wê, bi hanîniyeka li ser ziman a bi dahûrîkî wê werê li ser ziman. Di rewşa danîna têkiliyên fîzyolojiyî de wê, di vê çerçoveyê de wê, temenê bandûrbûna li hevdû jî bê. Ev ji zindiyekî û ankû ji tişteke ne zindî jî wê, wusa bê. Têkilî wê, hertimî wê temenê bandûrbûna li hevdû bê. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov ew hanî li ser ziman wê, ev wê bi wê rewşa wê re wê, were li ser ziman.

Di rewşa têkiliya fîzyolojikî de wê, dema ku ew hat danîn wê, weke aliyekî giring wê, ev wê, were hanîn li ser ziman. Di dema wê têkiliyê de wê, rewşa têkilîdanînê wê weke bi têgînê wê xwe wê werênê li ser ziman. Di rewşa danîna têkiliya fîzyolojikî de mirov, bi awayekî fîzîkî ku wê weke dû mirovan wê dest bide destê hevdû wê, ew wê hîs bikê. Wê karibê wê, salix bikê. Wê fahm bikê. Wê bibînê. Lê wê nikaribê wê, rewşa weke bandûrê a ji wê têkiliya bi dayîna dest a li hevdû wê, fahm bibînê. Lê wê, hîs bikê. Li vir ew hîskirin wê weke hêstîyarî wê bikê dewrê de. Hertimî wê, pêşketina hêstan wê, bi pêdeçûyîna bi pêşketina aqil û zanîna wê û gihiştina têgihiştina wê re wê bibê bê.

Li vir mirov divê ku vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, têkiliya fîzyolojikî wê, weke aliyê heyînî a hebûnê wê bi xwe re wê, bide nîşandin. Minaq wê, dema ku mirov destê xwe da hevdû wê, çi di temenê destdayîna li hevdû de wê weke têgînekê wê kifşkar bê? Wê vîn, xwestek, mêl û hwd wê hebin. Lê ew jî wê, ji aliyekî ve wê, di rewşek hûnandî de wê xwediye temenekî wusa bin ku mirov wan bikê ku wan fahm bikê bê. Di vê çerçoveyê de mirov, divê ku vê yekê wê, di dewama wê de wê werênê li ser ziman ku wê têgîna têkiliyê wê, di rewşa zindîtiya mirovî de wê, tenê wê weke têkiliyeka ku ew hatî danîn wê, nemênê. Wê ji wê zêdetirî wê weke xwediye rewş û têgîneka ku mirov wê, li ser wê bisekinê û wê, werênê li ser ziman bê. Di vê çerçoveyê de mirov, divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediye ava û aliyekî giring ê ku mirov wê werênê li ser ziman bê. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, weke aliyekî têgînê wê xwe bide diyarkirin bê. Di rewşa têkilîdanînê de wê, aliyê wê yê fîzîkî ên weke fîzyolojikî ên bi têkiliyê ku ew hatina danîn re wê, temenê têkiliyên gîyanê û ankû rûhî jî wê were danîn. Di vê çerçoveyê de wê, ew jî wê bi aqil, hîs û hwd wê bibin. Li vir wê, dema ku mirov wê rewşa têkiliyê wê fahm bikê wê, ew wê ji ya ku em dizanin wê zêdetirî wê xwediye rewşeka ku mirov wê hilde li dest bê. Her wusa mirov, divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî têgînê ê ku mirov wê, werênê li ser ziman bê. Di rewşa fahmkirina bi aqil de wê, li ser fahmkirin bi salixkirina wan têkiliyên ku da hatina danîn re bin. Wê di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê ew wê hebê. Her wusa mirov, divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, ev wê weke aliyekî giring wê hebê.

Di rewşa danîna têkiliyê de wê, di wê çerçoveyê de wê hebûna wê têkiliyê a aliyê wê yê fîzîkî wê weke aliyekî dahûrî bê. Aliyê wê y bi

bandûrî û hwd jî wê weke aliyekî nirxî bê. Wê, di vê çerçoveyê de wê, ev herdû alî jî wê, hevdû wê salixbikin û wê hevdû bi bingeh û wate bikin. Bê aliyê têtîniê ê weke bi bandûrî û hwd wê, rewşa aliyê fîzîkî wê, weke rewşek mekanîkî wê hebê. Ji wê û pê de wê derbas nebê. Ya ku wê, ji zêdetirî wê wateyê bixê wê û wê temem bikê jî wê, di çerçoveya jîyanîya wê de wê aliyê têtîniê bê. Di vê çerçoveyê de wê, aliyê têtîniê wê weke aqil, element û fektorên aqil re wê, were pêşxistin. Rewşa aliyê fîzîkî wê, bi wê re wê were pêşxistin. Minaq wê, dema ku mirov wê bahse wê têtîliyê wê bikê û wê têtîliya wê dênê û ankû wê bide domandin û hwd wê, ev di temenê wê de wê, hiş, vîn û xwestekên mirovî wê hebin. Wê weke van aliyên wê aliyên din jî wê ew hebin. Mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, wan pêşbixê. Di vê çerçoveyê de wê aliyê aqilê têtîniê ê nefîzîkî wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê hilde li dest bê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê hilde li dest bê.

Li vir mirov dikarê vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê aliyê hişmendiyê wê bi hiş, vîn û xwesteka bi hiş re wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, aliyê fîzyolojîkî wê, di rewşekê de wê weke ku wê bê laş ji wê rewşa têtîniê a hiş, vîn û xwestekê û hwd re. Wê di vê çerçoveyê de wê, weke ku wê di xizmeta wê de bê. Wê di rewşek weke vê rengê de wê, di awayekî de wê bide nîşandin û dîyarkirin.

Rewşa fahmkirina aliyê têtîniê wê, di vê çerçoveyê de ku mirov wê bi rewşa fîzîkî û ankû laş re wê, hilde li dest wê, bi hiş, vîn û xwesteka wê re wê, xwe bide dîyarkirin. Vîn xwesteka wê, weke têtîniê ku wê, wê hizrê wê karibin bi me re çêbikin ku wê weke ku wê dervî hiş jî wê, weke fektor û elementna wê hebin. Mirov dema ku wê, rewşa hebina zindiyên weke sawalan, ajalan û hwd wê, vîna wan ya xwe jîyankirinê û wê xwesteka wan ya bi xwezayî ku ew bi wê re weke ku ew hena ku mirov wê kifş dikê wê, ev weke têtîniê wê vê hişê wê bi me re wê bide çêkirin. Li vir ku mirov wê rewşa vîn û xwestekê wê bi hişê re wê werênê li ser ziman wê, demê mirov wê, rewşa zindiyên din ên xwezayî wê, wan çawa bi çi awayê wê fahm bikê? Ber ku ew jî ew weke zindî hena û li jîyanê dijîn. Hewldana xwe parastina zindiyekî ji hêrîşên ku wê werina li ser wê, wê ji xwesteka jîyane wê were dîtin. Di vê çerçoveyê de wê ew zindî wê ew wê vînê bi xwesteka xwe re wê bide nîşandin. Wê dema ku mirov wê rewşê wê li berçav digirê wê demê wê hiş wê, di rewşeka weke hebûna wan rewşên ku ew hena wan bi hiş dikê û bi me dide têtîhiştin

wê, di rewşekê de wê, xwe bide dîyarkirin. Têgîna vînê mirov dikarê wê, di vê rewşê de wê bi dû awayan wê werênê li ser ziman. Awayê pêşî ê bi hiş ku ew di hê pêşxistin bê. Awayê dûyem jî ê ku ew bi hebûna zindîyî a jîyanî re ku ew hebê bê.

Li vir wê demê ku mirov dikarê wê jî wê fahmbikê ku wê vîn wê weke aliyekî têtîni ku mirov wê pêşdixê jî wê hebê. Lê ew wê dema ku mirov wê pêş dixê wê bi xwesteka jîyankirinê û hwd re wê pêşbixê. Mirov dema ku wê tiştekî bixwezê wê, ew wê di temenê wê vîna mirov a ku mirov wê bide nîşandin ku ew xwe bigihênê wê xwestekê de bê. Di vê çerçoveyê de wê mirov wê bihizirê û wê rê û rêbazên xwe gihandinê weke bi plan û rêyan û hwd re wê pêşbixê. Wê li ser wê re wê bihizirê. Wê di vê çerçoveyê de wê bi aqilê xwe re wê mirov wê, li w xwestekê wê bihizirê. Xwestek wê, weke ku ew xwediyê hêzeka tevgerîner a kirina tevgerê a di mejî de jî bê. Mirov wê jî wê, bi wê re wê kifş dikê. Têkilîya xwestekê û vînê wê, di vê çerçoveyê de wê bi hevdû re wê hebê. Têkilîya vîn û xwestekê wê li ser hebûna mirov a jîyanî û hişmendîya mirov re wê hebê. Hebûna mirov a jîyanî jî wê di temenê rastîya pêşketina hebûna hişmendîya me ya ku ew pêş dikeve de jî bê. Di vê çerçoveyê de wê weke vê rewşa têkilîya di nava rewşa jîyanî û ya hişmendî de wê, rewşa têkilîya nava xwestek û vînê jî wê hebê. Vîn wê, ji aliyekî ve wê xwesteka jîyanê wê di temenê xwe de wê bihawênê. Ne bi wê xwesteka jîyanê bê wê, vîn jî wê nebê.

Têgîna vîn û xwestekê wê, di çerçoveya hebûn jîyane me de wê, xwediyê awayekî têtîni ê bi hevdû re bin. Her wusa vîn wê, li ser têtîna hişmendîyê re wê, weke aliyekî wê hebê. Dema ku mirov vînê hilde li dest wê, bi wê re wê, hişmendî w weke aliyekî hîmî wê, bêgûman wê xwe bide dîyarkirin û hebê. Bi wê re jî wê, di rewşa jîyanê de wê, ew xwediyê weyna xwe bê. Di jîyanê de mirov çendî afrînerîyê dikê û wê pêş dixê wê, her wusa wê, weke aliyekî giring wê encama hişmendîya me bê. Li vir di jîyanê de wê têkilîya afirandinê û hişmendîyê wê di çerçoveya têtînen weke xwestek, vîn û hwd de jî wê xwediyê rengêkî bin. Mirov dema ku wê tiştekî biafirênê û ankû wê çê bikê wê, vîn û xwesteke ku wê di temen de wê weyn bileyizê û wê bide çêkirin wê bi me re wê hebê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, hiş, vîn û xwestek wê bi hevdû re wê hebin. Mirov di jîyanê de çi kir wê weke wê armanca wê wê hebê. Her wusa wê, di vê rengê de wê xwe bide dîyarkirin.

Dema ku mirov kirinekê dikê wê, ew kirin wê çawa wê were kirin ew di mejiyê me de weke ku ew hatîya dayîn kifşkirin. Mirov wê çawa bikê

wê bi plangerîya wê, were pêşxistin. Wê dema ku mirov wê tevgerekê bide nişandin jî wê armanca wê, hebê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, hebê. Di çerçoveya hişmendîya me de wê, di nava tiştê, afirandinê û armancê de wê di çerçoveya hişmendîyê de wê têkiliyek wê hebê. Li vir wê, ev jî wê bi wê re wê were dîtin ku wê dema ku mirov wê weke ku wê çawa wê dema ku mirov vînê dikê wê fahm bikê wê xxwestekê wê fahm bikê wê, jî mirov dema ku 'başîyê' fahm bikê wê armançê wê bihizirê. Başî wê di çerçoveya têgînên weke haz, rûmet, rêz, hûrmet, dewlemendî û hwd de wê, bi serê xwe wê were hildan li dest. Başîyê mirov nikarê weke wan ji hemû aliyan ve wê hildê li dest. Ber ku wê başî wê, di çerçoveya hemûyan de wê, weke aliyekî hîmî bê. Tiştên weke haz, rûmet, rêz, hûrmet, dewlemendî û hwd, di jîyanê de wê, weke afirandinna ku wê hatibibina pêşxistin bin. Wê karibin di wan de wê li başî û ankû nebaşîyê bi nirxî were lêgerîn. Têgîna başîyê wê, li vir wê, weke têgîneka dîtbar wê, di rewşa gihiştina wê rastîya wê de wê, weke aliyekî temen bê. Lê li vir wê mirov wê jî wê, werênê li ser ziman ku wê başî wê, ber ku wê armançek bingihînî bê wê, di temenê hemû têgînên weke haz, rûmet, rêz, hûrmet, dewlemendî û hwd de jî wê, weke armançekê wê hebê. Baş jî û nebaşî jî wê, weke aliyekî serxwe ê ku mirov wan bi teybetî hilde li dest bê. Lê wê başî jî û nebaşî jî wê weke xosletna ku ew jî wê, bi teybet û rengên jîyankirinê ên weke haz, rûmet, rêz, hûrmet, dewlemendî û hwd re wê, bi nirxî wê hebê. Her kirin wê dema ku ew bû wê weke hebûnekê wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, weke têgîneka ku ew heya mirov dikarê li wê bihizirê. Di vê çerçoveyê de ew kirin wê, bi rewşa hebûnîya xwe re wê, xwediyê aqilê xwe yê hebûnî bê ku ew jî wê aqilê dahûrî bê. Yanî wê aqilê ji wê bûyînê bê. Weke ku mirov çawa ji tiştêkî aqil digirê wê bi aqil dihilde û derk dike wê, ew rewşa tevger, kirinê û xûyî jî wê wusa bê. Lê li vir wê, dema ku mirov dervî wê têgîna kirinê û zanîn wê, bi renekî din ê zanînî li wê nerî û bi rengê başîyê û ankû nebaşîyê wê kir ku wê fahm bikê wê, hingî wê ew bi wê rengê wê li ser rengê xoslet û têkiliyên wan ên bi hevdu re wê bi şîroveya ku ew were pêşxistin re wê, ew were dîtin. Em li vir vê yekê jî wê werênina li ser ziman ku wê dema ku mirov wê fahm bikê wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Tiştê ku mirov ew bi başî û ankû nebaşî ew şîrovekir û hanî hanî li ser ziman wê, wê têgînekê wê ji temen ve wê xwe bide dîyarkirin. Zerdest wê, weke ku mirov wê ji hizrên wî yên ku wî di *avêsta* de hanîna li ser ziman ku mirov di wan de wê fahm dikê wê başîyê û nebaşîyê jî wê bi awayekî qarakterîstîkî wê hilde li dest û wê werênê li ser ziman. Di dewama wê de

ez wê jî wê werênina li ser ziman ku wê di nava kurdên berê de wê ew têtîn bi bawerî û yaqînkirinê wê hebê ku wê, bênina li ser ziman ku "mirov wê dema ku ew mazin bû wê bide nîşandin ku ew baş a û ankû nebaş a." Wê di dewama wê de wê were hanîn li ser ziman ku wê, "ku mirov li ser kîjan temenê mazin bûbê ku ew baş û nebaş jî bê wê, ew di demên mazinbûna mirov de û di dana nîşandina keseyetîya xwe de wê mirov wê bide nîşandin. Keseyeta ku mirov wê distênê wê temenê wê, li ser wê çi bê wê ew bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Ber vê yekê wê dema ku mirov li keseyetê û gotina mirovekê nerî wê, ew bi wî re wê were dîtîn ku ew çi temenê mazin bûya û xwediyê qarakterekî baş û an nebaş bê, wê were dîtîn û kifşkirin." Di vê çerçoveyê de wê, hebûna keseyetê wê werê hanîn li ser ziman. Ev hizrên kurdên berê wê, weke rengna têtînê ku ew di mejiyê wan de wê bi yaqînkirineka xort wê heba ban. Di rewşa li baş û nebaşî wê, di awayekî qarakterîstîkî de wê bînerîyan. Di vê çerçoveyê de wê, mirov çi bijîya bi xweşî û nexweşî û ankû wê bide jîyandin jî wê, ew di wê çerçoveyê de wê heba. Minaq wê, dema ku mirov li gorî vê têtînê bihizirê wê rengên têtînê ên jîyankirinê ên weke haz, rûmet, rêz, hûrmet, dewlemendî û hwd wê, dema ku mirov li wan bihizirê wê, were fahmkirin ku ew li ser temenê başiyê bê wê bi wê encama wê hebê. Lê ku ew li ser temenê nebaşiyê bê wê, bi wê encama wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, têtîna başî û nebaşiyê wê hinekî ji hîmî ve wê biheta şîrovekirin. Wê ne weke ya haz, rûmet, rêz, hûrmet, dewlemendî û hwd wê, bihatîya hanîn li ser ziman.

Di rewşa ghiştîna wê têtîna başiyê de wê, mirov wê dema ku ew bû wê, ew bi qarakterê wî yê ku ew piştî bû ku bi wî re afirî wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Wê li ser wê re wê li wê, were hizirkirin. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide hanîn li ser ziman. Di reşa fahmkirina têtîna başiyê de wê, weke aliyekî têtînê û hişmendî ê nîrxî wê, di rewşa rengê daraza mirov de wê, xwe bide dîyarkirin bê.

Em vê jî wê werênina li ser ziman ku wê, di nava kurdên berê de wê, weke kevneşopîyeka bi têtînê wê, hertimî wê, di vê çerçoveyê de wê serî li mirovên kal û ên ku wan dembûhûrandî û bi wê re xwe bizanekirî wê bixistan. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew weke mirovna ku wê bi wan biheta şêwîrîn û ji wan şîret wê bigirtan bûn. Wateyeka gotina 'şîretê' jî wê di mejiyê her kurdê berê de wê ew ba ku wî, gotineka baş ji yekî girtiba û ew weke ku dîsa wan digot ku 'wî, ew di gûhê xwe de bikira gûhar' bû. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew bihanîyan li ser ziman. Ber vê yekê wê, pîr û kal wê di nava civakê de wê, hertimî wê weke 'çîneka

serdest' wê xwedî hebûn û bandûrê ban li ser serê civakê û her mirovê wê. Ku mirov li rewşa wan dihezirê wê, ev yek wê, biawayekî baş wê were dîtin. Di vê çerçoveyê de em di dewama wê de wê jî wê werênina li ser ziman ku wê mirovên pîr û kal û wê di nava kurdan di wateya mirovên pîr ê bi zane wê were li ser ziman wê gotina 'kapîr' ku wê bikarbihanîyan wê, ew xwediyê zanîneka ku wan bi demekê xwe yê bûhûrandî re ku wan bidest dixist bû. Wê di vê çerçoveyê de wê, wê ew di mejiyê wan de wê, weke fêr û ezmûnekê wê bi wan re wê heba. Her wusa mirov divê ku vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, di nava civake kurd de wê, ev rewş wê, pirr zêde wê hê jî wê li pêş bin. Di rewşa bo ku mirov xwe bigihanda 'rewîstek baş' û ankû 'ahlaqkekî baş' jî wê, serî li wan kapîran û zanîna wan wê bixistan. Wê ji zanîna wan û serborîyên wan wê, ya baş û ya nebaş wê kifşbikiran, ji hevdû vaqatandan, wê fahm bikiran û wê di mejiyê xwe de wê bicih bikiran. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, di nava civakê de wê, hertimî wê, weke rêgezê wê pêşnîyarkirina serî li mirovên pîr û kal ên dîtî bixistan. Mirovên pîr û kal ên dîtî wê wan wê, ew dîtina xwe wê bihanîyan li ser ziman. Wê bi wê re wê, mirovan wê ji wê aqilekî baş wê bigirtan. Ya baş wê bi *rewîsta baş* wê heba. Ya nebaş jî wê, bi *rewîsta nebaş* wê heba. Li vir em ji vê yekê û rengê vegotinê ên ji nava civakê têdigihin ku wê têngîna 'rewîstê' wê bi aliyê baş jî û bi aliyê nebaş jî wê bihanîyan li ser ziman. Gotina 'rewîsta baş' û ya 'rewîsta nebaş' wê, di vê çerçoveyê de wê were li ser ziman. Ev gotin wê, di vê çerçoveyê de wê ji aliyê têngînî ve wê. Gotina *rewîstê* wê ji aliyekî ve wê bi awayekî rasttî û ankû serbixwe ku ew dervî têngîna başî û nebaşîyê jî ku ew were li ser ziman wê weke hizrekê di mejiyê me de wê bide çêkirin. Ber ku wê dema ku mirov nikaribê tenê ya baş wê weke *rewîstê* wê werênê li ser ziman wê, demê wê ya nebaş jî wê were li ser ziman. Êdî wê, bi wê re wê rastîya gotina *rewîstê* wê, bi awayekî weke ku mirov wê bêalî wê bi rengekî aqilê dahûrîkî wê hilde li dest bê. Li vir wê demê wê, di vê rewşê de wê rewşa aqilê têngîna *rewîstê* wê weke rengekî aqilî ê jîyanî wê hebê. Wê li ser kirin, tevger û xûyan re wê ew hebê. Wê ew bi têngînên nirxî û darazî ên weke 'başî' û 'nebaşî' wê werina li ser ziman bin. Yanî li vir wê, gotinên başî û nebaşîyê wê, ne gotinna kifşkar ên di rengê hebûna têngîna *rewîstê* de. Wê di rengê *rewîstî* û dîyarkirina wê de wê, xwe bi awayekî wê bidina dîyarkirin. Di rewşa têngîhiştina têngîna *rewîstê* de wê, li vir wê, weke rengên wê, êdî wê çaxê wê têngînên nirxî û darazî ên weke başîyê û nebaşîyê wê xwe bidina dîyarkirin. Ev jî wê, di aslê xwe de wê, têngîna

rewîstê wê weke têngîneka zanînî a jîyanî ku mirov wê karibê wê weke bi zanistî jî wê êdî wê hilde li dest bê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku wê bahse zanînekê û ankû zanistek rewîstî wê were kirin wê, di vê çerçoveyê de wê di fahmkirinê de wê ji vê xalê û pê de wê li ser fahmkirinê re wê bê hanîn li ser ziman.

Nêzîkatîya rewîstî, nerîn û hişmendîya felsefîkî

Di fahmkirinê de wê têngîna rewîstî wê, weke têngîneka têngihîştinî a zanînî ku mirov wê weke aqilekî werênê li ser ziman. Di çerçoveya têngîna rewîstê de wê, li vir wê, aliyên têngînî wê, weke têngînên bingihînî wê têngîna rewîstî wê xwediyê rengêkî pêşketinê bê. Li vir wê, têngînên bi hişmendîyî li ew li ser têngîna rewîstê re weke reng ûa wa ew werina hanîn li ser ziman ên weke başî û nebaşîyê wê, di awayekê rengê têngîna darazî a rewîstî de wê weke têngîna dîyarker bin. Em dema ku bahse têngîna rewîstê dikin em bahse têngîneka bi sazûman dikin. Di vê çerçoveyê de em, li wê bihizirin. Weke aqilekî şûbjeyî ê bi sazûman di nava jîyanê de û ku ew hertimî di pêvajoyek afrîner a di çerçoveya jîyane mirov û civakî de bê.

Rewşa têngîna rewîstê wê bi teybetî wê li ser çawanîya jîyanê wê bisekinê. Mirov çawa dijî û çawa dihezirê û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê bi wê re wê, were li ser ziman. Di serdemên kevnera de li kurdistanê û herêmê wê ev wê werê dîtin ku wê têngîna başî û nebaşîyê wê pirr zêde wê serdest b. Wê têngîna wê, were pêşxistin. Her wusa dîtina ji hevdû vaqatandina başî û nebaşîyê wê heta serdemên sûmerîyan wê herê. Minaq têngînên weke yên 'ev dûnya û ew dûnya', 'dûnya û axîretê', 'dojeh û bihûşt' û hwd wê, bi awayekî ji hevdû vaqatandî wê werina li ser ziman. Li ser wan re wê, di çerçoya ya baş û nebaş de wê, mirov wê hizrên xwe wê, werênina li ser ziman. Di serdemên mîtannîyan û bi teybetî ya medîya de wê, bineterên nivîskî ên ku wê di çerçoveya van têngînan û dûalîteya wan de ku wê werina li ser ziman wê, temenê nîqaşên ku wê bi felsefîkî wê piştî wê li herêmên din ên cihanê wê werina kirin jî wê, temenê wan jî wê biafirênê. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, têngîna başî û nebaşîyê wê, di vê çerçoveyê de wê pêşî wê weke ku mirov ji mîtolojiya gûtî, hûrî, mîtannî û medîyayîyan wê kifş dikin wê bi şêwayekî wê di rengê mîtolojikî û aqilî wê di nava hevdû de wê were li ser ziman. Di van demên dawî ên mîtannî û medîya de wê, ev têngîn wê bina temenê pêşxistina hizirna felsefîkî. Di dema Mîtannîyan de Mîtra û hizrên wî û di dema medîya de

wê hizrên Zerdest ên bi avêsta û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê tenê du mînaq bin ji wan herdû deman. Wê weke wê hizrên nû ên din jî wê werina li ser ziman. Bi demê re wê, ev hizir wê, di şewayekî têgînî ê weke bi bawerîyî de wê pêşbikeve. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê dihilde li dest wê, bi wê re wê piştî wê, weke têgîneka bawerîyî jî wê pêşbikevê? Kengî wê weke têgîneka bawerîyî wê pêşkeve? Kengî ku bi felsefîkî pêşket û di nava wê pêşketina felsefîkî de wê, têgîna rewîstî wê bi hişmendîya xwe re wê bidest pêşketina xwe wê bikê û pê de wê, ew pêşketin wê bibê. Piştî ku wê hişmendîya rewîstî wê pêşbikeve û pê de wê, li ser wê re wê, hizrên nû wê li ser rengê jîyanê û jîyankirinê wê werina li ser ziman. Ji kirinên mirovî kifşkirina yên baş û nebaş wê, derkeve li pêş. Piştî jî wê, li ser wê re wê bi wê hişmendîya rewîstî re wê bi şewayekî felsefîkî wê, li ser kok û temenê wan kirinan wê were hizirkirin. Minaq wê, çi wan kirinan bi başî û ankû nebaşî wê bi mirov wê bide kirin? Wê li ser wê re wê, were hizirkirin. Lêgerîna li bersivên wê yên bi kok û temenê re wê, temenê hizirkirin û pêşxistina felsefeyek rewîstê jî wê bi xwe re wê biafirênê. Di vê çerçoveyê de wê, di serdemên kevnera de wê, bi felsefîkî wê li ser wê were hizirkirin ku mirov, karibê ya baş û sîyanî wê kifş bikê û li gorî wê xwe bigihênê ezîtiyeka keseyetî a bi başî û hwd. Wê di vê çerçoveyê de wê, hizrên bi vê rengê wê derkevina li pêş. Li kurdistanê, wê di vê çerçoveyê de wê ji serdemên gûtiyan û heta demên hûrî û mîtannîyan û piştî heta demên medîya jî wê di vê çerçoveyê de wê, weke ku wê aqil meşandinek wê were kirin. Wê hizirkirinek wê bibê. Li gorî wê, wê hizrên baş û bi wasîfên baş re wê bi navê yazdanên xwe re wê werênina li ser ziman. Wê wan bi başî w tefsîr bikin. Wê ya qanc û rast ku ew çi ya wê, bi wan wê tefsîr bikin. Wê wan(yazdanên xwe) li ser wan têgînên weke başî, rast û qanc re wê, werênina li ser ziman. Wê bi vê rengê wê şewayekî hizirkirinê wê bi felsefîkî wê hin bi hin wê were kirin û pêşxistin.

Serborîyên Mîtra ku ew heta roja me jî wê, weke bi meseleya ga re wê di ola êzdayî a kurdistanî de wê werina hanîn li ser ziman wê, têgîneka baş wê di derbarê rengê hizirkirina demê a di vê çerçoveyê de wê bidina me. Mîtra wê, demê ji gayê xwe wê bawer bikê û wê hêvî bikê. Ga bixwe jî wê, di bawerîya li ber diclê û firatê de wê weke sawalake ku wê pîroz werê li ser ziman bê. Mîtra jî wê, di vê çerçoveyê de wê bawer bikê û hêvî bikê. Mîtra wê di mal û ankû qasra xwe de wê, beşa herî xweşîk wê gayê xwe re wê, vaqatênê. Lê rojekê gayê wî wê, derfet bibînê wê bi ravê

ji malê. Mîtra dema ku ew dihê malê wê bibînê ku wê gayê wî ne li mal a. Wê hingî Mîtra wê bidest aqil meşandinê bikê. Wê di encama wê aqil meşandina xwe de wê, bihizirê û wê kifş bikê ku wê 'yazdanek mazin hebê ku min jî û te(ji ga re dibêjê) jî afirandibê wê hebê.' Piştî vê gotinê wê Mîtra wê, herê li gayê xwe bigiherê. Lê Mîtra dema ku ew li ga digerihe ew wê bîryarê jî dide ku ew li kûderê ga bibînê ew wê bigûrênê û ji yazdanê mazin re bikê boraq û ankû korban. Ew jî wusa dikê. Devera ku ew gayê xwe li wir dibînê wê wê li wir wê gayê xwe serjêkê û wê bigûrênê. Piştî jî wê ji gûştê ga wê sofreyek mazin wê dênê û wê weke 'sofrefya yazdanê mazin' wê, di nava bawermendên Mîtra metranan de wê were tefsîrkirin û hanîn li ser ziman. Xwarina wê sofreyê xwarin jî wê weke 'peymanê bi yazdanê mazin re' wê, were şîrovekirin û hanîn li ser ziman. Di wê sofreyê de ku ew li rex hevdû rûniştina wê tefsîra Mîtra û yazdanê mazin wê bi hevdû re wê bikin. Ev kevneşopîya gûrandina ga wê, piştî wê di nava xate wê bawerîya êzdayî de wê bi ola êzdayî re wê heta roja me jî wê li kurdistanê wê were domandin. Wê ciwan wê hertimî wê di wê rojê de wê, gayekî wê bigirin û wê bikin ku ew ga ji destê wan bifilitê. Piştî wê bi hevdû re wê ga bigirin û wê bigûrênin. Ev weke tefsîra wê kirin û wateya wê kirina ku Mîtra bi navê yazdanê mazin kirîya ew dihê hanîn li ser ziman.

Di rengê hizirkirina Mîtra de wê, lêpîrsîn wê hebê. Wê, ew hertimî wê bihizirê ku ew ya rast û rastteqîn çî ya, ew wê xwe bigihênê wê. Di vê çerçoveyê de wê, Mîtra wê, piştî *Melekê tawîs* re wê pêvajoya duyem a dîrokî bê ku wê olê bi têgînek felsefîkî wê bişopoyê û wê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirovê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê rengê hizirkirina Mîtra wê di wê de wê şewaye felsefîkî wê serdest bê. Di vê rengê de jî wê, Mîtra wê bihizirê û bide hizirandin. Rengê hizirkirina Mîtra û bawerîya wî û pêvajoyên ku ew pêşketina wê, piştî wê di vê çerçoveyê de wê di nava pêvajoyên olî ên piştî ên weke bi mesîhiyê re ku wê pêşbikeve re wê werê hanîn li ser ziman. Pîrozkirina sersalê ku wê Mîtrayî jî wê pîroz bikin bi kevneşopîkî wê piştî wê di nava mesîhiyan de jî wê bicih bibê weke ku ew çawa di nava olên kurdistanî de wê li ber diclê û firatê wê hebê bê.

Li vir em vê yekê jî wê werênina li ser ziman ku wê têgîna hizirkirinê wê, di vê çerçoveyê de wê, bi awayekî şûbjeyî wê xwe bi têgîn û felsefeya rewîstê û pêşxistina wê re wê li herêmê wê xwe bide domandin. Her wusa wê, piştî wê, têgînên weke bawerîyê û pîrozîyê wê pêşbikevin. Her wusa di vê çerçoveyê de wê, dema ku wê pîrozî û bawerî

wê pêşbikeve wê, di vê çerçoveyê de wê, weke hastûyê di laşê mirovekî de wê di nava rengê hizirkirina bi rengê têtîn û felsefeya rewîstê re wê ew têtîn wê, bina temen. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê pêvajoyîna têtînî wê bèn jîyankirin. Di aslê xwe de wê, têtîna pîrozîyê û bawerîyê wê, çawa wê were li ser ziman wê, di vê çerçoveyê de wê hertimî wê nîqaş wê werina pêşxistin. Lê di vê çerçoveyê de wê, bi wê re jî wê, têtîlîya pêşketina ol û rewîstê jî wê ji anîşkê ve wê bi hevdû re wê bi têtînî wê were danîn. Wê weke hevdû û di rengê hevdû de wê bidest hanîna li ser ziman wê bikin. Nîqaşên felsefîkî ên weke di serdemên kevnera de wê li ser hebûnê, darêjkê û ankû gîyanê, sîyanê, tiştên binîrx û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe bidina domandin. Felsefeya mengîwerî wê, weke felsefeyek şûbjeyî wê di vê çerçoveyê û rengê de wê, pêşketina xwe bi wê rengê hizirkirinê wê werênê li ser ziman. Li vir wê, sîyan(erdem)ên ku ew hena wê di jîyanê de wê çawa wê werina fahmkirin wê, aqil wê di vê çerçoveyê de wê li ser wan re wê werê meşandin. Li gorî wê jî wê, li ser têtîna 'keseyetîya baş' û 'keseyetîya nebaş' wê werina li ser ziman. Wê şîrove li ser wan wê werina kirin û pêşxistin. Ev jî wê, bi demê re wê, bi xwe re wê temenê nîqaşên rewîstî, felsefîkî û têtînî ên ku wê werina pêşxistin bin. Lê wê bi demê re wê, ji wê zêdetir jî wê têtînen olên gelemper wê derkevin û wê serdest bin. Wê bi wê re wê pêvajoyek nû wê destpê bikê. Ev pêvajoyên serdestîyê wê, bi xwe re wê serdemna nû weke serdemên navîn û hwd wê werênê. Rengê pêşketina van deman wê bi serê xwe wê weke renekê pêşketinê ê ku mirov wê di wê çerçoveya wê gelemperîyê de wê hilde li dest bê. *Desthilatdarîya rewîstî* û ankû weke ku bi olê re wê were li ser ziman a 'rûhanî' wê pêşbikeve. Wê di temenê wê de wê pêvajoyên weke yên pêşketina têtîna rewîstê û kevneşopîyên wê yên civakî û hwd wê hebin.

Dema ku mirov têtîna rewîstê wê bikê ku wê di vê çerçoveyê de wê hilde li dest û wê fahm bikê wê, di vê çerçoveyê de wê, çawa bi aqil li ser têtîna baş û nebaş re wê were hanîn li ser ziman wê bibê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, li ser wê were hizirkirin. Ya baş wê, weke armancaka heyînî a bi aqil re bê. Wê weke têtîneka hişmendîya aqil jî wê were hanîn li ser ziman. Wê berê mirov wê bi wê ve bê. Wê di nava kevneşopîyn rewîstî û têtînen wan ên felsefîkî ên kurdistanî de wê, di vê çerçoveyê de wê were hanîn li ser ziman.

Bi wê re wê ev jî wê were dîtin ku wê, hertimî wê, ya baş wê, armanca mirov bê ku mirov xwe bigihênîyê de. Wê dema ku wê bahse têtînen 'şaoşyant'ê wê bi olên kurdistanî û mesopotamîkî re wê were

kirin re wê, bahse hatîna wî ya 'sêyem' wê were kirin. Dema ku ew care sêyem wê were wê, çawa wê, bigihêjê laş û wê jîyanekê wê bidomenê wê li ser wê re wê bihizirê. Di vê çerçoveyê de wê, weke destpêkek nû a bi başbûnê re wê, werê hanîn li ser ziman.

Em li vir wê jî bi wê re li ser aqil re ku wê dihizirin wê, dibînin ku wê li ser aqil re wê, ya rast û baş wê, weke gihiştina wê, bi armancî wê were hanîn li ser ziman. Mirov wê, dema ku ew berê xwe dide zanînê û dikê ku ew xwe bigihênê wê, wê di vê çerçoveyê de wê, weke bi armanca gihiştina wê re wê, laşê xwe jî wê bikarbênê. Mirov wê, di vê çerçoveyê de wê di jîyanê de wê laşê wî weke amûrekî ku wê di xizmeta wê armancê de wê were dîtin û bê hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, bahse wê were kirin. Dema ku mirov wê bikê ku wê bigihîjê wê armancê wê, hingî wê ew wê amûrê xwe yê weke laşê xwe jî wê baş bide bikarhanîn. Her demî bo ya baş û rast bikarhanîna laşê xwe wê, di vê çerçoveyê de wê, li ser wê were sekin in. Ya bi qadr û sîyan jî wê ew bê. Di vê çerçoveyê de wê, li ser zanînê hanîna li ser ziman de wê, têgîna zanînê wê bi darêjka wê re wê, weke ya sîyanî wê were hanîn li ser ziman. Minaq Manî û bawermendên wî wê siyanê wê, weke '*hemû sîyan wê, di xizmeta sîyane pîroz a yakane de bê*' wê, werênina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, hebûna yazdan wê weke ya herî mazin wê werênina li ser ziman. Di dewama wê de jî wê, hebûna sîyane pîroz jî wê bi têgîna hêskirinê û ankû hijkirinê re wê werênina li ser ziman. Gotinên weke 'xwûdê, hêskirin(hijkirin) a' wê, di vê çerçoveyê de wê, bişêwayekê wê weke gotinên ku wan dihanîna li ser ziman bin. Di serdemên kevnera de wê, ya ku wê were dîtin wê bi têgînên weke yên sîyanî re wê, ew bê ku wê bi aqil re wê werênina li ser ziman bê. Wê di demên piştî zayîna Îsa de wê, were dîtin ku wê, hin bi hin wê, têgîna 'hebûna xwûdê' wê di temenê wê de wê were bicihkirin. Ev jî wê bi demê re wê, bê temenê şîroveyên rewîstî ku wê, di temen de wê bi hebûna xwûdê re wê werina hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, ev rengê hanîna li ser ziman a di temenê têgînên rewîstî de ku wê, hebûna xwûdê wê were bicihkirin wê, ji aliyekî ve wê, li ser wê re wê bidest kirina rexneyan li rengê şîroveyên kevnera jî wê bi xwe re wê werênê. Li ser wê re wê, ev rewş wê, bi van rexneyên di vê rengê de ku wê li serdemên kevnera û rengê felsefeya wê ku ew bi wê hatîya hanîn li ser ziman ku wê were kirin re wê, bi xwe re wê bi demê re wê temenê serdemên navîn û destpêka wan jî wê bi xwe re wê werênê. Di serdemên Navîn de wê, şîroveyên ku wê werina kirin wê di rengên wan de wê di temen de wê bi

hebûna xwûdê re wê werênina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, di dema hewldana fahmkirina ya baş, sîyanî(erdemî), rast de wê, di temen de wê hebûna xwûdê wê were bicihkirin. Di vê çerçoveyê de wê, ji aliyê ve wê, temenê kirina felsefeyê jî wê bi wê re wê, weke ku wê ji holê wê were rakirin. Di serdemên kevnera de wê, hebûna xûyên baş û tevgerên rast wê, bi rengê darêjkê re wê bikin ku wê werênina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, li ser aqil re wê, werênina li ser ziman. Şîroveyên ku wê li ser aqil re wê werênina kirin wê, di vê çerçoveyê de wê, werina kirin.

Di vê çerçoveyê de wê, şîroveyên ku wê di wan de wê her tiştê heyî bihebûnê ku ew zindî û nezindî ya wê, bê xistin berlêpîrsînê de ku ew çawa bûya. Hizrên weke, *ji xwe re bûya* û ankû *ew ji aliyekî vîneka pîroz ve hatîya afirandin* û hwd jî wê, werina li ser ziman. Ew vîna pîroz ew çawa afirandîya û daya çêkirin wê, hewldana fahmkirina wê, di serdemên navîn de wê temenê pêşxistina têgîna metafîzîka hebûna xwûdê jî bê. Her wusa wê, di wê çerçoveyê de wê mirov wê di aqilê xwe de wê, bi wê re wê kûr û dûr wê herê, Wê bi wê re wê bikê ku ew wê fahm bikê. Her wusa em vê yekê jî wê fahm dikin ku wê, di vê rewşê de wê ew *'vîna pîroz a afrîner'* wê, ew wê were xistin temenê bûyîna hemû hebûnên jîyanî de.

Di serdemên piştî serdemên kevnera de wê, aliyekî ku wê felsefeyê wê kirina wê ji jîyanê dûr bikê wê, *felsefeyê weke kirina dervî rewîstî* jî wê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku wê lêpîrsînê wê bi xwe re wê werênê wê, ew lêpîrsînîya wê wê, di temenê wê çûyîna bi ser têgîna felsefeyê de jî bê. Di vê çerçoveyê de wê, di serdemên navîn de wê, ev biawayekî vekirî were dîtîn bi wê re ku wê, *felsefe wê bi awayekî li dijî olê* wê were şîrovekirin û hanîn li ser ziman. Şîroveyên ku wê, felsefeyê wê weke kirineka dervî rewîstê û ankû weke awayekî hizirkirinê ê li dijî olê ku wê bide hanîna li ser ziman wê, were kirin re wê, di vê çerçoveyê de wê, ev bi xwe re wê bê temenê pêşxistina têgîna *'li gorî olê'* û ankû *'ne li gorî olê'* û hwd wê bi awayekî wê bi xwe re wê bide pêşxistin. Ya li gorî olê wê çawa bê wê, li ser wê re wê, li dijî ya *'ne li gorî olê'* wê were sekin in. Wê rewşê wê werênina li ser ziman. Minaq wê, di vê çerçoveyê de wê, di serdemên navîn de wê, li kurdistanê bixwe jî wê gelek zaneyên weke Nesîmî, Xallacê mansûr û hwd ku wan hizrên xwe bi felsefîkî hanîna li ser ziman wê, weke *'li dijî olê'* wê werina şîrovekirin û wê werina qatilkirin.

Wê di vê çerçoveyê de wê, weke ku wê pêvajoyek din wê destpê bikê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê rengêkî hizirkî wê bi xwe re wê destpêbikê. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwediyê rewşek têgînî wê, bi xwe re wê, bide diyarkirin. Di vê demê de wê, weke ku wê dawî wê li kirna felsefeyê a jîyanî wê were. Wê, têgînên ku ew weke felsefikî ku ew dihêne li ser ziman wê, di fahmkirina wan de wê, ji awayekî serbixwe fahmkirina wan zêdetirî wê li gorî olê bûyîn û ne li gorî olê bûyîna wan wê were lêpîrsîn. Têgînên felsefikî ên serdemên kevnera wê, di serdemên navîn de wê, ji aliyê gelek hizirvanên wê de wê, weke *'xirabûneka rewîstî'* jî wê were hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, ev serdemên navîn ku wê di wan de wê hebûna xwûdê wê bi serdestîya wê re wê pêşbikeve wê, hert tişt û têgînên ku wê werina wateya lêpîrsînê û ankû wê întibayê ku ew di xwe de wê weke ku wê bihawênin û wê bi redkirin û dijberîyekê re wê rû bi rû wê bimênin. Di vê çerçoveyê de wê, ya ku wê felsefeyê ji jîyanê wê, dûr bikê jî wê ev bê. Di vê çerçoveyê de ev rengê pêşketinî ê weke yê serdema navîn û hwd jî wê, weke awayekî pêşketinî ê ku mirov wê, di wê de wê desthilatdarîya xwûdê wê, pêşbikevê bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, olên gelemper wê weke piştî yek-xwûdayîya olên yazdanî wê yek-xwûdayîya olên semewî wê pêşbikevin û derkevina li holê. Wê pêşbikevin. Wê bi wê re wê, xwe bidina diyarkirin. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, hebûna xwûdê wê, bi serdestîya wê re wê di vê demê de wê, misogerîya xwe wê çêbikê. Di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya wê *'vîna pîroz'* a afrîner de wê hebûna xwûdê wê, weke ya afrîner wê were hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, şîroveyên ku wê werina kirin û pêşxistin jî wê pirr zêde wê giring bin ku mirov wan fahm bikê. Minaq wê, weke çêbûna hebûna mirov û di mirov de di dema afirandina wî de *di mirov de bi cihkirina sîyanê(erdemê)* û hwd jî wê, di dewama wê de wê werê hanîn li ser ziman. Li ser têgîna sîyanê re wê, şîroveyên bi başî û nebaşîyê re wê werina pêşxistin. Minaq wê, şîroveyên weke bi rengê ku wê *'xwûdê wê, di dema afirandina mirov de wî sîyan di mirov de bicihkirîya, lê mirov ew bi gûnahên xwe yên ku mirov kirina re mirov ji wê dûrketîya'* wê, werê hanîn li ser ziman. Li ser wê re jî wê, ya ku wê, were li ser ziman û pêşnîyarkirin wê, ew bê ku mirov di xwe de ku ew li ya rast, baş bigiherihê û ew wê bibînê û derxê li holê û li gorî wê bijî bê. Bi wê rengê wê, sîyane ku ew xwûdê di mirov de ew bicihkirîya xwe bigihênê wê. Bi wê re jî ew xwe bigihênê xwûdê. Di vê çerçoveyê de wê

bi xwe gihandina sîyanê re wê, weke 'xwe dûhandina xwûdê' wê were hanîn li ser ziman.

Di rewşa rengê kirina felsefeya serdemên navîn de wê, ew wê were dîtîn ku wê, bi têngîna pîrozîyê re wê olên gelemper wê derkevin li holê û wê serdest bibin. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin kku wê, li ser wê re wê têngînên weke yên sîyanê, başîyê, rastîyê û hwd wê werina hanîn li ser ziman. Di serdemên kevnera ên medîya de wê li kurdistanê wê li ber diclê û firatê wê were bawerkirin ku wê, gihiştina sîyanê wê bi zanebûnê bê. Di vê çerçoveyê de wê, giringîyek mazin wê bê dayîn li gihiştina zanînê. Di vê çerçoveyê de em heta roja me jî wê, di nava civake kurd de weke têngîneka ku ew hê dihê ser ziman wê dibînin ku ew dibêjin ku 'wê zanîn wê, rêya jîyane jîyane bizane vekê. Wê bi wê re jî wê, ew jîyane bi zane wê weke erdemekê wê were şîrovekirin.' Di vê çerçoveyê de wê werê hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov wê yekê wê, bi awayekî vekirî wê kifş dikê ku wê, pirr zêde wê giranî newê dayîn li rengê jîyankirina bi madîyetê. Wê giringî dayîna bi rengê jîyane bi menewîyetê. Wê bi zêdeyî jî wê, di vê çerçoveyê de wê, li jîyanê wê bihizirê. Rengê jîyankirina bi zanebûn wê, weke sîyanek mazin a ku ew pêşketîya wê were hanîn li ser ziman. Li ser wê re jî wê, mirov wê xwe bide dana bawerîya xwe û ankû felsefeya xwe. Li vir em vê yekê wê, werênina li ser ziman ku wê di jîyanê de wê dewlemendîya herî mazin jî wê bi wê re wê, bihanîyan li ser ziman.

Di rewşa gihiştina wê zanînê de wê, di vê çerçoveyê de wê, têkiliya wê bi awayekî xortayî wê li ser jîyankirinê re wê bi sîyanê re wê biheta danîn. Wê bi wê re wê biheta li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê rast bijî, rast bikê û baş û dûrûst bê û hwd wê, ev weke rengên jîyane bi sîyan a baş wê biheta hanîn li ser ziman. W bi zanînê re jî wê, bigihiştan li wê. Ber vê yekê wê, li ser wê re wê, li zanînê wê bihiizîrîyan. Di rewşa têkiliya zanîn û jîyanê de wê, hertimî wê, di çerçoveya fahmkirina pêşketina zanînê de wê li wateya wê bi wê rewşa lêgerîna di çerçoveya fahmkirina wê têkiliyê de wê biheta li ser ziman. Ya ku mirov jî kirina xirab, nebaşîyê û neqanciye dîr bikê wê, ew wê bi sîyanî wê bihanîyan li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, aqil wê, weke rêya gihiştina sîyanê de wê, bihanîyan li ser ziman. Di rewşa fahmkirina aqil de wê, di vê çerçoveyê de wê, piştî ku wê têngîna 'xwûdayîyê' wê pêşbikeve û pê de wê, li ser xwûdê re wê, ew wate û fahmkirin wê li zanînê wê wer kirin. Wê kê zanînê bidê? Di vê çerçoveyê de wê, bersiva wê bi gotina 'xwûdê'

zanînê didê wê bidayîn. Di jîyanê de wê, dema ku wê bahse pêşketina aqil wê were kirin jî wê, bihê gotin ku wê wê, 'xwûdê, aqil bo ku mirov kirinên xirab nekê pêşxist. Aqil wê, di rastîya jîyanê de wê weke fahmkirina me bê.' Di vê çerçoveyê de wê, bahse wê jî wê were kirin ku wê, dema ku wê aqil pêşket û mirov jî bi wê bizanîn bû êdî pê de wê, mirov wê weke zindiyekî bi aqil ku 'ew, ji kirinên xwe jî bi berpirsîyar a' wê, were hanîn li ser ziman. Zanîn wê, bi wê re wê, berpirsîyarîya wê ya ku ew bi wê zanîna wê re li ser milê mirov dikê wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, aqil wê, bi wê re wê mirov wê zanînê ya baş û ya nebaş wê çî bê. Wê karibê wan ji hevdu vaqatênê. Wê ya ku wê zirerê bide mirov wê zanibê. Ber vê yekê, piştî ku ew dizanê ku ew ya rast û nerast û ya baş û nebaş çî ya wê, êdî wê ew zanîna wî wê, berpirsîyarîya kirinên wî, li ser milên wî bikê. Di vê çerçoveyê de wê, di nava kurdan de wê, li ser wê re wê, were gotin ku "mirov, dema ku ew mir û çî dunya din wê, derkeve dadgeha xêr û gûnehên xwe. Wê di wê de wê, ew zanîn wê, weke zindiyekî bi rewşa fîzîkî wê, her tiştê wê bide li berçavê mirov. Di vê çerçoveyê de wê, di nava wan de wê were bawerkirin ku wê, 'çî gotin ku ew hat gotin, çî kirin ku ew hat kirin, çî tevger ku ew hat dayîn nîşandin wê, wînda nebê. Piştî ku ew bû wê ew wê hebê.' Wê, di vê çerçoveyê de wê, bi vê rengê wê bawer bikiran û wê bihanîyan li ser ziman. Her wusa mirov, divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, mirov gotinek got wê, ew gotin wê bi deng û rengê gotina wê û dema wê re wê bi mayîndayî wê hebê. Wê, di vê çerçoveyê de wê, ew wê were hanîn li ser ziman.

Her wusa mirov li vir di dewama wê de û bi wê ve girêdayî wê jî wê werênê li ser ziman ku wê di vê rewşê de wê, li ser rewşa gotinên ku em wan dikin û dihênin li ser ziman wê, piştî wan re wê çî ji wan wê werê, wê li ser wê re wê, bihizirîyan. Li vir bersiva civakî wê, ku wê di civatên wan wê her dayîmî wê bihanîyan li ser ziman wê ew ba ku "wê dema ku mirov gotin got wê, ew gotin wê hilkişê li valahîya fezeyê.' Wê li wir wê, bi awayekî mayînda wê, hebûna xwe wê biparêzê. Wê piştî ku mirov ket berdayîna hasabên kirinên xwe de wê, ew wê were berbîra me. Lê piştî jî wê, ew wînda nebê. Valahîya fezeyê wê, weke valahiyeka kew bêserî û bêbinî ya.' Wê di vê çerçoveyê de wê ew bihanîyan li ser ziman û wê di dewama wê de wê bihanîyan li ser ziman ku 'wê feze wê, cihê her kirin, gotin û rewşên ku ew hatina jîyankirin wê, di wê de wê biafirê û wê hebê. ' Di vê rengê de wê, werênina li ser ziman.

Li vir em, vê yekê jî wê werênina li ser ziman ku wê dema ku mirov wê jîyanê dijî wê, ew jîyan wê bi wê jîyankirinê re wê ew wê hebê. Wê bibê. Wê piştî ku em mirin jî wê ew hebê, ber ku ew hatîya jîyankirin. Di vê çerçoveyê de mirov, divê ku vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, ew wê were hanîn li ser ziman. Jîyankirin wê, bi rewşa hebûna mirov re wê, di vê çerçoveyê de wê, bi wê rewşa xwe ya jîyankirî û wê hebûna me ya heyî re wê, di nava rewşek hebûnî a têkiliyî de bê. Mirov piştî ku mir wê, karibê bibêjê ku ew jîyan nebûya? Bêgûman mirov wê nikaribê wê bibêjê. Ber ku ew hatîya jîyankirin. Wê di vê çerçoveyê de wê, ya ku ew hat jîyankirin wê ew wê di demê de wê hebê. Mirov wê, nikaribê wê înkâr jî bê. Dema ku mirov bihizirê ku ew heya û ankû ew nîn a wê, ew ne bibê bê û ne jî wê nebê bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, li gorî destûrên aqil ên hebûnî wê ew hebê.

Li vir em vê yekê jî wê di dewama wê de wê werênina li ser ziman ku wê dema ku mirov bahse aqil dikê wê, aqil wê weke rêya bi wê gihiştina li sîyanê wê werê hanîn li ser ziman. Di vê rewşa bi gotinê a hanîna li ser ziman a weke ”.. bi gihiştina li sîyanê” wê, di çerçoveya fahmkirina mirov a di jîyanê de wê wateyek û kirdeyek vêşarî û ankû nevêşarî wê di vê gotinê de wê bi aqil wê hebê. Her wusa mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, çawa wê sîyan wê were li ser ziman wê, weke ku wê çawa wê rastî bi rastteqînîya wê re wê were hanîn li ser ziman wê jîyan jî wê bi aqil re wê bi sîyanî wê were hanîn li ser ziman.

Aqilê me wê, di vê çerçoveyê de wê tişt a di jîyanê de wê mirov wê bigihijênê wateya wê. Mirov wê bi wê wateyê re wê rastîya wê, fahm bikê. Fahmkirin wê, bi wê re wê mirov wê bigihênê têgîna başî û nebaşî, rastî û nerastî, bi qadr û ne biqadr û hwd jî. Wê di vê çerçoveyê de wê ev wê weke aliyekî giring bê. Watedayîn wê, aliyekî giring ê jîyane me ya di jîyanê de bê. Ber vê yekê mirov divê ku wê, di vê çerçoveyê de wê, bi giringîya wê re wê hilde li dest. Tişt a ku ew baş, rast û heya wê, mirov wê, li ser wê re wê bigihijê aqilekî. Li vir mirov wê, rastîyê wê, weke ku wê di nava kurdan de wê were li ser ziman ‘wê, bi çavê aqil wê were dîtin.’ Di rewşa fahmkirina bi aqil re wê, ya giring wê, ew bê ku wê rengê aqilî wê, weke aliyekî fahmkirinê ê zanînî bê. Zanîn wê weke aqilê zelal wê, xwe wê bide dîyarkirin. Zanîn wê, temenê watekirinê û fahmkirinê û darazkirinê bê. Rengê aqilê darazî ê weke rewîstê wê, têgînên darazî ên weke têgînên dadî, rengên felsefîkî ên şûbjeyî û hwd re wê were li ser ziman. Li vir em vê yekê jî wê bi wê re wê werênina li ser ziman ku wê dema ku mirov bahse ya baş dikê wê, bi aqil re wê bahse wê

bikê. Mirov wê, dema ku ew di jîyanê de ew bi vîn bû wê, weke ku ew bîaqil bûbê. Vîn wê, ji aliyekî ve wê bi têngînî wê aqil bê. Mirov wê, dema ku bahse vînê dikê wê demê mirov bahse aqilê xwe yê şûbjeyî ê ku em bi wê dihizirin û dihênina li ser ziman jî dîkin. Her gotin wê, weke çalakiyek rewistî wê, di çerçoveya têngîna aqilê şûbjeyî de wê, xwe bide dîyarkirin. Mirov dema ku wê, li tiştê wê bihizirê wê, bi dû awa û rengan wê li wê, wê bihizirê. Aliyê pêşî wê, bi aqilê wê tiştê a bi hebûnî bê. Aliyê duyem jî wê bi rengê aqilê şûbjeyî bê. Di vê çerçoveyê de mirov wê, dema ku wê tiştê li wê dihizirê wê, dikê ku wê fahm bikê wê bi zanîna wê re wê ew wê fahm bikê. Lê dema ku mirov bi nirxî li wê nerî û wê, kir ku wê fahmbikê jî wê, weke aliyekî hişmendî ê ku wê ew jî wê li ser wê rengê aqilê wê tiştê re wê bîafirê bê.

Bi aqil re fahmkirin wê, weke aliyekî bê. Lê bi aqil re afirandin wê, di dewama wê fahmkirinê de wê weke aliyê duyem ê têngînî bê. Li vir mirov dema ku wê, bahse afirandinê bikê bi hizirkirinê re afirandin wê were bîra me. Di jîyanê de wê piştî ku mirov wê bi aqilê xwe re wê bidest afirandinê wê bikê wê bidest afirandinê wê bikê. Mirov di jîyanê de wê, piştî ku wê, bi aqil bû û pê de wê, di jîyane xwe de wê gelek tiştan wê ji xwe re wê çêbikê. Minaq wê, malan wê çê bikê. Wê tiştên weke bi tevlihevîkirinê re wê, xwarinê çêbikê. Minaq wê, dema ku wê jinek kurd wê xwarineka xwe ya geleri a weke 'meyîrê' çêbikê wê danê xwe wê bikê nava avê û wê bi seatan wê li ser êgir w bikelênê. Piştê wê, mast û tiştên ku wê bi wê tahm û têja wê xweş bikê wê bikê nav de. Piştî ku ew xwarin çêkir wê bicemidênê bo ku ew were xwarin. Li vir wê dema ku ew pêvajoyên çêkirina wê xwarinê mirov li wan bihizirê wê, bi wê re wê were dîtin ku ew pêvajoyên ku wê bi demê re wê mirov wê bi aqilê xwe re wê wan kifş bikê û ankû pêşbixê. Ew di jîyanê de wê, weke tiştêkî ku ew heya ku mirov wê lêbînerê û wê bişopênê û wê fêr bibê. Wê ev weke encamaka aqilê mirov bê. Mirov wê, bi vê rengê wê, bi demê re wê gelek tiştan wê pêşbixê.

Ev afirandin wê, hemû wê bi aqil wê hebin. Wê werina pêşxstin bin. Wê dema ku mirov bahse aqil dikê wê, demê wê di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov li wê dihizirê bi sê awayan mirov dikarê wê aqilê wê hilde li dest û wê fahm bikê. Aliyê pêşî wê bi tişt û ankû hebûnê û zanîna wê re bê, ankû wê bi aqilê wê re bê. Aliyê duyem wê, weke ku ew afirandinên me yên şûbjeyî ku mirov wan dikarê di awayekê têngîna objeyî de wê hilde li dest wê hebê. Ev jî wê, dema ku wê jina kurd *meyîr* çêkir wê, ew *meyîr* wê weke rewşek ku ew 'dihê zanîn' wê bi aqilê me re

wê weke 'aqilekî' wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, ew rewşa aqilî wê, xwediye rewşekê bê. Di vê çerçoveyê de wê, ew hebê. Mirov wê dema ku wê rewşa 'çêkirina meyîrê' ku mirov ew li wê hizirî wê, ew weke pêvajoyên wê yên ku mirov ew fêrbûya û ew heya bê. Wê bi wê re wê, bi demê re wê, ew weke 'aqilê meyîrê' wê hebê. Aqilê meyîrê wê meyîr bi wê were çêkirin. Ev wê weke aqilekî k ew bûya û bi têrkerîyek şûbjeyî mirov dikarê wê hilde li dest. Yanî bi gotinek din wê, ew weke rewşeka ku ew bi aqil û xosletên aqil re ku ew hatîya hanîn li cem hevdû û ew rewşa çêkirina meyîrê ew hatîya afirandin û pêşxistin. Li ser wê re wê, ew têgîn wê hebê. Piştî ku ew têgîna meyîrê heya bi têrkerî wê, ew mirov dikarê li wê bihizirê. Wê weke temen û hîmekî li wê dihizirê mirov dikarê wê hilde li dest. Aliyê li wê hizirkirinê jî wê, weke aliyekî sêyem wê xwe bi wê re wê bîrê li holê. Di vê çerçoveyê de wê, weke hişmendîya ji wê aqilê aqilê meyîrê' wê xwe bide hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, ew dema ku ew xwarin çêbû wê, ew mirov wê bixwe. Wê tēja wê bigirê. Wê ji wê têjê wê xweş bibê. Di wê rewşa xwe xwe gihiştina wê têgîna 'xweşîyê' wê, weke têgîneka ku ew temenê wê bi wê rewşa çêkirina meyîrê re ku ew hatîya afirandin û çêkirin bê. Wê, ew bi wê re wê, hebê. Têj wê, bi zindîyî wê hebê. Dema ku mirov wê, bi gotinî bêjê 'têj' wê mirov wê, nikaribê têjê bikê. Lê ku em di mejiyê xwe de xwediye wê têjê bin wê hingî wê, dema ku me bahse wê têjê kir wê, hingî ew têjkin wê were bîrkin. Di vê çerçoveyê de wê, ya zindîyî wê bi xosletên xwe yên bi rewşa fîzîkî re wê, ya têgînî û ankû zêhnî wê cûda bê. Di vê çerçoveyê de wê, ya ku wê ew hebê wê ew tenê wê hebê. Lê mirov nikarê wê bi tememî wê werênê li ser ziman. Dema ku mirov xosletê 'têjgirtinê' ê weke 'şêrîn', 'tahl', 'miz' û hwd bi navî û ankû gotinî hanî li ser ziman wê, ew bi mirov re wê çê bibê? Na, wê çênebê. Ya ku wê ew wê bide çêkirin wê rewşa wê ya fîzîkî bê. Li vir bi gotinî hanîna li ser ziman wê, rewşa fîzîkî wê tenê weke gotinê wê bibê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê têkiliya gotinê û ya xêva xwe jî wê bi awayekî baş wê fahmbikê. Ber ku wê ya ku wê hemû rewşên bi gotinî ku wê bi salixkirinê û hwd ku wê bigihênê wê rewşa fahmkirina xêvê wê xêv bê. Gotin wê weke mifteyek têgînî bê. Di mejî de wê xêv wê li ser wê re wê makanîsmaya xwe ya bîrkinê û ankû jiberkirinê wê pêşbixê. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew makanîsma wê bi demê re wê were li holê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê werênê li ser ziman wê têkiliya di nava gotinê û rewşê de wê, gotinê weke ku wê zindî bikê wê zindîtiya xêvê bixwe bê. Mirov dikarê wê li ser xêvê re wê werênê li ser ziman.

Xêv wê, li vir wê, weke aliyekî giring ê temenî bê. Mirov dema ku wê li tiştê w bihizirê wê, ew tişt wê weke zanînekê wê di bîra me keve. Lê ber ku ew di bîra me keve jî wê, pêwîstî bi derkkirina wê hebê. Ya ku wê, bi xêvîkirinê wê mejî bikê li ser rêyên girtinê re wê ev bê.

Hert tişt wê, piştî ku ew heya wê, ew di dîtîn, bêhnkirin, bîhîstin û ankû li ser zimanê me re de wê, were derkkirin li hundûrê xêvê. Ev wê, weke rewşna ku ew di xêvê de hatina qaydkirin jî bin. Bi demê re wê ew rewş wê, weke ku ew hatina dîtîn wê hebin. Li vir wê, fonksîyonên rêyên girtinê wê bikevina dewrê de. Her wusa wê çav wê bibînê. Wê dîtînê wê bikê. Wê bêhvil wê bêhnê bikê. Ziman wê têjê bikê û ankû hilde. Gûh wê deng bikê. Ev fonksîyonên sehî ku ew pêşketîna wê di çerçoveya tiştêkî de wê hevdû wê temembkin. Minaq wê dema ku me meyîr dît ku ew çawa çê dibê û piştî ku ew çêbû wê, ew bi dîtînê wê were qaydkirin. Wê di hundûrê dîtînê de wê têjgirtin wê nebê. Wê tenê dîtîn bi yekalî wê hebê. Lê piştî ku mirov bi wê dîtînê re ew bi zimanê xwe re ew têjkir wê, hingî ew wê têja wê were girtin. Wê demê wê ew têgîna meyîrê ku em wê piştî wê bibîr bikin wê, ew fêrbûna li têja wê jî wê bi wê re wê hebê. Dema ku ez dibînim ku mirovek ew devê xwe dibê û dihênê bi axiftina xwe re, ez wê zanibim ku ew diaxifê. Dixwezê ku ew tiştêkî bêjê. Lê ez tenê wê axiftinê bi dîtînê re ku ez wê binerim ezê wê yan divê ku ez xwediyê xwendineka bi lêvên wî mirovî re bim û yan jî ezê nizaibim ku ew çî dibêjê. Lê bi wê re ku ez deng bikim wê, hingî wê bi dengê wî re ezê, bibîhîzim ku ew dema ku ew diaxifê ew çî dibêjê. Li vir wê, di çerçoveya axiftinê de wê, deng û dîtîn wê hevdû temem bikin. Dengkirin wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyê giring ê xosletî ê axiftinê bê.

Ez dema ku gotinê jî devê mirovê li hemberî xwe dibihîzim ez, jî wê gotinê *bêhnê* nahildim. Lê di dema çêkirina meyîrê de wê, dema ku ez li wir bim û ankû ku ez ku wê çê bikim ezê wê bêhna wê bikim. Di vê çerçoveyê de wê, ew bêhn wê, weke aliyekî din wê wê yê fîzyolojîkî bê. Wê weke xosletek fîzyolojîkî bê. Mirov dikarê wê di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî ku wê bêhna wê xwarinê wê bide nîşandin ku ew têja wê çawa ya. Bêhn wê, weke aliyekî giring bê. Wê çî di nava wê xwarina çêkirî de wê hebê wê, di dema çêkirinê de çî hatîya xistin li navê wê, bi bêhnê re wê bi awayekî wê xwe bide bêhnkirin. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, ev hebê. Di vê çerçoveyê de mirov wê, kifş dikê wê rêyên girtinê ên sehî weke ziman, gûh, çav, bêhvil û hwd wê, her yekê wê jî aliyê xwe ve wê xwediyê fonksîyona xwe ya bi me re bê. Em dema ku wê tiştê weke xwarinê û ankû ya deng wê hildina

li dest wê demê wê, bi wê re wê were dîtî ku wê di çerçoveya zanîneka ku ew hatî hildan û ankû derkkirina li mejî de wê, bi hevdû re wê erkek wan hebê. Di zanînekê de wê, ew bi hevdû re wê, weke aliyîna cerbî, fêrî û ezmûnî wê di çerçoveya wê zanîne de wê hebin. Wê di vê çerçoveyê de wê aliyên xosletên zanînî wê bi xwe re û ankû wê bi hebûna xwe re wê bi hevdû re wê, temem bikin. Em li vir vê yekê jî wê bi wê re wê, werênina li ser ziman ku wê dema ku mirov wê tiştê bahse wê bikê wê wê di vê çerçoveyê de wê bi alikariya hevkarîya sehên me yê weke ziman, gûh, çav, bêhvil û hwd re wê, ew hebê. Zanînek jî wê, di temenê wê de wê ev aliyên wê hebin. Di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveyekê de wê ew zanîn wê biafirê. Dema ku mirov bahse afirîna *zanîne* bikin de wê, ev alî wê bi hevdû re wê di temenê wê de wê bi hevdû re wê hebin. Wê bi têkiliya wan ya li ser rewş, tişt û hebûnên ku ew hena ya bi hevdû re re wê, ew hebê. Her rewş wê, di vê çerçoveyê de wê, çendî ku wê, di çerçoveya xwe de wê, xwediyê rewşek çerçoveyî bê wê, bi heman rengî wê di çerçoveya sehên me yê weke ziman, gûh, çav, bêhvil û hwd de jî wê, xwediyê wê çerçoveya fonksiyonî a bi hevdû re bê. Wê li ser wan re wê ew were dîtî. Wê bi aliyekî derkî minaq weke tenê bi çav û dîtina wê re wê, aliyekî wê were derkkirin. Lê wê aliyên wê yê din jî wê, bi aliyên din û xosletên din re ên sehî re wê werina derkkirin. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew zanîn wê, di xwe de wê, weke heyînek pirr dîmenî bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew rewşa wê bi wê re wê hebê. Mirov nikarê dengkirinê dervî bihîstinê wê bikê. Mirov nikarê dîtî bêt çav bikê. Li vir wê, demê wê, têkiliya van sehan weke ziman, gûh, çav, bêhvil û hwd wê xêvê re û weke hîmî hebûna wê re jî wê, ji aliyekî din ve wê ew wê were fahmkirin.

Di rewşa fahmkirina rewşa zanîne de wê, di vê çerçoveyê de wê sehên me wê, weke aliyekî giring ê ku em wê bi wê re hildana li dest bin. Her rêyên girtinê û ankû derkkirinê wê, weke rêyên zanîne jî bin. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, bi wê rengê wê, werênê li ser ziman.

Zanîn wê, di çerçoveya fahmkirinê de wê, hebê. Lê zanîn wê, bi cûreyên xwe yê ku ew pêş dikevin re wê, ew hebê. Minaq weke tişt û zanîna wê, zanîn û hişmendîya wê zanîne û hwd. Di vê çerçoveyê de wê li dûv hevdû wê were li ser ziman. Di rewşa fahmkirin de wê, tişt û zanîna wê, ji dû aliyên ve mirov wê dikarê wê fahm bikê. Yek weke ku me hinekî li jor hanî li ser ziman wê, bi zanîna wê ya tiştî a dahûrî re bê. Aliyê din jî wê, weke hişmendîya wê ya nîrxî bê. Di rewşa fahmkirina tiştê bi zanîna wê re wê, tişt wê weke ku ew dihê dîtî wê were

fahmkirin. Di vê çerçoveyê de wê, weke zanîna objektîf jî mirov dikarê wê werênê li ser ziman. Lê wê di vê çerçoveya zanînê de wê, ji aliyê nirxî ve wê fahmkirin wê nebê. Kengî ku mirov ew bi nirxî şîrovekir wê, hingî ew werina dîtîn. Şîrove wê, weke li ser rewş, têgîn û wateyê re wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de lêkerîya wateyî wê, bi wê re wê were pêşxistin. Di vê rewşa pêşxistina lêkerîya wateyî de wê, tişt wê, weke nirxekî wê were dîtîn. Têgînên weke xweşik, baş û hwd wê, têgînên nirxî bin. Her wusa wê, tiştê xweşik û ankû baş bê, wê ew wê bi têgîna me ya darazî re wê were dîtîn. Lê ji aliyê din ve jî wê tişt wê bi rastîya xwe re wê hebê. Wê ew rastîya wê ya demkî ku ew bi wê heya re wê, li ser wê re wê, xwe werênê li ser ziman. Tişt ber ku ew di demê de wê bi gûharê û wê weke xwe nemênê wê, demkî bê. Her wusa wê bi demê re wê, darêjkê wê bigûharênê. Gûharîn wê, weke têgîneka ku em dikarên wê hem ji aliyê aqilê objeyî ve û hem jî ji aliyê aqilê şûbjeyî ve jî wê hildina li dest bê. Di vê çerçoveyê de wê, li vir wê, hêza gûharandinê dide çekirin wê çi bê? Wê çawa ew gûharîn bibê? Armanca bi wê gûharînê re çi ya û hwd wê, weke aliyna ku mirov di vê çerçoveyê de bi şûbjeyî dikarê wan hilde li dest û fahm bikê bê.

Di rewşa têgîna şûbjeyî de wê, ya ku wê were dîtîn û fahmkirin wê, ew bê ku wê çawa wê, rastî wê, were dîtîn û fahmkirin. Di çerçoveya fahmkirin û rastîya wê de wê, li vir wê têgîna şûbjeyî wê, li ser esasê danakirinê a bi hiş re wê xwe bide dîyarkirin. Li vir mirov, bixwe jî ku ew tiştêkî dike wê, ew bi hiş û di farqê de ya wê, dikê. Di vê çerçoveyê de wê, bi vîna xwe re wê dikê. Di vê çerçoveyê de wê, vîn wê weke têgîna şûbjeyî a bi aqil bê. Di vê çerçoveyê de wê, ew were li holê û xwe bide dîyarkirin. Vîn wê li ser rewşek zanînê û ya jîyanî re wê were pêşxistin. Di rewşa ku mirov wê fahmkirina xwe dihênê li ser ziman de jî wê, ew wê were li ser ziman. Di dema ku mirov kirinekê bi xwesteka xwe dikê mirov wê, bi vîna xwe re wê dikê. Dema ku mirov kirinekê weke ku wê dixwezê wê dikê wê, li vir vîna xwe bide dîyarkirin. Di dema ku mirov, tiştêkî bi serê xwe dikê mirov wê, hingî wê bi vîna xwe dikê. Di vê çerçoveyê de vîna mirov wê, weke çalakîya mirovî a ku mirov wê bi fahm û zanîna xwe re kirîya bê. Wê di temenê vînê de wê, hişmendî wê hebê. Dema ku mirov, fektora hiş ji rewşa vînê dûrbikê wê, ew weke rewşek dervî hiş ku ew hatîya kirin bê. Di vê çerçoveyê de wê, ew bê vînî wê weke rewşek bûya bê. Mirov, di nava xwezaya ku ew dijî de wê weke zindiyekî wê hertimî wê di rewşa xwestek û parastina jîyane xwe de bê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşekê bê. Vîn wê,

aliyekî wê objeyî jî wê hebê. Ew jî wê, weke aliyekî ku mirov wê dikarê dervî hiş wê werênê li ser ziman bê. Minaq ku em rewşa her zindiyê di xwezayê de ku ew bi aqil û ne bi aqil wê li berçav bigirin wê, ew zindî jî wê, di xwesteka jîyane xwe de bin. Wê dema ku ew hêrîşek li wan û jîyane wan bû wê, berteka xwe wê bidina dîyarkirin. Wê xwe biparêzên. Wê vîna xwe ya jîyanî wê bidina dîyarkirin. Wê, wê heta ku ew hêza wan têrê dike wê li berxwe bidin. Dema ku ew dibînin ku wê hêza wan têrê nedê wê bi ravin bo ku xwe û jîyane xwe biparêzên. Di vê çerçoveyê de wê, tekoşîna xwe ya jîyanê wê bidin. Mirov wê, di nava wê xwezayê de wê weke zindiyekî ku ew bi aqil a. Wê, bi aqilê xwe re wê rewşa parastina xwe wê pêşbix. Wê rêyên parastina xwe wê pêşbixê. Di vê çerçoveyê de wê dema ku mirov li ser hiş re li jîyanê binerê wê rewşek şûbjeyî a pirr teybet wê xwe bide dîyarkirin. Her wusa mirov dikarê wê jî bi wê re wê werênê li ser ziman ku wê dema ku wê di jîyanê de wê bi mirov re wê aqil û pêşbikeve û pê de wê, mirov wê bikeve farqe xwe û jîyane xwe de. Wê li ser wê re wê, li jîyane xwe wê bihizirê. Wê bihizirê ku ew divê ku jîyane xwe biparêzê. Wê, di vê çerçoveyê de wê, bikeve farqê de ku wê, dervî mirov wê di xwezayê de wê gelek zindiyên din jî ku ew dijîn wê hebin. Wê ew jî wê, weke aliyekî giring wê, di vê çerçoveyê de wê, werê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, her zindiyê ku ew dijî wê, xwediyê jîyanekê bê. Wê xwediyê jîyaneka ku ew dijî bê. Di vê çerçoveyê de wê, ew wê jîyankirinê wê mirov wê, ji xwe re wê weke maf wê bibînê. Weke maf dîtina jîyanê wê, bi wê re wê, têgînên aqilî ên şûbjeyî wê, li ser rewşa jîyanê û têgîna weke 'maf' dîtina jîyanê re wê werina hanîn li ser ziman. Têgînên weke bi bawerîyî wê bi teybetî wê li ser rewşa jîyanê, domanîna wê, parastina wê, piştî mirinê hebûn û nebûna wê, wê ew wê li wê bihizirin. Wê di nava wan têgînên bawerîyî de wê, weke ku wê Zerdest jî wê, bi hizrên xwe re wê werênê li ser ziman wê jîyanê wê, weke mafekî ku ew pîroz a wê werênina li ser ziman.

Mirov, di nava jîyane ku ew di wê de dijî wê, bi aqilê xwe re wê, li jîyane xwe wê bihizirê. Wê maê domandina jîyane xwe wê bi aqilê xwe re wê li wê bihizirê û wê temenê wê pêşbixê. Wê bikê ku ew çawa jîyane xwe ji astengîyên li pêşîya domandina wê hena ew, ji wan wê xilas bikê bê. Wê di vê çerçoveyê de wê li jîyanê wê bihizirê.

Di rewşa fahmkirina têgîna jîyanê de wê, bi aqil re wê, di vê çerçoveyê de wê bikeve rewş û awayakî din de. Wê dîtina jîyanê a di nerîna bi hiş re de wê, weke aliyekî giring ê bi aqil bê. Di vê çerçoveyê de wê, aqil di

çerçoveya têtîna fahmkirinê de wê li jîyanê wê serwer bibê. Wê têtîhiştin wê pêşbikeve. Têtîhiştin wê, li ser temenê fahmkirinê wê pêşbikeve. Wê bi wê re wê, xwediyê temenê bi aqil bê. Di vê çerçoveyê de wê, bi fahmkirinê û têtîhiştinê re jî wê, zanîn wê hebê. Mirov tiştên ku ew di xwezayê de wê, kifş dikê wê wan bi nav bikê. Wê wan têtîgihê. Wê li ser wan re wê, hişê xwe wê pêşbixê. Wê bi wê re wê bi demê re wê, li ser çûnûhatinên xwe re wê aqilê xwe pêşbixê. Wê kirin, tevger û xûyên xwe wê şîrove bikê. Wê bi aqil wê, wan fahm bikê. Di vê çerçoveyê de wê, tevger, kirin û xûy wê, weke temenna afrîner ê ku ew hertimî wê di jîyanê de wê aqil bi xwe re wê pêşbixin bin. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, di rewşa salixkirina kirinan û pêşketina têtîna wateyê wê bi hevdû re wê di vê rewşa pêşxistina aqil de wê, xwediyê weynea bi hevdû re bin. Wê kirin wê, werina bi wate kirin. Wê lêkerîyek wateyê wê li wan wê were kirin. Kirin wê, bi hebûna xwe ya tevgerî re wê, xwediyê çûnûhatineka ku em wê bi aqil wê pêş bi awayekî objeyî wê kifş bikin bê. Piştî jî wê, weke bi hişmendiyekê wê hilde li dest. Kirin wê, weke kirineka dîtbar a di zanîna xwe de wê, bêtalî bê. Ya ku wê, bi bialî wê weke 'baş' û ankû 'nebaş' wê şîrovebikê û wê werênê li ser ziman jî wê, ev rastîya wê bê. Her wusa li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, bi wê re wê werênê li ser zimann ku wê, li kirinê hizirkirina weke bi têtînên darazî weke bi başî û nebaşî wê, di vê çerçoveyê de wê, weke hizirkirina li ser rengê kirinê re bê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê têtîna darazî a şûbjeyî weke başî û nebaşîyê bi wê li kirinê dihizirin wê, li vir wê, weke aliyekî giring wê têtîna sedemê û hwd wê, derkeve ber me. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê têtîna sedemê wê, weke têtîneka ku wê, ew di temenê kifşkirinê bi darazî ên weke başî û nebaşîyê û hwd de bê. Wê bi wan re wê, ew wê were dîtîn. Di vê çerçoveyê de wê, sedem jî wê, di aslê xwe de wê, weke têtîneka şûbjeyî a dîtbar wê, xwe li vir wê bide dîyarkirin. Em li vir wê, dema ku wê hildina li dest emê wê, di çerçoveya têtîna şûbjeyî a dîtbar de wê, hildina li dest. Li kirinekê bi darazî hizirkirin û li sedema wê gerîn wê, her wusa wê, bi wê re wê weke aliyekê wê yê hizirkirinê bê. Aliyê din jî wê, bi rewşa baş û ankû nebaş, rast û ankû nerast û hwd re bê. Di vê çerçoveyê de mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê têtîna sedemê wê weke têtîneka aqilê şûbjeyî ê razber bê. Sedem wê, weke aliyekî giring ê aqilê razber û şûbjeyî bê. Em dema ku wê, li tiştêkî wê bihizirin wê, di vê çerçoveyê de wê, bi hebûna wê re wê li wê bihizirin. Dema ku em li kirinekê bihizirin wê, emê ji ber çî wê

bikin wê li wê bi sedemî wê bihizirin. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê têkiliya wê hizirkirinê wê bi sedemê re wê hebê. Têgînên weke yên sedemê û hwd wê, nîşanaka wê bin ku em bi aqilekî şûbjeyî li jîyanê dinerin û dihizirin bin. Di vê çerçoveyê de mirov, divê ku wê têgîna sedemê bi aqilê şûbjeyî re wê, hinekî din jî wê hilde li dest û wê fahmbikê.

Ku mirov ji kîjan aliyê ve binerê wê, bi têgînî wê di jîyanê de wê, tişt wê hebin. Her tiştên ku ew hena wê, dema ku mirov wê bi rengê aqilê şûbjeyî wê li wê bihizirê wê pirsê ku wê pêşî wê were aqilê me û ku em wê dikarin wê bipirsin wê pirsê 'ew tişt çawa û ber çi hena' bê. Her wusa ev wê dema ku mirov wê tiştê li sedema hebûna wê lêgerîya wê, demê wê, têgîna destpêkê û dawîyê jî wê bi awayekî xwezayî wê di dewama hevdû de wê, werina berbîra me. Ber ku wê, ev rewş wê, ji navikê ve wê di çerçoveya bûyîna hebûnî, xwe domandin û ji holêbûyîna wê ya bi rengên gûharînê û hwd re wê, were hişê me. Di vê çerçoveyê de mirov dema ku wê, bi wê re wê, bikê ku wê tiştê wê fahm bikê wê, wê, di vê çerçoveyê de wê li wê were pirsîn. Felsefe wê, ji aliyekî ve bi giştayîya wê re wê hem weke encemaka wê têgîna şûbjeyî bê û hem jî wê, weke rengê fahmkirina wê ya bihizirkirinê jî bê. Di vê çerçoveyê de mirov ku wê dîroka felsefeyê wê, hilde li dest wê, di çerçoveya têgînên weke yên mantiqê û hwd de wê, çawa wê hebûn û hwd wê werina fahmkirin wê li ser wan re wê bihizirin. Wê di vê çerçoveyê de wê, werina fahmkirin. Li vir ez, divê ku vê yekê jî wê, werênima li ser ziman ku wê, têgîna aqilê me wê, bi rengê hebûna wê ya şûbjeyî re wê, xwediyê temen û rastîya xwe ya afrîner bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, werênê li ser ziman bê. Mirov ku wê li tişteki bihizirê wê, hewl bide ku wê fahm bikê. Wê fahm dikê. Piştî ku ew fahmkir jî wê, li sedemên bûyîn û hebûna wê bihizirê. Di vê çerçoveyê de wê, li wê bihizirê ku ew tişt û ankû hebûn ew, ber çi heya û sedema hebûna wê çi ya. Di vê çerçoveyê de wê, di vê çerçoveyê de wê, aqilê li ser hebûnê re wê, were pêşxistin. Aqilê hebûnê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aqilekî ku wê, di xwe de wê, bi awayekî şûbjeyî wê, di rewşa hizirkirinê de wê, li ser rewşên têkilîdanînê re wê, li ser sedemê re wê, bersivê li wan pirsên weke ji ber çi ew heya û bûya wê, were dayîn. Minaq wê, dema ku mirov wê xwarinê wê li wê bihizirê. Wê xwarin wê ber çi wê hebê.? Xwarin wê, bo ku mirov wê bixwê û bi wê bijî wê, çê bikê. Lê xwarin wê, di vê çerçoveyê de wê, weke têgîneka ku ew di çerçoveya têgîna di çerçoveya sedemê de ku wê, were li ser ziman bê wê, dervî wê jî wê bi temen û bingihê xwe yê tiştî re wê ew wê hebê.

Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê tiştên ku ew xwarin ji wan çê dibê, ku mirov li wan dihezirê, ew bo ku em wan bixwûn ew afirîna. Bêgûman mirov nikarê wê bibêjê. Ew hena. Ber ku ew hena, wê sedema hebûna wan wê bi wê hebûnîyan ya ku ew heya re wê, ew were li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, sedem wê, weke têgîneka şûbjeyî bê. Wê, di çerçoveya hişmendîyek teybet de wê, di çerçoveya têkiliya tiştê bi çêkirina xwarinê û ya xwarinê jî wê, bi birçîbûna me re wê dênê. Li vir wê, rewşa hebûna mirov a zindîyî wê, bêgûman wê, weke hebûneka ku ew bo ku ew bijî wê di awayekî ku ew wê xwarinê û ankû tiştê bixwe ku ew karibê bijî de wê, li wê hoyandî û hûnandî bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew weke rewşek xwedîyî wê hebê. Ev rewşa hebûna xwarinê û têkiliya wê ya bi jîyane me re wê ew wê, ne ji ber ku em wê li wê dihezirin wê hebê. Ber ku ew heya û em li wê dihezirin. Di vê çerçoveyê de em, li vir vê yekê jî di dewama wê de wê, werênina li ser ziman ku em, nikarin bêjin ku 'emê, bêî ku em xwarinê bixwûn emê karibin bijîn.' Ber ku emê wê nikaribin wê bibêjin. Li vir wê, demê mirov çi ji vê rewşê wê fahm dikê. Wê demê wê, rewşa rengê hizirkirinê û weke rewşa têkilîya wê ya bi jîyanê re ku ew heyî wê, li gorî rewşên fîzîkî bê û wê li gorî rewşên fîzîkî wê were kifşkirin bê. Minaq ez çendî ku ez bêjim 'ez, têr im' jî ezê tênebin. Heta ku ew xwarinê nexwûm ezê tênebin. Wê demê wê, weke pêwîstîyeka gotina 'ez, têr im' wê, rastîyek rewşî wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, ew rewşa wê, xwe bi wê re wê, werênê li ser ziman. Gotina 'ez, têr im' wê, di encama wê têrbûna ku em wê, bi xwarin xwarinê re ku ew bidest dixin wê weke encama wê bê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku me xwarin xwar û têrxwar wê, hingî mirov wê, karibê bêjê ku 'ez, têr im.' Di vê çerçoveyê de wê, temenê gotina 'ez, têr im' wê, rewşek fîzîkî a hebûnî bê. Dema ku ez wê xwarinê nexwûm û têrnexwûm ezê nikarim bahse têrxwarinê bikim û ezê nikarim bêjim ku 'ez, têr im.' Di vê çerçoveyê de wê, rewşa gotinê wê, weke li ser rewşa fîzyolojîkî a ku ew heya re wê, ew hebê û wê were li ser ziman.

Li vir em divê ku wê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê dema ku mirov bahse têgîna encamê bikin wê, weke encamê wê dema ku mirov têrbû bi xwarin xwarinê re wê, hingî wê gotina 'ez, têr im' wê weke encama wê, were hanîn li ser ziman. Li vir wê, têkilîya gotina 'ez, têr im' wê, bi rewşa xwarin xwarinê û têrbûna bi wê xwarin xwarinê re wê hebê. Wê, dema ku mirov ew kir re wê, karibê bahse wê bikê. Dema ku ez biçî bim, ezê karim bêjim ku 'ez, têr im'? Na, ezê nikarim bêjim. Ber ku wê, gotina 'ez, têr im' wê, çendî ku ew weke gotineka dîtbar û bi lêkerîyê

wate xwarin xwarinê li wê hatibê kirin jî bê wê, ew rewş heta ku ew nebê wê mirov wê nikaribê wê, gotinê bêî wê rewşa xwarin xwarinê û têrbûnê wê werênê li ser ziman.

Rewşa têkiliya gotin û rewşa kirinê de wê, di vê çerçoveyê de wê, ew têkiliya şûbjeyî wê hebê. Ew têkiliya şûbjeyî wê, rewşa hebûna têngînî wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê, dikarê wê di vê çerçoveyê de wê, hilde li dest bê. Têgîna sedemê wê wê, li vir wê xwe di rewşa ber ku ez birçî me ez xwarinê dixwûm re wê werê li ser ziman. Xwarin sedem a. Têrbûn û domandina jîyanê wê, weke encama wê bê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, ew rewşa wê ya wê ya encamî wê, xwe bi wê re wê, werê li ser ziman. Di rewşa fizîkê de wê, tişt wê, weke xwe wê hebê. Tişt, ew dikarê kêrî tişteki jî were û dikarê kêrî gelek tiştan jî ew were. Di vê çerçoveyê de wê, demê wê mirov nikarê tiştê di destpêkê de wê, weke sedem wê werênê li ser ziman. Di rewşa têkilîdanînê û pêkhanînê de wê, hingî wê weke têngîneka şûbjeyî mirov wê karibê wê bahse wê bikê û wê werênê li ser ziman. Dema ku mirov têkilîya xwarinê û ya têrbûnê bi hevdû re nedênê mirov wê çawa karibê bêjê ku ew sedem û encamên hevdû na? Wê di vê çerçoveyê de wê, rewşa têkiliya şûbjeyî wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê dikarê wê hilde li dest bê.

Têgîna sedem û encamê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê dikarê wê bi teybetî wê hilde li dest bê. Her wusa mirov di vê çerçoveyê de dikarê vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê têkilîya sedem û encamê wê, heta ku ew têkilîya şûbjeyî a nava wan bi wan re newê dayîn û bi wê re salixkirin ew newê kirin wê, ew weke têngîneka dîtbar wê, newê ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê bahse rewşa berî hebûna sedem û encamê wê bikê. Wê ev weke rewşek dervî wê rewşa şûbjeyî û hişmendîya wê bê? Ku mirov ne hizirê û bahse *sedemê* nekê wê ew hebê? Li vir wê, sedem û encam wê di serî de wê, li ser hebûnê re wê, xwediyê rewşekê bê. Lê li vir em vê yekê wê werênina li ser ziman ku em nikarin hebûnê ku ew hebê û em bêjin nîn a wê nebê. Ku ew hebê wê, ew hingî wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê tiştê wê bikaribê bo tişteki, rewşek, kirinekê, tevgerê û hwd wê, ew dema ku ew hat kirin wê, ew jî hevdû re wê weke sedem û encamê wê bi têkilîya wan ya şûbjeyî a ku ew hatiya danîn re wê ew hebin. Bêî wê, wê tişt wê weke xwe wê hebê. Mirov wê nikaribê wê, weke tişteki ku ew jî ber wê encamê ew heya wê, werênê li ser ziman. Ti tişt wê, di vê çerçoveyê de wê nebê. Wê her tişt wê bi têkilîya wan ya şûbjeyî re wê, di vê çerçoveyê de wê ew hebin. Rewşa têkilîyê wê demê

wê, weke aliyekî giring a nava rewş û rewşê de wê bi giringî wê hebê. Rewş û rewş wê, têkilîya nava wan wê, wan bi girêdanekê wê bi hevdû ve wê, bide nîşandin. Minaq weke ku me li jor bahse 'xwarinê' û 'birçîbûnê' û hwd, kir. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê bahse wê bikê û wê werênê li ser ziman. Aqil ew, piştî ku ew pêşket wê, weke rewşeka ku ew diafirênê bê. Afirandina aqil jî wê, li ser wê rewşa girêdane şûbjeyî re jî wê xwe bi awayekî şenber wê bide dîyarkirin. Girêdana şenber wê, ew bê ku wê têkilîya nava tiştê û ya li tiştê a bi hebûnî ku ew hebê bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Tişt wê, şewayê xwe yê hebûnî û xosletên xwe re wê hebê. Bi xosletên wê re wê, rewşa kêrbûnê û ankû têkilîdanîna wê ya di çerçoveya sedemê de wê, were kirin. Minaq, şebeş ew tê çandin. Wê xosletê xwarinê wê bi wê, were pêşxistin. Di vê çerçoveyê de wê, ew weke amûrekî xwarinê wê, were bikarhanîn. Li ser wê re wê, têkilîya wê, bi xwarinkirinê re wê, were danîn. Lê mirov vê yekê jî wê, divê ku wê, werênê li ser ziman ku rewşa sedemê û ya aqilê şûbjeyî a bi hevdû re ku wê di rengekî afrîner de wê xwe bide dîyarkirin jî mirov dikarê di dewama wê de wê, li ser wê bisekinê û wê fahmbikê.

Dema ku mirov bahse aqilê şûbjeyî bikê wê, di serî de wê pêvajoyên pêşketina aqilê felsefeyê wê ji destpêkên û heta pêvajoyên piştî jî wê, werina berbîra me. Ber ku wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediye waterekê bê. Her wusa felsefe wê, weke aliyekî şûbjeyî ê tîgînî wê, di çerçoveya fahmkirina tîgîna aqilê şûbjeyî de wê, weke pêvajoyek giring bê. Mirov dema ku ew bidest aqilê kir û pê de wê, di jîyane xwe de wê bidest afirandinan wê bikê. Ev afirandin wê, li ser xosletên tiştî û hebûnî re ku ew bi sazûmanî ew dihê pêşxistin bê. Minaq wê, dema ku mirov wê xwarinekê çê bikê wê, bi wê re wê pêşî wê fêrî çêkirina wê xwarinê bê. Wê çi bikê nav de wê, ew wê fêr bê. Ew xwarin wê ji çi çêbibê ew wê li ser wê re wê, bihizirê. Di vê çerçoveyê de wê, hewkiriyeke li nava hevdû wê çêbikê. Li ser wê re jî wê, ew wê bikê.

Rewîst, hişmendî û afrînerî.

Aqilê şûbjeyî wê, weke rengê aqilê me yê afrîner bê. Mirov dikarê wê di vê çerçoveyê de wê, werênê li ser ziman. Wê weke hişmendîyeka ku ew bi kirinî û hişmendîyî xwediye heyîn, hebûn û hîmê bê ya. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

Felsefe wê, hinekî jî wê, weke aqilê ku ew mirov dikarê bi wê bi mantiqî bihizirê bê. Her wusa mirov dikarê wê, di vê çerçoveyê de wê,

werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser wê têtînên weke mantiqê wê ji aliyekî ve wê, temenê pêşveçûnên felsefîkî ên bi ber aqilê zelal jî bê. Lê ji aliyekî din ve jî wê têtînên weke ên mantiqê wê têtîna şûbjeyî ên aqilî bin. Di vê çerçoveyê de wê, di nava rengê pêşketina felsefeyê de wê, mantiq wê, weke rêgîneka bi rêzkarî a bi wê hizirkirinê bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew wê xwe bide dîyarkirin. Mantiq û felsefe wê, hevdû wê di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya aqilê zelal de wê hevdû biafirênin. Wê temenê hizirkirina razber a ji vegotin, destan û hwd dûr wê pêşbixê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê hebê. Felsefe û mantiq wê, di rastîya fahmkirinê, rengê fahmkirinê, pêşveçûnên aqilê razber û hwd de wê, bi hevdû re wê temenê pêşketinê wê biafirênin. Piştî ku têtîna mantiqê pêş dikeve û ew di nava felsefeyê û aqil de bicih dibê wê ew jî wê, bi wê re wê, temenê hizirkirina bi sedem û encamê bê. Li vir wê, têtîliyekê têtînên weke sedemê û hwd wê, bi rengê hizirkirinê ên weke mantiqê û hwd re wê bi şêwayî wê hebê. Di vê rewşa hizirkirinê de wê mirov wê rengê hizirkirinê ku em wê weke *'bi mantiqî'* wê dihênina li ser ziman wê, di vê çerçoveyê de wê, rengê hanîna li ser ziman wê, di wê de ji rengê têtînên weke bi sedemê û hwd hanîna li ser ziman û hwd re wê, ne dûr bê. Wê nêzî hevdû bin. Li ser wê re wê, hevdû wê weke têtîna şûbjeyî wê bidina dîyarkirin. Mantiq wê, weke rastîyekê têtînî a ku ew çerçoveya wê, bi rastîfîyê, hevyeqîfîyê, ahengbûnê, levkirin û lîhatîfîyê û hwd re wê werênê li ser ziman bê. Bi wê re jî wê, weke aliyekî têtînî ku ew di vê çerçoveyê de wê hebûnên jîyanî ên ku ew bi hebûnê hena wê wan li berçav bigirê û wê piştî jî wê, li ser wê çerçova, sazûman û rengê derkkirina wan re wê xwe di awayekî afirandinê de wê bide dîyarkirin. Her tiştê ku ew di jîyanê de ew heya ku em ji aliyê têtîna sazûmanî ve li wê binerîn wê, weke ku ew bi xwe re wê xwediyê şêwayekî sazûmanî ê xwezayî bê. Mînaq hebûna darekê, pelên wê, rengê pêşketina wê, tevna pîrapindê û temenê ku ew pîrapind wê çêdikê û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê, bi gelek aliyên din ên weke wan re mirov dikarê wê bi teybetî wê di vê çerçoveyê de wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, şêwayên wê rastkirinê û hanîna li holê wê, weke aliyekî giring ê ku mirov bi xwe re wê hayîrmayî bihêlê bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman ku wê, di jîyanê de wê, weke ku wê di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya hebûn û zindiyên wê de wê, têtîna mantiqî a xwezayî wê xwe bide dîyarkirin. Mirov wê, ji vê aliyê ve wê jîyanê di şêwayekî mantiqî ê ku ew bi xwe re bi sazûmanî xwediyê wê ya

wê, kifş dikin. Lê ku mirov wê, dervî wê bihizirê wê, jîyan wê, bi renekî jixwerebûna belewele wê were dîtîn. Têgîna mantiqê wê, di vê çerçoveyê wê, ji aliyekî ve jî wê, di aslê xwe de wê, rengê pêşketinên jîyanî ên kku ew bi rewşa wan re dihên derkkirin re wê di temenê wê de wê hebê. Bi wê re wê, were li holê.

Ji aliyê têgînên weke sedemê û hwd ve jî ku mirov wê dihizirê wê, dema ku mirov bi hevdû re wê, bi têkiliyên sedemî û encamî wê werênê li ser ziman re wê, renek û şewayekî mantiqî wê xwe bide dîyarkirin. Li vir mirov, dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê yekê jî wê kifş dikê ku wê, ev wê weke aliyekî giring wê, hebê.

Li vir wê, demê mirov wê dikarê wê jî wê werênê li ser ziman ku wê bi şewayekê aqilê şûbjeyî wê, li ser têgîna mantiqîya sedemî û hwd re wê, weke renekî hizirkirinê ê bi aqil re bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, aqil wê, dema ku ew dihizirê wê, piştî xwe wê ji rewşa tişt û hebûnan zêdetirî wê bide sedemên xwe yên ku ew bîaqil di xwe de kifş dikê bê. Aliyê sedemî ê bi mantiqî re jî wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê yê giring bê. Mirov dema ku kirinek kir û jî wê kirinê re hêncetek dît wê, ew hêncet wê weke sedema kirina wê kirinê jî wê, xwe bide dîyarkirin. Lê di aslê xwe de wê, ew sedem wê bi rastî wê temenê wê kirinê û ankû weke ya ku wê kirinê dide kirin bê? Kirin wê, dema ku mirov wê dikê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî ku mirov wê dihizirê û wê dibê bê. Di serdemên berî pêşketina aqil de wê, wê mirov wê kirinên xwe minaq wê dema ku ew birçî ya wê, her nêçîrê, dema ku diqûfilê û ankû serma digirê wê xwe li deverekê wê bigirê. Di vê çerçoveyê de wê, piştî ku wê aqil pêşbikeve wê bihişmendiyê re wê mirov wê, ji kirinên xwe re wê, hêncetan wê kifş bikê.? Ew hêncet wê, weke hêncetna ku ew xwe bi hişê me re didina dîyarkirin bin.

Di rewşa têgînên weke yên sedemî, mantiqî û hwd de wê, ya ku wê were dîtîn wê ew bê ku mirov wê çawa bi demê re wê, bi aqilê xwe re wê fêrî hizirkirinaka bi 'aqil' û ankû weke ku ew di wê wateyê de dihê hanîn li ser ziman wê, bi zanebûn û felsefîkî bibê bê. Wê bi aqilê felsefeyê re wê, karibê şîroveyê ji kirinên xwe re werênê ku ew ber çî wê dikê. Wê bikê ku ew şîroveyê ji tişt re werênê ku ew ji ber çî heya. Wê di vê çerçoveyê de wê, ew wê li ser wê re wê bihizirê. Hizirkirina mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, nîşanaka pêşketina aqilê mirov û afirandina di navaroka aqilê me de jî bê. Aqil wê, di vê çerçoveyê de wê, li ser rewşên têkilî û girêdanên bi xosletî û teybetî ên hebûnî re wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku ew girêdanî dihê kirin û ankû

pêşxistin wê, li ber mirov wê ti pêşnûma wê nebin ku mirov wê weke wê bikê. Wê mirov wê, di vê çerçoveyê de wê bi aqilê xwe re wê, li ser wan xoslet û teybetîyan re wê, mantiqê xwe wê bikarbênê. W mantiqê xwe wê bide dîyarkirin. Dema ku têkiliyek hat danîn û girêdanek hat pêşxistin wê, ew çendî di çerçoveyek levkirî de wê xwediyê rastîtiyekê û ahengîyekê bi hebûnî a di jîyanê de bê wê, bi wê re wê, ew wê were lêgerîn. Minaq mirov wê, ji xwe re wê xanîyan wê çê bikê. Bi mantiqî wê bihizirê ku ew xanî û ankû malên ku ew ji xwe re wê çêbikê wê, çawa karibê ew di wê de bisitirê wê li ser wê re wê, ew mal wê were li wê nerîn. Wê ew mal wê, sermayê ne bûhûrênê. Wê ava baranê wê newê hundûrê wê. Wê li devereke avî a berçem bê ku ew karibê ji wê avê hilde. Wê li devereke ku ew karibê ji wê nêçirê bikê û ew ji aliyên din ve karibê wê hewirdora xwe bikarbênê bê. Wê ev alî hemû wê di çerçoveya jîyane mirov de wê, bi hevdû re wê bi malê re wê li wan wê wre hizirkirin.

Li vir mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê çawa wê, weke aliyekî giring wê xwe bide jîyankirin wê li wê malê bihizirê. Di vê çerçoveyê de wê, mal wê ji van aliyên jîyanî ve wê, çendî bersivê bide jîyan û xwestekên mirovî wê di çerçoveya wê ya mantiqî de wê ew werina hanîn li ser ziman. Di jîyanê de wê, di vê çerçoveyê de wê mirov wê, bi aqilê xwe wê biafirênê. Wê reng wê, bide jîyane xwe. Her rengê aqil ku ew dihê pêşxistin wê, ew weke rengê pêşketinê ê di jîyanê de jî wê xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, di jîyanê de wê, temenê pêşveçûnên nû ên ku ew bîna pêşxistin jî bê. Li vir mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, çerçoveya aqilê şûbjeyî ku wê di vê çerçoveya têgînên weke mantiqê, sedemê û hwd de wê, weke çerçoveyek aqilê zêde jî bê wê, bi wê re wê çawanîya jîyanê wê bi wê re wê were dîyarkirin. Mirov çawa bijî, wê weke têgîneka ku wê li ser lêkerîya demkî a dema pêş re ku wê were li ser ziman a ku mirov wê bi çî rengê û awayê wê bijî wê, ew bi wê re wê, were li ser ziman. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring jî wê, ev wê xwe bide dîyarkirin. Têgînên bi vî rengî ên felsefîkî ên weke sedemê, mantiqê û hwd de mirov divê ku wê têkiliya rengê pêşketinê ê di jîyanê de ku wê li ser aqilê şûbjeyî re wê were pêşxistin jî wê, divê ku wê hilde li dest û wê fahmbikê.

Dema ku mirov bahse aqilê şûbjeyî dikê wê di jîyanê de wê, ew rengê aqil ê ku mirov wê li tiştekî ku mirov wê bikê wê, bi wê re wê, were hizirkirin bê. Wê li wê, were hizirkirin bê. Tiştekî ku ew di jîyanê de "nîn a" û ku mirov wê bikê û ankû çêbikê wê, ew bi wê re wê xwe bide

dîyarkirin. Mirov wê, dema ku wê, bi felsefeyê re wê, bihizirê wê, têngîna sedemê û ya mantiqê wê, bi hevdû re wê bi çerçoveyekê wê bi xwe re wê werênê li ser ziman. Mirov dema ku wê di malê de wê bijî wê, fêrî wê bibê ku wê çi lazim û pêwîst bê. Wê bi wê re wê, zanibê ku wê çi bikê. Wan bi hevdû re wê di çerçoveyekê de wê, bikê. Dema ku ew di wê çerçoveyê de ew hatina kirin wê, mantiqî bê. Lê ku ew ne hatina kirin kirin wê, ne mantiqî bê. Di vê çerçoveyê de wê têkiliyeka wê ya bi mantiqê re wê hebê.

Tişt wê, bi mantiqî wê, weke heyîneka bi çerçoveyî bê. Di aslê xwe de wê, têngîna hebûnê û ankû tiştê wê di çerçoveya têngîna mantiqê de wê, weke ku ew hişmendîyeka ku wê piştre wê were hizirkirin bê. Minaq mirov wê dema ku wê bi mantiqî wê li rewşa tiştê bi hebûnî wê bihizirê wê, di çerçoveya hebûna wê de wê li wê bihizirê. Minaq ku mirovek wê destên wî hebê wê, dema ku ew mirov bê deng bê wê bêmantiqî bê. Dema ku mirov bimeşê wê ling pêwîst bê. Wê demê wê ji mirov re wê ling wê, weke aliyekî mantiqî ê pêwîst wê hebin. Bi heman rengê mirov, dikarê li hemû rewşên din ên zindiyî wê bihizirê. Minaq wê, dema ku mirov dihizirê ku wê tayrek difirê û weke ku di demên piştre dihê dîtin wê mirov balafiran çêbikê û wê bi wan bifirê. Di vê çerçoveyê de wê mirov wê bihizirê ku ew çima nafirê. Yan jî wê mejiyê mirov wê, wê li wê hizirkirinê wê bihizirê. Wê hewl bide ku wê, fahm bikê bi hebûna mirov re. Di vê çerçoveyê de wê, mantiq wê di jîyanê de wê li ser hebûnên zindiyî û ne zindiyî re wê weke rewşek qatagorîkî jî wê, bi xwe re wê bide dîyarkirin. Yanî her tişt wê, di rewşa xwe ya qatagorîkî de wê, were fahmkirin û wê were fahmkirin. Her tişt wê di çerçoveya xoslet û teybetîyên xwe de wê were hildan li dest û fahmkirin.

Têngîna mantiqê wê, di vê çerçoveyê de wê bi têngîneka qatagorîzekirinî wê li jîyanê wê bihizirê. Her wusa mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveyek hizirkirinê de wê, di wê çerçoveyê de wê, temenê hizirkirinê wê li ser aqil re wê weke ku mirov wê di demên felsefeyê de wê bibînê wê bi afrînerî wê bide dîyarkirin. Di çerçoveyek hizirkirinî de wê felsefe wê, weke rengekî hizirkirina bi sedem û encamê re wê, bi mantiqî ê fahmkirinê bê. Di vê çerçoveyê de wê, li wê bihizirê. Wê bikê ku wê fahm bikê. Tişt ku ew di jîyanê de heya wê, di vê çerçoveyê de wê, dema ku wê mantiq wê bi awayekî darazî wê li wê bihizirê wê, bikê ku ew fahmbikê ku ew tişt kêrî çi tê. Ev têngîna weke kêrî çi tê wê weke rewşek têngînî ku wê li ser rewşa aqilekî hişmendî ê sedemî re ku wê fahm bikê bê. Wê, bikê ku wê bi

baştırînî wê fahm bikê. Di rewşa fahmkirina wê de wê, weke aliyekî giirng wê, xosletên wê re wê, bikê ku wê fahm bikê. Her wusa divê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê, fahm bikê ku wê, çawa wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Aqilê felsefeyê wê, tiştê û ankû hebûnê bi hemû alî, xoslet û teybetîyên wê re wê, hilde li dest û fahm bikê. Wê di vê çerçoveyê de wê, xwediyê renekî hizirkirinê bê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, li wê bihizirê. Aqil wê, di vê çerçoveyê de wê, bi demê re wê, bi pêşketinên weke yên di felsefeyê de wê weke mantiq û sedemê û hwd re wê bi awayekî dîmenî wê pêşbikeve. Her renekî wê yê dîmenî wê weke awa û renekî jîyanî wê bi nerîna wê re wê, bide hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, çawa wê bihizirkirinê wê re wê, ew were pêşxistin. Dîmenîtî wê, weke ku wê gelek rengên dûnyeyî û ankû dunyayî ku ew bijî û di hevdû re derbasbûyî dijîn bin. Lê dîmenek li ya din girtî ya. Têkiliya wan bi ya din re ew nîn a. Ya ku wê têkiliyê jî ew dide danîn wê deriyekî bi hişmendî bê. Felsefe wê, di vê çerçoveyê de wê, bi pêvajoyên wê yên pêşketinê re wê, di vê çerçoveyê de wê xwediyê awayekî têgînî ê ku mirov wê hilde li dest û wê fahmbikê bê. Aqilê felsefikî wê, weke aqilekî jîyanî ê şûbjeyî jî bê. Wê her tiştê wê weke bi hiş bikê û di hilde nava li nava. Minaq mirov, wê dema ku wê bahse pêvajoyên destpêkê ên pêşketina felsefeyê bikin wê, were gotin ku wê felsefe wê bidest kifşkirin, fahmkirin û derkkiirna hewirdorê re wê bidest pêşketina xwe wê bikê. Ev rast a. Wê bi demê re wê, hewirdor wê, hemû bi xoslet, teybet û hemû aliyên wê yên din re wê, bi awayekî pirralî wê were hildan li dest û fahmkirin. Ev jî wê bi demê re wê, temenê hişmendiyekê bi aqilî bê. Wê di wê çerçoveyê de wê, ew aqilê ku ew jî xwezayê û ankû hewirdorê hat girtin wê ew aqil wê bi serdestbûn mirov a li wê jî wê çêkirina hişmendiyeka di derbarê de re wê, bibê bê. Di vê çerçoveyê de wê, ew hişmendî wê, rewş, hebûn û tiştên xwezayî wê, di nava wê rengê hizirkirina ku ew di derbarê wê de hişbûn hatiya pêşxistin re wê, weke fektorek dîyardeyî wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, di nava aqil de wê êdî wê rewşa aqilê objeyî û şûbjeyî wê li ser wê bi hişkirina wê ya hatî derkkirî re wê pêşbixê. Di vê çerçoveyê de wê, di nava felsefeyê de wê, têgîna felsefeya pêzawarî ku ew weke renekî felsefeya dîyardetîyê jî bê wê, ew bi hişkirina wê dîyardeyê re wê, were pêşxistin. Li vir wê, hiş û dîyardeyî û ankû zanîna dîyardeyê wê, bi awayekî wê bi hevnasîn û pêşxistina hişê di derbarê hevdû de wê, temenê wê rewşa têgînî wê bi xwe re wê biafirênê.

Pêvajoyên felsefeyê ên ku wê bi demê re wê pêşbikevin wê, ev rewşa weke faktorek hiş wê, di wê de wê pirr zêde wê kifşkar û dîyarker bê. Her wusa mirov dikarê wê, di vê çerçoveyê de wê, hilde li dest û wê fahmbikê. Felsefe wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, were hildan li dest ku ew wê, weke wê hişê di derbarê wê zanîna dîyardeyî de wê, bi wê re wê were li ser ziman bê. Û ankû wê weke aliyekî din wê, ew zanîna dîyardeyê bi xwe wê weke aliyekî zanînî wê ew felsefe wê bê. Di vê çerçoveyê de wê, ev alî wê, weke aliyna têtîni wê bi felsefîkî wê pêşbikevin. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di vê rewşê de wê aqilê pêzawarî wê, weke ew zanîna dîyardeyî bê. Wê li vir wê, ew hişmendîya mengîwerî a di derbarê wê zanînê de jî wê, weke aliyekî têtîni ê ku wê xwe bi awayekî wê bide dîyarkirin û pêşxistin bê. Wê ew zanîna dîyardeyî wê, di vê çerçoveyê de wê, temenê wê hişmendiyê û pêşketina a di derbarê de ku ew dibê jî wê temenê wê biafirênê. Her wusa li vir mirov, divê ku vê yekê wê, werênê li ser ziman ku wê, aliyê hişmendî wê, li vir wê, di awa û dîmenê xwe yê hizirkirinê de wê, li ser wê rengê zanîna dîyardeyî re wê, weke alî û têtîhiştineka ku ew dikarê biafirênê jî bê. Minaq wê, aliyê hişmendîkî wê, weke aliyê şîroveyî, darazî û nirxî wê hebê. Aliyê dîyardeyî jî wê, weke zanînî, hebûnî û rewşî wê hebê. Di vê çerçoveyê de mirov wê çendî karibê wê zanîna hişmendiyî wê bi tenê ji wê zanîna dîyardeyî a hebûnî û ankû tiştî ku ew ji wê afirîya wê, ji wê cûda dikarê cûda were hildan li dest? Di aslê xwe de wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê bi teybetî wê, di vê çerçoveyê de wê, hilde li dest bê. Wê dema ku mirov wê hişmendiyê wê weke faktorekê wê bi serê xwe wê hilde li dest wê, ew di nava xwe de wê têtînen xwe yên dîyardeyî ên bingihînî ku ew li ser wan re ew karibê xwe werênê li ser ziman bê. Li aliyê din jî wê ew zanîna dîyardeyî wê, aqilê xwe bi hişmendî wê bi afirênê. Wê di vê çerçoveyê de wê, herdû wê her yekê tenê weke aliyekî wê werina li ser ziman. Lê di çerçoveyek têtîni a rastîti de wê ew herdû alî jî wê hevdû temem bikin weke zanîna dîyardeyî û hişmendîya wê. Di vê çerçoveyê de wê, di asta dawî de wê, dema ku ew çendî ku ew ji hevdû cûda bihizirînî were pêşxistin jî wê, di asta dawî de wê pêşî wê li ser asta ya heyî a bi hebûnî wê gihiştina li hevdû wê bibê. Piştî jî wê li ser wê re wê, weke ku mirov wê bi têtînen metafîzîkî û hwd re wê kifş bikê wê, bi ber ya nayê zanîn ve wê rêwîtiya xwe wê pêşbixê. Wê bi wê re wê, êdî wê bidest hizirkirina li pêş bikê. Ya ku ew nayê zanîn wê, weke heyîneka ku ew hebê a dervî aqil, hiş û zanîna me bê. Wê bi wê re wê, ew

hebê. Li vir em vê yekê jî wê li vir wê werênina li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, li zanîna dîyardeyî wê bihizirê wê, bi hişmendîya di derbarê wê de re wê, li wê were hizirkirin. Di vê çerçoveyê de wê, ew hişmendîya di derbarê de wê bi me de wê, bide hizirkirin ku ew heya. Di vê çerçoveyê de wê, li wê nêzîkatîkirin û ew weke çerçoveyekê hildana li dest bi awayekî afrînerî wê li ser aqilê hişmendîyî ê di derbarê de re wê bibê. Di vê çerçoveyê de wê, aqilê hişmendî wê, weke aliyekî mirov ê razberî ê ku ew ew li ser zanîna dîyardeyî re wê, xwe ji gelek aliyên ve wê, bigihênê li awayekî şenber jî. Wê bi wê re wê, xwediyê renekî hizirkirinê bê.

Hebûna dîyardeyê wê, bi zanîna xwe ya pêzawarîyê wê ew w hebê. Her wusa hişmendîya mengîwerîyî jî wê li ser wê re wê, weke aliyekî afrîner ê ku mirov wê di vê çerçoveyê de wê li ser wê re wê werênê li ser ziman bê. Aqil wê, weke aliyekî giring wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê giringîyekê bê. Li vir weke ku me hinekî li jor jî bahse wê kir wê têngîna dîyardeyê wê, bi têngîna xwe ya zanînî a pêzawarîyî re wê, weke aliyekî aqilê zelal jî wê xwe bide dîyarkirin. Wê, li ser wê re wê, bi wê rengê wê were û pêşbikeve. Li vir ev aqilê dîyardeyê wê, di derbarê hebûna dîyardeyê de wê, weke zanîna wê bê. Mirov wê, bi wê re wê, hilde li dest. Li vir wê, dema ku mirov wê, di hilde li dest wê, aqilê wê yê pêzawarîyî wê weke têngîneka bêalî û ankû darazî wê, xwe bide dîyarkirin. Li vir wê, dema ku mirov li ser têngîna dîyardeyê darêjkî re wê li wê bihizirê wê, di vê çerçoveyê de wê, ew xwe bide dîyarkirin. Yanî bi gotîneka din wê, her tişt wê bi wê re wê weke xwe wê were li ser ziman. Ev jî wê, rastîya wê bê. Di vê çerçoveyê de mirov wê aqilê pêzawarîyî ê dîyardeyê wê çendî dikarê wê weke aliyekî ku em wê bihiş dikin û ankû ew di me de bi hiş a wê, werênina li ser ziman. Di aslê xwe de wê, di vê çerçoveyê de mirov ku wê hizirkirinê li wê dikê wê, ev wê were dîtin ku wê, bêî hişmendîya mengîwerîyî a li ser wê zanîna dîyardeyê a pêzawarîyî re wê mirov wê nikaribê bahse wê hişmendîyê û ankû têgihîştinê bikê. Li vir wê demê wê, aqilê hişmendîya mengîwerî wê, weke aliyekî wê yê ku ew dikarê wê, bi hiş bikê jî bê. Li vir wê, di vê çerçoveyê de mirov wê, di vê çerçoveyê de ku mirov wê, li wê dihizirê wê, were dîtin ku wê, weke ku wê aliyê zanîna mengîwerîyî û hişmendîya mengîwerîyî wê di vê çerçoveya hebûna dîyardeyê de wê, hebûn bi hişkirin, bîrkirin û di asta dawî de wê bi aqil û aqilbûnê re wê hevdû temem bikin. Wê di vê çerçoveyê de wê, xwe bidina dîyarkirin. Mirov wê, li vir wê, di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya têngîneka rastîfî

de wê, vê yekê wê bi hevdû re di ahengekê de wê, ku ew li hevdû hoyandî na wê, bi awayekî baş û qanc wê bibînê û têbigihê. Li vir mirov vê yekê jî wê, li vir wê werênê li ser ziman ku wê, aqilê rastîtîyê wê, weke aliyekî giring ku wê dîyardeyê wê bi hebûna wê re wê herêbikê û wê werênê li ser ziman û wê di çerçoveya bi aqilbûna wê re wê, dîyardeyê bi zanîna wê ya pêzawarîyî û de wê hilde li dest û wê, weke aqilekî wê, ew wê hilde li dest. Li ser wê re jî wê, ew gihiştina wê zanîna pêzawarîyî wê ji aliyekî ve wê, di temenê pêşketin û derhanîna xwe ya li holê de wê, weke pêpelokekê wê aqilî hişmendî ê di derbarê de wê ji xwe re ji pêşketina xwe re wê bikarbênê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê, tiştekî ku em dibêjin em li wê serwaxt in wê, hingî em bi wê re wê bibêjin ku em li wê bihiş in. Di vê çerçoveyê de wê, gotin tefsîr û tefkîrkirina wê bibê. Li vir wê demê mirov wê wê têngîna hişmendiye wê, weke aliyekî temenî ê têngîna pêzawarîyî ê bi derkkirina dîyardeyê jî wê karibê wê hilde li dest. Di vê çerçoveyê de mirov wê karibê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê demê wê, rastîya aqilê hişmendî wê, li vir wê, tenê weke têngîneka mengîwerîyî û ankû 'îdealîsmî' a ji rêzê şîrovekirin wê, ji wê zêdetir wê, di vê çerçoveyê de wê, wate û giringîyeka wê ya di temenê derkkirinê de wê hebê. Em li vir wê dema ku em bi têngînên mengîwerî û ankû îdealîsmî re bahse wê, dikin em ne bahse wê hişmendîya dîyardeyê û ankû weke têngînekîna bingihînî a fahmkirinê û têngihiştinê a wê zanînê em wê dihildina li dest. Em wê, weke têngîneka bîrdozîkî, olî û hwd wê, dihildina li dest. Di vê çerçoveyê de wê, weke felsefeyekê wê di hildin li dest. Di vê çerçoveyê de jî wê, weke ku wê têngîna mengîwerîyê û ankû îdealîsmê wê ji wate û têngîna xwe ya hişmendî a rastî dûr wê were girtin û wê bi wateyeka ku wê, li wê were kirin re wê ew wê were hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê, xwe bide dîyarkirin. Lê li vir em vê yekê jî wê, bi wê re wê werênîna li ser ziman ku wê, demê ku mirov têngîna mengîwerîyê wê hildina li dest wê, wê di jîyanê de wê weke hişmendîyeka ya ku ew heya û ankû weke zanînî hatîya derkkirin jî bê. Di vê çerçoveyê de wê, di zanînê de wê xwedîyê wateyekê giringî a bi fahmkirinê bê. Di rastîya têngîna zanînê de wê, zanîn wê, bi dîyardetîya wê re wê hebê. Lê heta ku mirov wê zanînî ku mirov dernekeve dervî wê û wê bi nerîneka ji derve wê bi hişnekê mirov wê, nikaribê wê têbigihê. Yan jî wê, ew newê têngihiştin. Bi gotineka din wê, zanîn wê, nebê. Wê newê pêşxistin. Wê zanîn wê, weke rewşeka bêaqil a weke kesekî bê gîyan û ankû rûh wê xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de mirov, vê yekê jî wê, li ser wê re

wê, werênê li ser ziman ku wê, di vê çerçoveyê de wê, ev rewşa wê, xwe bide dîyarkirin.

Têgînên hişmendîyê wê, di vê çerçoveyê de wê demê wê, weke di rewşeka wusa de bê ku wê hertimî wê zanînê wê bi awayekî dû dîmenî wê hilde li dest bê. Wê dîmenê wê pêşî wê zanîn bixwe bê. Dîmenê duyem wê hişmendî wê zanînê a di derbarê de bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê hebê ku mirov wê karibê wê hilde li dest. Her wusa li vir mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku ew zanîn wê, bi hişmendîya xwe re wê, xwe weke zanînê wê li ser wê rewşa bi hişbûyî re wê bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê demê wê, giringîya hişmendîyê wê hem bo zanînê û têgihîştina wê û hem jî wê bo rastîya derkirî a di derbarê de wê, xwediyê wateyekê giring bê. Bi wê re jî mirov dikarê di dewama wê de wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, her zanîna ku ew di derbarê wê de hişmendîya wê, pêşket wê weke zanînekê wê xwe bide dîyarkirin. Bi gotineka din jî mirov dikarê vê ji aliyê hişmendîyê ve wê, hilde li dest ku wê, dema ku mirov wê ew hişmendî kir wê ew ew weke têgînekê wê hebê. Lê ku me ew hişmendî di derbarê wê de jî wê hişmendîya wê afirand wê, hingî wê bi rengê wê re wê ew xwe bide dîyarkirin. Wê di rengê dîyardeyekê zanînê de wê, xwe bide dîyarkirin. Wê demê mirov têdigihê ku wê, her hişmendîya ku me ew derkkirî ku me ew bihişkirî ku me ew di derbarê wê de me, hişê xwe çêkir wê, ew weke zanînekê wê bi rengê xwe re wê xwe bide dîyarkirin. Li vir wê, demê ya ku wê zanînê wê bikê zanîn wê, hinekî jî wê hişmendî bê.

Li vir di dewama wê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê dema ku mirov wê, hilde li dest ku wê, weke aliyekî giring wê, ew wê, hebê. Her wusa mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, hişmendîyê wê di hilde li dest wê demê mirov wê, ji rewşek zanînek weke ya di rengê olzanî û hwd de ku wê, ji wê dûr wê weke têgînekê hişmendî a mengîwerîyî jî wê di vê çerçoveyê de wê, hilde li dest. Li vir wê, demê wê, hingî wê di zane min de wê hişmendî wê bi rastîya xwe re wê, baştirîn wê hingî wê were fahmkirin.

Li vir em vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku em wê dema ku wê têgîna hişmendîyê wê di hildina li dest wê, di temenê wê de wê weke dîyardeyên wê wê yên têrkerî wê, rastîyên jîyanî wê hebin. Li vir wê, demê mirov wê çawa nêzîkatîyê li wê bikê, bi çi rengê wê fahm bikê û wê bi çi awayê û ankû şeklê wê hilde li dest wê, ew bi wê re wê li vir wê xwe bide dîyarkirin. Têgîna hişmendîyê wê weke aliyekî giring ê têgînî ê

ku mirov wê dikarê bi teybetî wê hilde li dest bê. Her wusa wê, bi wê re wê, ev jî wê were dîtîn ku wê têngîna hişmendîyê wê, di rewşa jîyanê de wê, weke têngîneka rengî a li jîyanê bê. Mirov wê, gavavêtina xwe di jîyanê de wê diavêjê û wê çûnûhatina wê bikê. Ev wê, di rewşek pêzawarîyî de wê xwedîyê awayekî derkî bê. Lê bi reng û awayê wê re wê, ku mirov wê bi başî û nebaşî, qancî û neqancî, rastî û nerastî û hwd re wê, werênê li ser ziman wê, di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya wê têngîna hişmendîya darazî de wê, xwedîyê awayekî giring ê ku mirov wê hilde li dest bê. Tişt wê li jîyanê wê bi darêjka xwe wê hebê. Her gave ku mirov wê diavêjê wê, ew jî wê weke çerçoveyeka wê ya ku em dikarin wê bi têngîna darêjkê re wê werênina li ser ziman wê hebê. Lê wê bi wê re wê, ev jî wê, bide nişandin ku wê hert tiştên bi fîzyolojikî ên bi tiştî, tevgerî û hwd re wê, di vê çerçoveyê de wê, xwedîyê rengê wateyî bin. Di rewşa têngîhiştina rastîya wê ya di jîyanê de wê, di vê çerçoveyê de wê, bi wê rewşa wê re wê, ew wê hebê. Mirov wê, dikarê wê, di vê çerçoveyê de wê, hilde li dest. Her wusa mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê dema ku mirov wê, tiştê wê hilde li dest wê, bi rewşa wê ya fîzyolojikî re wê, bi dîyardeyî wê ew hebê. Li vir wê, têngîneka dîyardeyî a pêzawarî wê, hem wê zanîna wê ya pêzawarîyî û hem jî hişmendîya wê ya mengîwerîyî wê bi awayekî bi hevdû ve ku ew hena û mirov nikarê ji hevdû cûda wan werênê li ser ziman wê hebin. Ev rewş wê, hebûna dîyardeyî wê, ji aliyê hişmendî ve wê, were fahmkirin. Wê di hundûrê wê hişmendîyê de wê zanîna wê ya pêzawarîyî wê, bi awayekî wê hebê. Ew jî bo wê, zanîne hişmendîya wê pêwîsta.

Ya rastî ew a ku mirov dema ku wê tiştêkî tê bigihê wê bi pêzawarîyî wê ew weke derkkirinê bê. Li ser hişmendîyîya mengîwerîyî re jî wê, were têngiştin. Bi gotinaka din derkkirina pêzawarîyî û têngiştina mengîwerîyî wê, di çerçoveya wê fahmkirina wê tiştê û zanîna wê de wê, hevdû temem bikin. Di aslê xwe de wê, weke ku me hinekî li jor hanî li ser ziman wê, hişmendîya mengîwerîyî wê, di temenê têngihkirina derkkirina pêzawarîyî de jî wê, ew wê bi wê re wê, bi hişmendî wê were dîtîn û têngiştin. Li vir bo ku mirov di rewşa fahmkirina xwe de li vir em hinekî li ser gotinan re wê fahmkirina xwe bidomênin. Ber ku mirov, dema ku bi fahmkirina gotinê re ku mirov wê zanibê û li wê serwer bê wê, di derkkirin, têngiştin, fahmkirinê de jî wê, temenê biafirênê. Wê hingî wê, bê zanîn ku mirov wê çi li kûderê û bi çi wateyê û ankû têngiştinê wê bikarbênê.

Di serî de mirov wê yekê wê werênê li ser ziman ku wê, zimanê kurdî wê, di vê rewşekê de wê rewşek teybet û îstîsna a gotinî wê dênê li ber me. Ev jî wê, weke derfetekê bê ji fahmkirina me ya baş a li ser vê zimanê re. Gotina hişmendîyê wê, di serî de wê, weke gotineka ku wê di kurdî de wê, heta serdemên gûtî, hûrî û mîtannîyan jî wê herê. Hiş wê, bi morfolojîya wê re wê, têgîhiştina 'şîyarbûnê' wê di xwe de wê bi hawênê. Yanî wê, bi gotinekan din weke ketina farqê, têgîhiştina wê, derxistina li têgîhiştinê, gihiştina li rastîya wê (bi ketina farqe wê re) û hwd wê wateyên wê, bi xwe re wê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, hişmendî wê, bi teybetî wê di çerçoveya aqilê razberî de wê, xwedîyê wate û têgînekê bê. Her wusa ya ku mirov wê, di mejîyê xwe de li wê hizirî û ket farqe wê de wê, li ser wê re wê ew wê were li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, bi zêdeyî wê bi rengê aqilekî şûbeyî ê mengiwerî wê xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de mirov, ku wê dibînê ku ev gotina 'hişmendîyê' bi gotina mengîwerîyê re ku ew di bi watekirin û levhanînê de wê, di vê çerçoveyê de wê temenekî wê hebê. Gotina 'hişmendîyê' di kurdî de wateya wê, 'ya ku me dît', '(hişê) me dîya', 'hişê mirov ku ew afîrîya', '(hişê) me dî', û hwd wê bi gelek wateyên din ên bi vê rengê wê li ser temen û hîmê dîtina bi hiş a jîyanê û ankû a di jîyanê de re wê, werênê li ser ziman. Têgîna bi gotina 'hişmendîya mengîwerî' re wê, di vê çerçoveyê de wê, ya ku mirov wê, di mejîyê xwe de bi hiş pêşxistin, derxist li holê û ket farqe wê de wê, bi xwe re wê, bi wateyî wê, bide dîyar kirin. Li ser wê re jî wê, weke rengê aqilê mengîwerî (îdealîzm)yê û hwd re wê were li ser ziman.

Têgîna bi gotina hişmendîya mengîwerîyê re ku ew dihê li ser ziman wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin bê. her wusa mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, hişmendî wê, weke têgîn û fahmkirinaka ji jîyanê bê. Bi teybetî, dema ku bahse hişmendîyê wê, were kirin wê, weke ku mirov wê di nava kurdên berê de ku ew di civatên xwe de jî wê, dihênina li ser ziman wê, li ser zanînê re wê, xwedîyê wate û fahmkirinekê bê. Ya ku mirov wê ji jîyanê digirê wê, weke bi gotina derkkirinê' re wê xwe bide dîyarkirin. Ya ku ew weke tişt û bi hebûnî di jîyanê de ew heya wê, were derkkirin. Wê mejî wê bibînê. Wê bi rêyên dîtînê, bihîstinê, bêhnkirinê têjgirtinê û hwd re wê, ew wê were hildan. Ev weke dîyardeyekî heyî bi fenomenolojîkî wê were derkkirin. Tişt a ku ew heya ew 'pêzawa' ya. Yanî fîzîkî ya. Wê demê wê, ew pêzawarîya(metalyalism) wê, weke fîzyolojiya wê, xwe bide dîyarkirin û wê, were hanîn li ser ziman. Her wusa di vê çerçoveyê de

mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê ya ku ew bi fîzîkî û ankû pêzawayî heya wê, ew weke zanînê wê bi pêzawarîyê wê were derkkirin. Ya ku ew heya wê, mirov wê derk bikê li mejiyê xwe. Yanî wê, ew wê were hildan li mejî. Wê were têgihîştin. Di vê çerçoveyê de wê, ya pêzawarîyê wê were derkkirin. Di vê çerçoveyê de wê, ya pêzawarîyê wê, weke aliyekî giring wê, ya heyî weke tişt bi hebûnê ku ew weke diyardeyekê were hildan li mejiyê û ankû were derkkirin bê. Di vê çerçoveyê de wê, xwediyê wateyekê bê. Derkkirin wê, ya ku ew hatî dîtin û hatî hildan li mejî bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê, werênê li ser ziman bê. Di vê çerçoveyê de wê, ya ku ew hatî derkkirin wê, weke ya ku ew heya bê. Derkkirin wê, di vê çerçoveyê de wê, weke bi wateya dîtina wê, bi dîmenkirina wê (ya di mejî de), naskirina wê û hwd wê û hwd, bi wê re wê were li ser ziman. Tiştê ku ew bi aqilî ji aliyê meji ve hatîya dîtin. Yan jî ew weke aqilekî ew di mejî de ew hatîya dîtin û bicihbûya bê. Di vê rengê û rewşê de mirov, wê jî dikarê wê werênê li ser ziman ku wê, di vê wateyê de wê, gotina 'derkkirina pêzawarîyê' wê weke ya ku ew bi bûjenîyê heya û ew zanîna wê hatîya hildan bê. Bi vê rengê wê, xwediyê renekî wateyê bê.

Têgihîştin wê, di wateya ya ku ew hatîya têgihîştinê a bi aqil re wê, werênê li ser ziman. Têgihîştin ya ku ew bi zanebûnê ew di mejîyê me de bûya û ankû afirîya û an jî ku ew bûya wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, têgîna gotina têgihîştinê wê, ku ew bi himendîya mengîwerîyê bê û ankû bi derkkirina pêzawarîyê bê wê, wan karibê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, têgihîştin wê bi gotinê wê bahse zanîneka ku ew hatîya hildan li mejî û mirov wê di farqê de ya û dîzanê ya bê. Wê bi vê reng wê ew wê were li ser ziman.

Gotin wê, hertimî wê, weke aliyekî têgînê ê bi rewşa tiştê a bi hebûnê a ku ew li jîyanê re ku ew heya bê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov tiştê ku ew bi hebûnê heya wê bi gotinê dikê wê, bi wê re wê, ew wê weke aliyekî giring wê xwe wê di vê çerçoveyê de wê werênê li ser ziman. Fahmkirina bi têgihîştinê wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwediyê rewşek têgînê bê. Em dema ku em bahse gotina 'têgînê' bikin wê, bi wê re wê were li ser ziman ku ew tiştê ku ew bi zanînê weke diyardeyê heya û ankû di mejî de ew weke bi hiş pêşketîya û hwd wê, bi wê re wê, were li ser ziman. Her aqil wê, weke têgînekê wê hebê. Yanî ya ku ew weke têgînekê bê. Ber ku ew hatîya derkkirin a. Pêşî wê aqil wê, bi tiştê wê were derkkirin. Yanî wê, tişt wê bi hebûnê û xoslet û teybetîyên xwe re wê, were dîtin. Piştî jî wê, bi hebûna xwe re wê, ew

fahmkirin. Aqil wê, ji aliyê pêvajoyên felsefeyê ên pêşî ve ku wê, di wan de wê xweza wê were dîtîn bi aqil, tefsîrkirin û hanîn li ser ziman wê, ew wê weke derkkirineka têgînî bê. Ev derkkirina têgînî wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê, werênê li ser ziman wê, bi dîtina bi mejî re bê. Li vir wê piştre wê, li ser wê re wê, ew hişmendî wê, pêşbikeve. Hişmendî wê, weke dîmenê dûyem wê li rex ya ku ew weke zanîna xwezayî û ankû tişt û dûnya li derve ku ew dihê derkkirin re wê, xwe bide pêşxistin û dîyarkirin. Tiştê ku mirov wê, dibînê ku ew çi ya wê, piştre wê, çawa wê ji wê sûdbigirê wê, bi hişmendîya wê re wê, pêşbixê. Wê pêşî şinahîyê wê nasbikê û wê xwe bigihênê zanîna wê bi derkkirina wê re. Piştre wê bi hişmendîya wê re wê çawa ji wê xwarinê wê çêbikê wê, bigihîjê aqil û hişmendîya wê. Ev rengê hişmendîyê ku mirov wê kifş dikê wê, weke aliyekî ku ew wê, xwe bi razberî dide dîyarkirin bê. Mirov wê, li çêkirina xwarinekê wê bihizirê. Wê, piştre wê, gelek tiştan wê tevlihev bikê. Bi wê re wê, ew xwarin wê were 'derxistin li holê.' Ew rengê ku ew weke bi wê xwarinê re ew derket li holê emê wê, weke rengê wê, di mejiyê xwe de wê, salixbikin. Piştre ku mirov, ku wê cara dûyem wê, heman xwarinê wê çêbikê wê, bi heman tiştan ku ew wê, tevli wê bikê re wê, bikê ku ew xwe bigihêjênê heman wê xwarinê. Yanî bi gotineka din ku ew wê xwarinê wê derxê li holê. Wê bi wê derxistina wê, xwarinê li holê bi wê çêkirina wê re wê, weke ku wê ew gotin wê were salixkirin û ankû şenberkirin. Têkiliya wê, xwarinê û wê gotina wê, wê bi wê rengê wê were çêkirin. Li vir em, vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, ya razber wê, hiş bê. Wê weke aqilê ku ew bi hişmendî hatî û gihiştin li wê bê. Ya razber wê, di jîyanê de wê, weke darêjka wê bi şenberî wê nebê ku mirov wê li ser wê re wê, salixbikê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê ya razber ku ew weke hişmendîyê ya wê, ew wê, di vê çerçoveyê de wê, weke encama ezmûnên me bê. Hişmendî wê, weke fêrek ji zanîna dîyardeyî a aqilê derkkirî ê pêzawarîyî bê. Di vê çerçoveyê de wê, têkilîya di nava herdû aliyên de wê, divê ku mirov wê, bi hişmendî wê kifşbikê wê werênê li ser ziman. Ya weke hişmendî wê, ya ku mirov wê, têgihîştîya bê. Lê ya hişmendî wê, biriqînên wê yên darêjkî wê, ji biriqînên darêjkî ên zanînîya derkî ên dîyardeyîyê bin. Li gorî têgîn û çerçoveya têgihîştina Zerdeşt ku mirov li wê dihizirê mirov wê, di çerçoveya dûalîtiyek têgihîştinî de wê herdû alî wê li hevdû hoyandî û hûnandî wê hebin. Mirov divê ku wan bi hevdû re wê weke aliyekî bi aqil û aliyekî bi rewş, tişt û hebûna jîyanî re wê hilde li dest. Yanî wê, pêşî wê di nava têkilîya jîyanê û têgihîştina wê de wê,

were hizirkirin. Piştire jî wê, li ser zanînê û hişmendîya bi wê zanînê re wê, di ast û dûmenê duyem de wê were hizirkirin.

Dûalîteya Zerdeşt wê, weke têgîneka ku wê bi dîrokê re wê li ser ya aliyê baş û nebaş re wê were li ser ziman bê. Zerdeşt wê, di dema xwe de wê bi felsefîkî wê, wê temenê wê çê bikê û wê ew wê werênê li ser ziman. Hanîna Zerdeşt a li ser ziman wê li gorî aqil û zanîna hemdem bê. Di vê çerçoveyê de mrov dikarê wê werênê li ser ziman.

Dûalîteya başî û nebaşîyê

Lê di aslê xwe de ku mirov wê, dîroka têgîn û zanîna dûalîsmê bi têgînî wê bikê û hilde li dest û wê werênê li ser ziman mirov wê, heta berî wî jî wê heta serdemên sûmer-gûtîyan jî wê, herê. Di vê çerçoveyê de wê piştire wê, di serdemên hûrî û mîtannîyan de jî wê, li ser wê re wê, aqil, zanîn û hişmendîyên jîyanî wê werina pêşxistin. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê hilde li dest bê. Di çerçoveya wê de mirov wê, wê werênê li ser ziman. Têgîna Dûalîsmê wê weke têgîneka di nava dûalîteya başî û nebaşîyê de wê, were li ser ziman bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, herdû alî wê weke du dûnya û têgîn vajî hevdû wê werina hanîn li ser ziman. Minaq weke 'dojeh û bihûştê' û hwd. Di vê çerçoveyê de wê, ev herdû têgîn wê çendî ku wê vajî hevdû bûn wê, wusa wê li hevdû hûnandî jî bin. Wê hevdû bi hevdû re wê salix bikin. Wê di vê çerçoveyê de wê, weke bawerîyekê wê di demên berê de wê, were li ser ziman ku "wê, dema ku tû bixwezê ya baş fahm bikê, ya nebaş çî ya wê zaniba. Dema ku tû bixwezê zanibê ku ya nebaş çî ya, wê demê ya qanc zanîba. Ya baş û nebaş jî wan li ser wê rewşa wan re wê, ji hevdû cûda bikê." Di vê çerçoveyê de wê, were li ser ziman. Li vir mirov, divê ku vê yekê jî wê, di dewama wê de wê, werênê li ser ziman ku wê, 'ya baş û ya nebaş jî wê, weke dû vejenan ew li jîyanê hena' wê, werina hanîn li ser ziman. Wê herdû jî wê li gorî xwezaya xwe wê, bixwezin ku ew hikmê xwe serdest bikin. Di hundûrê mirovekî ku wê, ya bi qancî wê hebê wê vajî wê jî wê, weke ku ew dixwezê wê xira bikê wê, pêşbikeve. Di hundûrê tiştekî ne zindi de jî wê, wusa wê hebê. Ya nebaş wê, hertimî wê, ya baş wê ji rastîya wê derxê û ankû dîr bikê. Wê di vê çerçoveyê de wê, were hanîn li ser ziman.

Ya baş wê, dema ku ew heya wê, bi vejena xwe ya baş re wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, ew jî wê, bi wê re wê, weke ew bi xwe re ew rengê jîyane baş biafirênê. Ya nebaş wê, weke ku wê, çendî ku wê ya baş wê hebê wê ew wê bi vê girêdayî wê hebê. Bi demê re wê, ya baş wê bi

mirov û li ser qarakterê mirov re wê weke ku wê di azmûnekê de bê. **Navaroka** ezmûn û fêrên me, wê çi tişî bikê? Navaroka têgînên ezmûnî, wê kirin û fêrbûnên me wê tişî bikin. Ezmûnêka bê fêr mirov nikaribê li wê bihizirê. Wê hebûna ezmûnê wê li ser fêr, kirin û tevgeran re wê hebê. Mirov wê çendî ku wê, karibê xwe bigirê. Wê xwe ji ya nebaş dûr bigirê. Wê weke rewşna ku wê, hertimî wê, werina li ser ziman bin. Wê li ser encamên wê re wê , werê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê tişteki nebaş bikê wê, weke beremberê wê, wê tişteki nebaş wê bibê. Mirov ku tişteki nebaş bi mirovekî kir wê, tişteki nebaş wê were li serê mirov jî. Di vê çerçoveyê de wê, ya nebaş wê, hikmê xwe wê serdest bikê. Ev rewş û têgînên ku ew dihên li ser ziman wê bi demê re wê, bi hizirkî jî wê, werina li ser ziman. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, ya baş bixwezê ku wê biparêzê wê ew jî wê bi hişmendîya wê re wê were parastin. Lê di mejî û hwd de wê, gelek zêhnên xirab û nebaş wê bikin ku mirov xirabikin. Divê ku mirov xwe ji wan xilas bikê û rizgar bikê. Di vê çerçoveyê de wê, dema ku mirov karî ku xwe di mejiyê xwe de ji zêhnên nebaş 'paqij' kir wê, hingî mirov wê, karibê xwe di wê çerçoveyê de wê, bi aliyê başî ve bide de. Wê temenê zêde serwerbûna vejena başiyê wê xwe bi mirov re wê bide diyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê, ya nebaş wê, dema ku mirov baş bê û bi başî bijî û di rêya başiyê de di meşê de wê bikê ku mirov ji rêya mirov derxê. Di vê çerçoveyê de wê, bikê ku mirov ew ji rêya mirov derkeve. Rengên wê yên li ser zêhnan re jî wê, weke 'ezwarî' û hwd bin. Di vê çerçoveyê de mirov divê ku di hundûrê xwe de di çerçoveya aliyê baş de mirov, karibê xwe bi sehê bikê. Wê hingî mirov wê karibê wê, ya baş bi başî wê bijî û wê serwer bikê. Ya baş wê, hertimî wê bi ya nebaş re wê, di nava tekoşîneka jîyanî de bê di çerçoveya jîyane mirov de. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê mirov wê, bikê ku ew wê bi tekoşînê re wê baş wê serwer bikê.

Ya baş wê, di jîyanê de ku mirov wê çendî ku baş bê û kirinên baş bikê wê, li ser wê re wê, temenê wê yê li jîyanê jî wê xort, geş û mazin bibê. Wê li ser wê re wê, di jîyanê de wê, di rewşek pêşketî a jîyanî de wê hebê. Mirov wê, di wê rewşê de wê di jîyanê xwe de wê bi wê re wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê bi teybetî wê li ser wê bisekinê jî wê, rewşa hizirkirina mirov bê. Di nava hizirkirina mirov de jî wê, awayekî pirralî wê hebê. Aliyekî wê, minaq weke bi aliyê baş ve ku mirov wê bikê wê, aliyek jî wê bikê ku mirov wê dûrbikê wê hebê. Wê hertimî wê li ser

wê re wê, vajî wê, hizran û ankû zêhnan wê di mejîyê me de wê, bîafirênê û wê pêşbixê.

Li vir mirov, divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê çerçoveya aqilê mirov wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê, di wê de wê bi başî û nebaşî wê di nava tekoşîneka bi hişmendî de bê. Di vê çerçoveyê de wê, were li ser ziman ku wê, mirov wê ya baş wê, kifş bikê û wê bikê ku wê serwer bikê. Di vê çerçoveyê de wê, bahse 'aqilê nebaş' jî wê, were kirin. Ya baş mirov paqij dikê. Ya nebaş mirov, dilewitênê. Di nava kurdan de wê, heta roja me jî wê gotinên weke 'xwe, ji aliyê nebaş dûr bike' wê, werê li ser ziman. Ev gotin wê, wek gotinek ku wê di vê çerçoveyê de wê, bi aliyê nebaş ku mirov bi wê dihizirê re wê balê bikişênê li ser wê.

Mirov wê, aqilê baş wê serdest bikê. Jîyan wê, bi başîya wê re wê bi wate wê hebê. Ya ku wê wateya jîyanê jî wê bidîyê de wê, ji aliyekî ve wê wate û başîya wê bê. Jîyan û başbûn wê, di çerçoveya wê rastîfîya wê ya hebûnî a herênî de wê hevdû temem bikin. Di vê ku mirov li jîyanê bi başî li wê bihizirê. Di vê çerçoveyê de wê, bi mirov re jî wê hişmendîya xwe ya baş wê pêşbixê. Wê ya baş wê bikê serê xwe de. Ya nebaş wê, hertimî wê bixwezê ku ew xwe pêşbixê û bide jîyankirin. Wê di vê çerçoveyê de wê mirov jî wê, ew wê kifşbikê û wê, vajî wê, ew wê ya baş wê di xwe de wê pêşbixê. Aqil wê, di vê çerçoveyê de wê pêşbikevê. Me li jor hinekî bahse wê kiribû. Lê li vir mirov, dikarê di çerçoveya mijarê de li vir jî wê dûbare li ser wê bisekinê ku wê, rewşa bûyîna aqil û erkûberpîrsîyarîya ku wê bi aqil re wê bi mirov re wê pêşbikevê wê, were li ser ziman. Aqil bi hişmendî, piştî ku ew pêşket û pê de wê, mirov wê, weke ku ew wê bi serê xwe bê. Wê çerçoveya azadîya mirov wê, çendî ku ew xwe bi wê ew wê pêşbixê re wê, xwe bide dîyarkirin. Sînorê azadîyê wê, hinekî wê, bi aqil û hişmendîya wê re wê, hertimî wê berfireh bibê. Wê li ser wê re wê, pêşbikeve. Mirov dikarê têkilîya azadîyê û hişmendiyê jî wê bi hevdû re dênê. Hişmendî wê ji aliyekî ve wê, bi rastîya azadîyê re wê, pêşbikevê. Lê azadî jî wê, bi wê hişmendiyê re wê bi têgîneka serwerî wê bide jîyankirin.

Aqil ku ew bû wê, mirov wê, bi wê wê bikeve farqe kirinên xwe de. Wê ya rast û nerast, baş û nebaş, qanc û neqanc û hwd wê, weke ji hevdû cûdakirina şev û rojê wê ji hevdû bi zelalî wê cûda bikê. Di vê çerçoveyê de wê, bi aqilê mirov re wê, di destê mirov de bê ku mirov wê ya baş bikê û ankû ya nebaş bikê. Di vê çerçoveyê de wê, mirov wê ji kirinên xwe bi mesûl û berpîrsîyar bê. Wê mirov wê, berpîrsîyarîya kirinên xwe

wê li ser hişmendîya xwe ya bi aqilê xwe re wê, xwediyê wê bê. Di nava têkiliya û berpirsiyarîya mirov a li ser kirinên mirov re wê bi hişmendîya aqilê mirov re wê ew wê hebê. Wê di vê çerçoveyê de wê, were li ser ziman. Li vir wê têkiliya hişmendîyê û berpirsiyarîyê wê li ser rewşên ku mirov wan dijî re wê, pêşbikevin. Mirov wê, di nava wê de wê, hişmendîya xwe wê, bikarbênê. Wê li ser wê re wê, ev jî wê, were li ser ziman ku wê, di dema kurdên berê de wê, hişmendî û zêhn wê, ji hevdû cûda biheta kirin. Hişmendî wê, aqilê mirov ê ku mirov bi wê dijî bê. Zêhn wê, weke rewşek aqilî ku ew bi xwe re wê, bikê ku ew jîyane mirov bi xwe re ew weke xwe bi reng û awa bikê bê. Di vê çerçoveyê de wê, zêhn wê, di şêwayekê wê weke ku kurdên berê wê, di vê çerçoveyê de wê şîrove dikin wê, weke rewşek neazadiya mirovî jî wê were li ser ziman bê. Têgînên ku wê, weke bi zêhnî wê, werina li ser ziman wê, weke ku mirov bikina nava lapên xwe de wê bibin. Di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya hişmendîyê de wê, li jîrbûna mirov wê biheta lêgerîn. Jîrbûn wê, hinekî jî wê, bi hişmendî ku mirov li jîyane ku mirov wê dijî ku mirov li wê serwer bê, bi têgihîştin bê, kirinên bi aqilane bikê, di ahengekê xwe tevger, kirin û xuyên xwe bide nîşandin û hwd re wê, were li ser ziman. Mirovekî jîr wê, di pêşketina xwe de jî wê, ji ya mirovên li dora xwe wê xwediyê hinek cûdahîyan ba. Di nava kurdên berê de wê, bahse mirovê jîr bikiran wê bi gotan ku "mirovê jîr, di hêka xwe de kifş a." Wê, bi vê rengê wê, bihanîyan li ser ziman. Mirovê jîr, wê weke mirovê ku ew zû dikarê bihiş bikê jî wê biheta li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, di çerçoveya jîrbûnê de ku wê biheta hizirkirin wê, hinekî wê bi qarakterîstîkî wê bihata hizirkirin.

Hişmendî wê, di jîyanê de wê, weke aliyekî giring wê, hebê. Felsefe wê, armancaka wê jî wê, ew bê ku ew wê hişmendîyê wê bi mirov re wê çê bikê. Di vê çerçoveyê de ku ew karibê di jîyane xwe de wê hişmendîyê wê bikarbênê. Felsefe wê, weke têgîneka hişmendî wê, di jîyanê de wê pêşbikeve. Wê weke aliyekî têgînî hişmendî ku wê di derbarê hewirdora me de wê, temenê gihiştina aqil bê. Mirov wê hewirdora xwe bibînê, bi hizir bikê û wê derkbikê. Li ser wê re wê di derbarê jîyanê de jî wê bê xwediyê hişmendîyekê.

Li vir mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di jîyanê de wê, mirov wê, bi aqilê xwe re wê, pêşketinê wê bi xwe re wê bide çêkirin. Weke kirineka jîyanî felsefe wê, bi wê re mirov wê li jîyanê, pêşveçûnên wê yên ku ew rû didin, pêşketinên ku ew dibin û hwd re wê bihiizirê. Minaq mirov wê, dema ku wê, li jîyanê bihiizirê wê bi awayekî

'baş' wê li jîyanê bihizirê. Di başîya jîyanê de wê wateya jîyanê wê were dîtin. Di vê çerçoveyê de wê, zanîn jî wê aqilê jîyanê bê. Tiştê ku ew fahmkirinê bi me re bi başî dide çekirin wê ew bi sîyanî bê. Di vê çerçoveyê de mirov ku wê, li ser vê re wê, bihizirê wê, fahmbikê ku wê sîyanî wê di başî û fahmkirina jîyanê de bê.

Mirov wê, wê têkiliya wî ya bi aqil re wê, bi têkiliya wî ya bi jîyanê re hemwate bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, sêkoşeyekê di nava jîyan, mirov û aqil de wê, were zîxkirin. Li ser wê re wê mirov wê xwe bide dîyarkirin. Mirov wê, bi aqilê xwe re wê, li jîyanê wê bihizirê. Aqilê mirov jîyanê fahm dikê. Derk dikê. Fahm dikê. Li jîyanê bi têgihiştin dibê. Bi wê re wê, di nava jîyanê de wê, bi aqil wê, xwe bi jîyankirina xwe re wê bide domandin. Li vir mirov, vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, têkiliya aqil û jîyanê wê, weke dû alîyên ku wê li ser mirov û mejiyê mirov re wê, xwediyê wateyekê bê. Li vir em dikarin bêjin ku wê mirov wê, bi derkkirinê wê tenê bi aqil bibê? Li vir mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê aqil wê, têkilîyeka wê bi rewşa pêşveçûna mirov a di mejiyê mirov de wê hebê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê awa û rengê pêşketinê bê. Li vir em, vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, di nava rewş û rengê jîyanê de wê, weke aliyekî giring wê, hebê. Li vir em dikarin vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, dema ku mirov bahse aqil dikê wê, di vê çerçoveyê de wê, li ser rengê pêşketinê re wê, mirov wê bahsê bikê. Pêşketin wê, dema ku mirov wê bi keseyetîyê re wê, dihênê li ser ziman wê, were dîtin ku wê keseyet wê, weke encamaka pêşketina aqilê mirov bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, aqil wê, ew wê hebê. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, werênê li ser ziman.

Di rewşa aqil de wê, bi pêşketina keseyetîyê re wê were li ser ziman. Keseyet wê, ji aliyekî ve wê, weke malzaroka zanîna aqil bê. Wê di wê de wê, pêşketinê wê bi xwe re wê werênê li holê. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, bi vê rengê wê, hilde li dest de wê, keseyet wê, bi hemû aliyên xwe re wê, weke pêşketineka bi hişmendî a di mirov de bê. Wê her tiştê wê li ser zanîne re wê bi mantiqî wê bihizirê. Tiştan wê bi başî û nebaşîya wan re wê li wê bihizirê. Wê têgînên weke rewîstê û ankû ahlaqê wê pêşbikevin û wê serwer bibin. Mirov wê li ser wê re wê, xwediyê awayekî dîtinîya bi aqil bê. Aqil wê, weke rengê pêşketina wê keseyet wê, di jîyanê de wê, bi kirinê xwe re wê, ji aliyê xwe ve wê temenê pêşketinê bi aqil jî wê, bi afirênê. Yanî bi gotineka din wê keseyet wê, çendî ku ew pêş dikeve wê,

ew pêşketin wê bi awayekî wê, weke pêşketineka bi aqil bê. Bi heman rengî wê pêşketina keseyetê wê, xwe bi zanînê re wê bide dîyarkirin. Li vir wê, zanîn wê, xwe di jîyanê de wê, li ser keseyetîyê re wê bi bûhûrênê li jîyanê bikê. Bi wê re wê, bi wê bûhûrînîya wê ya li jîyanê re wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin.

Em li vir vê yekê jî wê di dewama wê de wê, werênina li ser ziman ku wê, wê demê wê pêşketina keseyetîyê wê ji aliyekî ve wê, weke pêşketineka bi aqilî jî wê xwe di dîmenekî de wê, bide dîyarkirin. Lê ev dîmen wê hertimî wê bi derkkirin, pêşxistinên zanînê ên di mejî û hwd de wê, xwediyê renekî wateyî ê di jîyanê de bê. Li vir mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, hilde li dest ku wê, di rewşa fahmkirina wê de wê, têkiliya pêşketina aqil û ya keseyetîyê wê ji aliyekî ve wê bi hevdu ve wê hebê.

Em vê yekê wê, dibînin ku wê weke ku wê bi teybetî wê di serdemên felsefeyê de wê, çawa wê were jîyankirin wê, li gorî wê were hizirkirin. Di vê çerçoveyê de wê felsefe wê armancaka wê ya jîyanî wê hebê. Felsefe wê, hertimî wê li rewşa jîyankirina bi aqil re wê, were hizirkirin. Wê li gorî destûrên aqil wê, were jîyankirin. Di vê çerçoveyê de wê, bi wê re wê were hizirkirin ku wê çi bi aqil wê were pêşxistin wê, weke aliyekî giring ku mirov wê, bijî bê. Yanî wê, têkiliya jîyanê û aqil wê di serdemên felsefeyê ên kevnera de wê li ser destûrên hizirkirinê re wê, were danîn. Wê bi wê re wê, her fahmkirin û lêkolînên felsefîkî wê, di xwe de wê weke fahmkirin û lêkolîna ji jîyanê û ankû jîyanî jî ban. Armanca felsefeyê wê, ew bê ku wê di jîyanê de wê bi gihijê rewşa 'jîyane baş' jî bê. Wê di wê çerçoveyê de wê bi aqil re wê li renekî jîyanê ê baş, xweş, azad û bi tendûrûst wê were hizirkirin ku ew were pêşxistin.

Di vê çerçoveyê de wê, bi jîyanê, jîyankirinê, rewşên jîyanî û hwd re wê erk û berpirsiyarîya felsefeyê wê wer lêpîrsîn. Felsefe wê, armanc û erka wê ya sereka wê çi bê? Ev pîrs wê, bi xwe re wê, di derbarê jîyanê de wê, mirov wê bibê û bikê rewşek lêkolîn û lêpîrsînar de. Wê mirov wê di derbarê jîyanê de wê pîrsan wê biafirênê wê bersivê wê bide wan. Felsefe wê, hinekî jî wê, bi bersiva wan pîrsan re wê, xwe pêşbixê. Wê di vê çerçoveyê de wê, felsefe wê, weke qadaka lêgerîn, lêkolîn û lêpîrsînar wê, di jîyanê de wê xwe bide dîyarkirin. Wê mirov wê, li ser xwe, hêst, raman, ajo û hwd wê, ji van aliyan ve jî wê, xwe wê hilde li dest. Felsefe wê, van aliyan wê ji xwe re wê, bikê weke aliyna ku wê mirov wê li wan bihizirê bê. Di vê çerçoveyê de wê felsefe wê, bi zanînê re wê weke

têgîneka ku wê bê têgîn(teorî)a di derbarê rastîyê de bê jî. Wê bi gotineka din wê weke zanîna di derbarê rastîyê de jî wê, mirov dikarê wê werênê li ser ziman. Felsefe wê, weke aliyekî têgînî ê di derbarê jîyanê de bê. Jîyan jî mirov wê dijî û wê jîyankirina xwe bi ezmûnê wê fêr dikê. Wê derdixê li têgîhiştinê. Bi wê re wê, fahm dikê. Ezmûnên me wê, weke zêhnî wê, hebin. Wê di çerçoveya wê de wê, di wan de wê, kirin, jîyînkirin û hizirkirinên me yên ku em wan dijîn wê hebin. Ew kirin wê, weke ezmûnan wê, piştî ku ew bûn û pê de wê, hebin di jîyanê de. Ezmûn wê, di xwe de wê, mirov nikaribê wê weke baş û ankû nebaş wê werênê li ser ziman. Li vir wê, têgîna başî û nebaşîyê wê weke rengêkî hişmendî ê bi nerînî wê, bi wê re wê, li ser salixkirinê re wê, xwe bide dîyarkirin. Her wusa mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov salixkirin bi wê re wê, ew salixkirin wê weke dîtîneka ku ew ji aliyê me ve bê. Yanî bi gotineka din wê weke nerîna me bê. Ya ku mirov wê, baş û ankû nebaş dibînê wê ew binerîna me re wê, ew hebê. Yanî bi gotineka din wê, ev wê karibê li gorî mirovekî bi ezmûn û fêrên wî re wê, bi nerînî di xwe de gûharînê bide çêkirin. Bi gotineka din ya ku wê, li gorî nebaş bê, wê bi wê nerînê wê li gorî mirovekî din wê, karibê baş û yan jî bi rengêkî nebaş bê. Ew nebaşî ku ez dibînim û ya ku ya mirovê dervî min jî wê dibînê ew dikarê li gorî wê ezmûn û fêrê me ji hevdû cuda xwe bi me re yek bi yek bide dîyarkirin. Her mirov wê, pêvajoyên me ên bi jîyankirin, hizirkirin û hwd re wê, ji hevdû cûda bin. Ev jî wê, di temenê ji hevdû cûda pêşketina ezmûnên me jî bê. Ev wê, bi nerînê re jî wê xwe bi awayekî wê bide dîyarkirin. Rewşa nerînê wê, weke têgîneka bi hişmendî bê. Nerîn wê, ji aliyekî ve jî wê, li gorî rengê fahmkirina mirov wê, di xwe de wê, ast û pîvana mirov a bi zanînê jî wê li ser ezmûn û fêrên me re wê, xwe bide dîyarkirin. Ez li vir vê yekê bi teybetî wê, binxat bikim û wê werênima li ser ziman ku wê, nerîn wê, di vê çerçoveyê de wê, ne bi hebûna tiştê ku ez wê dibînim re wê hebê. Wê bi nerîna min a li wê hebûnê re wê bi tiştayîya wê ew hebê. Yanî wê, ev di şêwayekî weke tiştêkî ku mirov çavikekê bide berçavê xwe wê di şêwa û awayekî de wê xwe bide dîyarkirin. Rengê wan camên çavikê çawa bê wê, ew weke rengê nerîna me jî wê xwe bide dîyarkirin.

Nava têgîna nerînê de mirov, dikarê hinekî jî têgîna bi bandûrbûnê wê hilde li dest û bi wê re wê di fahmkirin û hanîna xwe ya li ser ziman de wê dewam bikê. Bandûrbûn wê, minaqek karibê bi awayekî vekirî û baş wê werênê li ser ziman bê. Ew jî wê, bi rewşên weke genetîkê û

tevlîbûnên ku ew di wê de dibin û ku ew tevlîbûn wê di wê rewşa genetikî a heyî de re wê motasyonê wê, bide çêkirin û wê awayekî din wê hin bi hin wê bi rêzên genetikê re wê derxê li holê re ku wê, di awayekî de wê karibê were hanîn li ser ziman. Gûharîn wê, aliyekî wê yê nerînî hebê. Lê weke ku me li jor hanî li ser ziman wê aliyekî wê yê hebûnî ê weke bi tevlîbûnê wê hebê. Di vê çerçoveya têngîna gûharînê de wê, ji nerînê zêdetirî wê temen, yanî wê hebûn wê bigûharê weke temenê nerîna me ku ew nerîne me jî bi xwe re ew bigûharênê bê. Li vir mirov, dikarê vê yekê jî wê, bi wê re wê, werênê li ser ziman ku wê gûharîn wê, fîzyolojikî bê. Di vê çerçoveyê de wê, her gûharîn wê, di nerîn, rengê pêşketinê û pêşveçûyîna bi hişmendîyê re wê, weke aliyekî hîmî jî bê. Di vê çerçoveyê de mirov wê, vê gotinê li vir bibîr bikê. Di kurdên berê de wê, hertimî wê were hanîn li ser ziman ku wê, tiştê ku mirov ew jîya wê ew wînda nebê, wê ew mayînda bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin.

Li vir mirov, dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê gûharîn wê, weke aliyekî heyînî ê jîyanî bê. Her rewşên gûharînî wê, li gorî ve rengê hizirkirinê û awayê wê, wê li jîyanê wê 'mayînda' bê. Wê wînda nebê. Heta ku wê, di dewama wê de wê ji demên berê û heta roja me wê, di nava kurdan de wê, were hanîn li ser ziman ku "wê, her gotinên me yên ku ew kirina wê, herina valahîya fezeyê. Wê li wir weke xwe wê bimênin." Di vê çerçoveyê de wê, her tişt wê, di rewşa wê de wê, were hizirkirin. Her ti rewşa wê de hizirkirin wê, weke aliyekî têngînî ê ku mirov wê, bi zêhnî wê, bihizirê jî bê. Lê bi zêdeyî wê, li ser hişmendîyê re wê, xwe bi awayekî wê bide dîyarkirin.

Di jîyanê de wê, kirin, tevger û xûyên me wê, bi dayîmî tevgerîya wan re wê, xwe weke aliyekî jîyanî ê ku wê, bi pêşketina mirov re wê bidina dîyarkirin jî bin. Mirov wê, dema ku wê, kirinekê bikê wê, ew kirin wê, weke aliyekî aqilî wê li jîyanê wê, hebê. Ew kirin wê, weke aliyekî ku mirov bi kirinî ku mirov wê salix jî bikê. Her kirin wê, di rewşa xwe de wê, weke hişmendîyekê û piştî wê weke zêhnekê wê hebê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, rewşa wê, werênê li ser ziman. Kirin wê, bi xwe re wê, weke rewşeka ku mirov wê bi teybetî ji dû aliyan ve wê hilde li dest bê. Aliyê pêşî wê, ew bê ku bi tevgerî ku mirov kirinek kir wê, ew kirin wê, di wê dema xwe de wê bûbê. Yanî wê, bibê û wê derbas bibê. Di vê çerçoveyê de wê, ew hişmendîkirina wê, wê weke aqilekî razber wê li holê wê ji wê rewşê wê bimênê. Lê Ew aqil wê di xwe de wê, weke aliyekî şenberî jî wê, li ser wê rewşa jîyankirinê re wê, di xwe

de wê, biparêzê. Di vê çerçoveyê de wê, li ser wê rewşê re wê şenber bê. Lê bêî rewşê wê razber bê. Di vê çerçoveyê û rengê de wê, xwe bide dîyarkirin. Aliyê din ê dûyem jî wê, ew bê ku mirov dikarê wê li ser têngîna dîrokê a felsefîkî re jî wê werênê li ser ziman ku wê, dema ku wê tiştê ew bû wê weke dîyardeyekê wê ew êdî ew li ser wê rewşa wê ya bûyî re wê ew wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, ew wê hebê. Mirov dikarê wê, weke aliyekî giring wê, hilde li dest. Li vir mirov, divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku ew rewşa ku ew bûya wê, ew weke rewşek bûyî wê hebê. Mirov wê, nikaribê bêjê ku ew nebûya. Di vê çerçoveyê de wê, ew wê weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Lê li vir mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, werênê li ser ziman ku ew bûya wê, demê ew wê, weke têngîneka bûyî wê, xwe bi me re wê bide dîyarkirin. Rewşa bûyî ku ew mirov karibê gotina razberîyê ne tenê li ser tegînek teorîkî re wê werênê li ser ziman lê ku mirov wê, li ser rewşek bûyî re jî wê, werênê li ser ziman wê, di vê rewşê de wê, ew wê, xwe bi wê re wê di awayekî de wê, bide dîyarkirin. Dîrok wê, li ser rewşên razber re wê, xwediyê rengê hanîna li ser ziman bê. Ku em rewşa têngîna dîrokî bi hişmendî û rengê teorîya wê re wê, bi wê re wê, werênina li ser ziman wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî razberî ê rewşî wê xwe bi rewşên bûyîna û li şûna mana re wê, bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Ti rewş wê ne weke wê minaqe wê û ne jî wê, dûbarebûna wê bê. Ev jî wê, ji aliyekî ve wê, temenê têngîna razberîya rewşê bê.

Têngîna gûharînê wê, li ser fektor, element û rewşên ku ew hena re wê, xwediyê wateyê û heyînê bê. Di rewşên weke yn gûharînî de wê, em divê ku wê li ser rewşek fîzyolojîkî a şenber û razber re wê, meşînê bi têngîna û ankû aqil bikin û wê werênina li ser ziman. Bi wê re mirov wê karibê wê, werênê li ser ziman. Gûharîn wê, weke rastîyeka ku ew bi pêşveçûnên jîyanê re bê. Her wusa her rewş wê, ji sê alîyan ve wê, di xwe de wê, hertimî wê bi pêşketinê re wê xwe bide dîyarkirin. Aliyekî wê pêşî wê bi rewş û pêşveçûnên mejîyê me bê. Aliyê duyem wê bi hebûna rewşê bê. Aliyê sêyem jî wê, bi rewşên afrîner ên li rex wê ku ew bandûrê li wê dikin re wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê aliyê sêyem wê, temenê gûharînên fîzyolojîkî jî ên di awayekî xwezayî ên weke madaheleyî de jî bê. Lê rewşên xwezayî wê, ji wê zêdetirî wê, weke rewşna ku ew dayîmî di xwe de pêşveçûnê bi demê re ew didina çekirin bin. Minaq wê, dema ku mirov wê bibêjê ku wê "ti tişt wê, weke xwe wê nemênê" wê, weke aliyekî gûharîna ê xwezayî bê. her tişt wê, di wê

rewşa wê ya çerçoveyî û pêşnûmayî de wê li ser rewşa darêjka wê re wê, bi gûharînê wê xwe bide dîyarkirin. Her dema ku wê rewşek nû rûbide wê, ew bi darêjkî wê, di wê de wê xwe bide dîyarkirin. Darêjk wê, ti carî wê, weke xwe nemênê. Wê hertimî wê ew hêza ku ew wê kirîya tevgerê de wê, bi wê re wê, gûharînê wê, di wê de wê, werênê.

Xosletên weke bandûrîyê ku ew di vê rewşê de mirov dikarê weke aliyekî giring wê, hilde li dest wê, weke aliyekî din ê temenê gûharînê bê. Bandûrbûn wê, li ser xoslet û teybetîyê re wê bê. Wê, bi wê re wê, xwediyê rewşek têgînî a ku mirov wê, hilde li dest bê. Li vir mirov, dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, rewşa bandûrîyê wê, di rengêkî gûharînê de wê, xwe bi rewşa xwe re wê bide dîyarkirin. Bandûr wê, dema ku mirov wê, pêşbixê wê, ew temenê gûharîna bi bandûrî bê. Minaq avek zelal ku ew di kortekê de heya wê, dema ku mirov wê lê dinerê wê pirr zelal û xweş û xweşik wê were li berçavê me. Lê binê wê avê axa harî ya. Dema ku mirov bi darikekê binê wê avê levxist wê, ew harîya binê wê kortikê ku wê derkeve nav û ser avê, wê eva zelal wê gir bibê. Yanî wê, harî wê tevî wê bibê. Ew girik wê, weke rewşeka gûharî a li ser wê ava zelal re bê. Girikbûna avê wê, weke rewşek nû a gûharînê bê. Wê ew rewş wê, rewşa zelalîya avê a ku ew pêşî hebû wê ji holê rabikê. Wê avê girik bikê. Bi wê girikbûna avê re wê, rewşek nû a avê wê derkeve li holê. Wê rengê avê wê bigûharê. Wê ji wê zelalîya wê, ti tişt wê li holê nemênê. Lê ku me av di rewş û halê xwe de ew hişt wê, av wê hin bi hin wê, harîya nava wê, wê parzinê li binê wê, cardin wê, av bidest zelalbûna xwe wê bikê. Di vê çerçoveyê de wê, hin bi hin wê rewşa avê a zelal wê xwe bide dîyarkirin. Rewşa levxistina harîya binê avê û tevlihevîkirina wê, wê weke aliyekî di rengê tevlibûnê de bê. Ev rewş wê, weke rewş û rengê tevlibûna hin tevlibûnna li nava genan û di rêzên wê de çêkirina motasyonê jî wê, werênê berbîra me. Di vê çerçoveyê de wê, ew rewşa wê, wê bi wê re wê, weke rewşeka afirî bê. Tevlibûn wê, rewşa berî wê ku ew heya wê, di wê de wê, gûharînê wê bide dîyarkirin. Wê rewşek nû wê li ser wê re wê bide derxistin li holê. Her wusa mirov dikarê vê yekê jî wê, di dewama wê de wê, werênê li ser ziman ku wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê dikarê wê werênê li ser ziman ku wê, weke aliyekî din jî wê rewşa ku ew afirîya wê, weke rewşa dawî wê xwe bide dîyarkirin. Ew rewş piştî ku ew bû, wê ew êdî ew rewş wê weke rewşeka ku ew bûya wê hebê. Dema ku mirov ew av li hev xist û av kir girik û piştî ku ew av zelal bû û weke ku ew parzinê û hat li rewşa berê a ava zelal jî wê, ew wê nebê sedema ku em karibin bihizirin ku ew rewşa

bi girikbûna avê re ku ew nebûya bê. Ew rewşa girikbûna avê wê, weke rewşekê wê bûbê bê. Di serî de mirov divê ku em wê, bi vê rengê re wê, werênê li ser ziman.

Di rewşa têngîna gûharînê de wê, gûharîn wê weke rewşek nû wê xwe bide dîyarkirin. Li ser hebûna tiştê re wê, di pêvajoya wê ya pêdeçûyînê de wê, rewşa gûharînê wê hertimî wê li ser rewşa darêjkê a digûharê re bê û ankû li ser gûharîna wê ya bi demê re bê wê, rewşa gûharînê a ku ew afirîya wê hertimî weke rewşa demî a ku wê ew were û bijî bê. Di vê çerçoveyê de wê, di dewama wê de wê, ew bibê. Rewşa gûharînê wê, bi aliyê wê yê darêjkî ku ew ji rewşa xwe ya heyî ku ew dikeve û digûharê re wê bibê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, ev rewş wê, bandûra wê li jîyanê jî wê bibê.

Her gûharîn wê, bandûra wê, li jîyanê wê bibê. Di vê çerçoveyê de mirov wê dema ku mirov wê li xwezayê bihizirê de wê, ev wê bi awayekî vekirî wê were dîtin. Her wusa mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov bahse têngîna gûharînê dikê wê, di aslê xwe de wê, bi rewşîya wê ya di jîyanê de re wê, weke ku mirov wê bahse rewşek jîyanî jî wê bikê bê. Wê di vê çerçoveyê û rengê de wê, xwediyê rewşekê bê.

Li vir divê ku mirov wê, yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê dema ku mirov wê jîyanê binerê wê, mirov wê kifş bikê ku wê gûharîn wê bi xwe re wê, di jîyanê de wê weke rewşek pêşketinî jî wê xwe bide dîyarkirin. Her rewşên ku ew bi darêjkî û ankû bi rengên darêjkî ew bûyîna û afirîna wê, ew wê li jîyanê wê bi rewşên xwe re wê, ew hebin. Di vê çerçoveyê de wê, li ser wê re wê ew rewşa gûharînê a ku ew li ser wê rewşa ku ew heyî re ku wê bibê wê, weke rewşek li jîyanê zêde jî wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe bide dîyarkirin. Bi gotineka din wê, weke rewşeka ku ew pêşketî wê, xwe bide dîyarkirin. Di rewşên jîyanî de mirov dikarê wan bi dû awayan li wan binerê. Awayekî di herîkîna di dewama hevdû de wê bi teherî (dîyalektîkî) li wê binerê. Awayê din jî ê duyem jî mirov dikarê wê weke qat bi serê xwe wê hilde li dest û wê, werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, demê wê her rewşek tiştî wê di pêvajoya wê ya bûyînê de wê, gelek gûharînan û ankû pêvajoyên gûharînê wê bi xwe re wê bide çêkirin û derbaskirin. Ew pêvajo jî wê, weke rewşna têngîna darêjkî ên demkî wê xwe bidina dîyarkirin.

Li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, di dewama wê de wê, werênê li ser ziman ku wê, di çerçoveya têngîna teherî û ankû dîyalektîkî de wê tişt wê di dewama hevdû de wê di jîyanê de wê bibê. Wê di çerçoveya têngîna

sedem û encamê de wê, bi hevdû ve girêdayî wê hebê û wê were li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, di wê demê de wê, xwe di vê çerçoveya herîkînîya wê jîyanî de wê bide dîyarkirin. Di dewama wê de wê weke rêgezêk gûharînê mirov dikarê di vê çerçoveyê û bi aliyê duyem ê teherî ve girêdayî wê werênê li ser ziman u wê, her tişt wê di jîyanê de wê biherikê. Wê di wê herîkînê de wê, her rewşa wê ya ku ew bi pêşve di herikê wê, weke rewşek nû ku em dikarin wê di çerçoveya têngîna gûharînê de wê, werênina li ser ziman bê. Bi wê re jî wê, her tişt wê, weke ku me hinekî li jor jî hanî li ser ziman wê bi hevdû ve wê girêdayî wê, were hanîn li ser ziman. Têngîna sedem û encamê wê, weke têngîneka şûbjeyî wê, di vê çerçoveyê de wê, weke destûrek hizirkirinê wê, xwe di vê çerçoveya têngîna teherî û ankû dîyalektîkî de wê weke rêgezêk giring wê bide dîyarkirin. Di rewşa fahmkirina têngîna teherî de wê, dema ku mirov wê li wê bihizirê mirov wê, di dewama wê de wê, li jîyanê wê bihizirê. Jîyan wê, bi xwezayê re wê, hertimî wê pêşve wê herê. Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê hebûna darekê wê, weke minaq wê, li vir wê werênê li ser ziman. Darek, ku ew dema ku ew dihê çandin ji tirhik wê, hin bi hin wê mazin bibê. Dikarê ew pêvajoya wê ya mazinbûnê ew, bi sedsalan ew bikişênê. Her sale û ankû dema wê jî wê bi wê ve wê rewşên nû wê weke çiqilên nû û hwd wê biafirin. Wê çê bibin. Wê bi wê re wê, ew ti sale wê darê wê ne şibihê sale ya wê berî xwe a bi bûhûrî. Her sal wê, xwediye xoslet û teybetîyên xwe bin. Wê di wê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê, xwe bide dîyarkirin. Di vê rewşê û çerçoveyê de mirov dikarê wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, di hilde li dest wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Li vir wê têngîna gûharînê wê, di aslê xwe de wê, bi awayekî xweza wê, bide dîyarkirin ku wê di jîyanê de wê, hertişt wê di dewama hevdû de wê, pêşve herê bê. Her tişt ku ew bû, wê temenekî wê hebê. Her gûharîna ku ew weke rewşek bû wê, ji rewşekê ku ew berî wê heya wê bi ber wê rewşa weke ya gûharînê ku em dikarin wê bi darêjkî wê, werênina li ser ziman re wê, xwe bide dîyarkirin. Li vir mirov, divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, rewşa têngîna gûharînê wê hilde li dest wê, her wusa mirov dikarê wê li ser temenê wê, em wê hiildina li dest û wê fahmbikin.

Li vir wê, têngîna gûharînê û rewşa wê ya têngînî wê bi ser rewşa hebûnî a heyî re wê, xwe bide dîyarkirin. Hebûn wê, weke têngîneka ku wê, bahse tişteki ku ew heya wê bikê. Têngîna bi gotina 'heyî' re jî wê, ew di

çerçoveya pêvajoyek hebûnî de wê, li ser rewşa ya ku ew heyî û domandina wê ya bi demê re wê, dikarê werênê li ser ziman.

Li vir em vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê jî wê, werênê li ser ziman wê, ev were dîtin ku wê gûharin wê, weke rewşeka heyî wê xwe bide dîyarkirin. Ji aliyê têngîna hişmendî ve gûharîn wê, li ser rewşa fîzîkî a gûharînî re wê, xwediyê rewş û awayekî bê. Em li vir wê, jî bi wê re wê, werênina li ser ziman wê, rewşa gûharînê wê bi xwe re wê, têngîna teherî a dîyalektîkî wê bide dîyarkirin. Wê bikê ku mirov li wê bihizirê. Ber ku wê, di awayekî weke wê rengê li wê hizirkirinê de wê, di jîyanê de wê, ew şewayê herîkînê wê hebê.

Mînaq wê, dema ku mirov wê ji kirin û ankû gotineka ku me bi lêvkirî re ku mirov hêncetekê dibînê wê, di vê çerçoveyê de wê, rewşek weke ku wê bi têngîna gûharînî a hişmendî re wê xwe bi de dîyarkirin. Wê li gorî rêgezên hişmendîya gûharînî wê ew rewş wê bibê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê, aliyê wê, bi wê re wê, rewşa têngîna gûharînî wê ji vê aliyê ve wê, hilde li dest. Ev alî wê, piştî ku wê aqilê me pêşbikeve û wê di jîyanê de wê, bidest afirînê bikê wê, weke aliyekî rêgezî ê rengê hizirkirina me jî wê xwe bide dîyarkirin. Wê di wê çerçoveyê de wê, bi awayekî ew wê, were pêşxistin. Di nava rewşan danîna têkiliyê û afirandina sedeman ji kirina rewş, gavavêtinan û hwd re wê, di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê xwe bide dîyarkirin. Wê her kirina me wê, sedemek wê, weke ku wê hebê. Dema ku wê, ji mirov wê ber çî ew xwarin hatîya çê kirin? Wê weke sedem wê bersiva bi rengê 'ber ku em birçî na' wê, were dayîn. Ber çî mirov avê divexwe? Ber ku mirov tî bûya. Ber çî mirov di razihê? Ber ku mirov hinekî bêhn bistênê û xwe rehet bikê. Xwe pêwîsta. Ku mirov xewê nekê wê laşê mirov wê ne rehet bê û wê weke ku mirov dixwezê wê nikaribê wê bikarbênê. Wê nikaribê kirina bidê nîşandin.

Di vê çerçoveyê de wê, rewşên jîyanî wê, di çerçoveya jîyanê û sazûmanek wê de wê, xwe bidina dîyarkirin. Rewşên jîyanî wê, mirov dikarê bi du awayan werênê li ser ziman. Rewşên ku ew ji xwe re dibin. Û weke aliyê duyem jî rewşên ku mirov wan dikê û ankû pêşdixê bin. Di vê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, herdû alî jî wê bi awayekî wê, di nava hevdu de wê bijîn. Rewşa gûharînê a hesinekî weke bi rizînê wê ji xwe re bê. Lê rewşa gûharandina wê û ji wê tişt bi darêjkî afirandin jî wê, bi destî bê. Di vê çerçoveyê de wê, tişt ku ew bi destî hat çêkirin jî wê, pêşîya wê pêvajoya rizîna wê hesinê wê negirê. Ber ku wê, ew di nava xwe de wê, bi demê re wê, gav bi gav wê bi gûharînên piçûk re wê, bi bi

destûrên xwe yên xwezayî re wê li ser rizînê re wê bijî. Heta ku wê, were rewşa gûharîna mazin wê, di vê çerçoveyê de wê, ew wê xwe bide domandin. Her rewşên piçûk wê weke rewşên gûharînê wê temenê gûharînên mazin wê bi xwe re wê, biafirênin. Yanî bi gotinaka din wê, pêwîstî bi gûharînên piçûk wê hebê bo ku ew gûharînên mazin bibin. Di vê çerçoveyê de wê, ji vê aliyekî ve wê, têkiliya di nava gûharînên piçûk û yên mazin de wê, di çerçoveyek teherî û ankû dîyalektîkî de wê, xwe bide dîyarkirin. Wê, di vê çerçoveyê de wê, ew wê, xwe pêşbixê. Wê bide dîyarkirin. Li vir mirov, divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, gûharîna piçûk wê fahm bikê wê, bi rewşên din ên gûharînê ên piçûk re wê, di çerçoveyekê de wê were fahmkirin. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bide dîyarkirin. Her wusa mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê her gûharîna piçûk wê piçek ji gûharîna mazin bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, bi demê û pêvajoya wê rewşa tiştî a ku ew digûharê re wê xwe bide dîyarkirin. Di rewşa gûharînê de wê, di vê çerçoveyê de wê ew têkiliya di nava gûharînên piçûk û mazin de wê, weke rêgezê teherî wê, li vir wê, di rewşa fahmkirinê de wê, bide dîyarkirin ku wê, her tişt wê ji piçûkatîya xwe ve wê bide gûharînê bikê bê.

Gûharîn wê, weke dîyardeyeka jîyanî bê. Mirov dikarê wê, di serî de wê, bi vê rengê wê werênê li ser ziman. Wê di cewherê her tiştî wê rewşa gûharînê wê hebê. Lê her her rewşên gûharînê wê, li gorî hinek rêgez û destûrên xwezayî û hwd wê bibê. Di vê çerçoveyê de wê, bibê. Lê em vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê têngîna gûharînê wê aliyekî wê yê ontolojîkî wê hebê. Tişt ber ku ew heya wê, di wê de wê, gûharîn wê hebê. Dema ku tişt nebê wê, ne wê gûharîn wê heb. Ne jî wê mirov dikaribê bahse gûharînê bi wê re bikê. Di vê çerçoveyê de wê, di rewşekê de wê, were li ser ziman. Li vir wê, dema ku wê rewşa gûharînê wê, li ser reşên hişmendiye û hwd re wê, were li ser ziman wê, di çerçoveya dûalîteyekê de wê, weke ku mirov bi Mîtra û Zerdeşt û piştî bi Manî re jî wê kifş bikê wê, di nava rewşa gîyane baş û nebaş de wê, werê hanîn li ser ziman. Di rewş û awayekî de wê, di gelek rewşan de wê, baş û nebaşî jî wê, weke xosletna ku mirov wan 'ji bûyîna ku ew bi me re hena' wê, werina hanîn li ser ziman. Yanî li gorî wê têngîna wê, mirov di jîyanê de wê, ne gûharê û wê ji başîyê biber nebaşîyê ve xira nebê. Yan jî wê vajî wê ji wê ji nebaşîyê wê bi ber başîyê ve wê, nebê. Lê bi demê re wê, di çerçoveya vê têngîna wê rewşê de wê hinek têngîna bi vê rengê jî wê, werina hanîn li ser ziman. Di nava kurdan de wê, bahse başbûna mirov û ankû ji

başîyê xirabûna mirov bi ber nebaşîyê ve wê, bahse wê were kirin. Ev rewş wê, di vê çerçoveyê de wê, di şêwayekî qarakterîstîkî de wê, were hanîn li ser ziman.

Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê wê jî wê werênê li ser ziman ku wê aqilê mirov wê weke aliyekî wê li gorî wê, bi hizirkirinê re wê, were li ser ziman. Di çerçoveya şerê tekoşîna nava başî û nebaşîyê de wê, bi têtîna ku wê aliyê nebaşîyê ku wê bixwezê ku ew xwe serdest bikê û aliyê başîyê wê li hemberî wê bixwezê ku wê, di nava tekoşînê de bê. Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî wê, xwe bide dîyarkirin. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku wê, dema ku wê, başî û nebaşî wê li hemberî hevdu wê tekoşînê bide wê, li vir wê li ser têtîneka li hevdu gûharînê de wê, hin bi hin wê aqil wê were hanîn li ser ziman. Bi demê re jî wê, ew aqil wê li ser wê re wê aqil were li ser ziman, hişmendî were pêşxistin û wê zanîn wê çê bibê. Zanîna başî û nebaşîyê wê, di vê çerçoveyê de wê, xwediyê rewşekê bê. Li vir mirov dikarê vê yekê jî wê werênê li ser ziman ku ev wê, ev rewşên bi têtînê wê, li ser aqil re wê, weke aliyê ku wê pirr zêde wê, li ser wê re wê werina li ser ziman. Di nava kurdan de wê, heta roja me jî wê, bahse 'xwe afirandina nebaşî' û vajî wê' 'xwe afirandina başîyê' wê, were hanîn li ser ziman. Ev têtîn wê, bi demê re wê, di çerçoveya têtînek afrînerî de wê bi rewîstî jî wê were hanîn li ser ziman. Têtîna rewîstî a afrîner wê, di vê çerçoveyê de wê, bi demê re wê xwe bide dîyarkirin.

Têtîna rewîstê wê, weke têtîneka ku wê ji aliyê gotinên weke afrînerî, fêdetî û hwd ve jî wê were hanîn li ser ziman. Di roja me de wê, di vê çerçoveyê de wê, têtîneka teorîkî û felsefîkî a rewîstî ku wê di van aliyên de wê şîroveyê wê pêşbixê wê, pêşbikevê. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, bi demê re wê, weke ku wê di serdemên kevnera ên felsefeyê de wê, têtînen weke 'şabûn' û hwd wê, weke têtînna ku wê di çerçoveya têtîna rewîstê wê were li ser ziman. Minaq wê, weke ku wê hedonist wê werênina li ser ziman ku 'wê ya bi şabûn wê, ya ba bê'. Ya baş jî wê, weke ya rast bê. Ya rast jî wê, weke ya ku mirov dikarê wê herê bikê.' Di vê çerçoveyê de wê, di rengekî şîroveyî de wê, werênina li ser ziman. Rengekî şîroveyî ê bi vê rengê wê di dema Mîtrayîyan de wê were hanîn li ser ziman. Li ser şahî û dîlxweşîya mirov re wê, hanîna li ser ziman wê bibê. Di vê çerçoveyê de wê, di nava civake kurd de wê, şîroveyên wê, di civatên wê de wê, heta roja me jî wê, werina li ser ziman. Li vir em vê yekê jî wê, di dewama wê de wê, werênina li ser ziman ku wê, ya 'dîlşahî' weke ya

‘baş’ wê, were hanîn li ser ziman. Ya ku ew xweşîyê û dilşahîyê dide mirov wê, weke aliyekî baş bê. Ya vajî wê, ‘dilneşahî’ û ‘dilnexweşî’ wê, weke aliyna nebaş wê werina li ser ziman. Wê li ser wê re wê, şîrove wê werina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, şîroveyên ku wê werina li ser ziman wê weke şîroveya ku wê, di wê çerçoveyê de bin ku wê, ev rewş wê li ser têtîna başî nebaşîyê re wê, werina li ser ziman. Piştî dema Mîtra a Mîtannîyan ku ew di wê de dijî wê, di dema Zerdest a Medîya de wê, di wê de wê, li ser rewşên ku wê dilnexweşîyê û dilneşahîyê ku ew çê dikin wê, li ser wan re wê, were hizirkirin. Ya ku ew mirov xamgîn dikê û azarî û êşê dikê dilê mirov de wê, çi bê? Wê li ser wê, were hizirkirin. Li vir wê, Zerdest wê di avêsta de wê, li ser gîyane nebaş û ya baş re wê, bi tekoşîna di nava wan de re wê werênê li ser ziman.

Em li vir vê yekê jî wê, werênina li ser ziman ku wê rewşa ya ku ew nexweşîyê dikarê bide dilê me de wê, weke ya nebaş û wê di dewame wê de wê bi gîyane nebaş re wê, werê hanîn li ser ziman. Gîyane nebaş wê, weke aliyê, dilnexweş, dilneşahî, xamgînî, azarî, êş û elem bê. Aliyê bi gîyane baş re wê, weke aliyê dilxweş, dilşahî, xweşî, bêazarî, neêşî û neelemîyê wê bide mirov. Di vê çerçoveyê de wê, weke dû aliyên vajî hevdû wê, werina li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê şîroveyên li ser ‘şahîya dil’, ‘xweşîkbûna bi dîtîne re’, ‘xweşîkatîya ji dil’ û hwd re wê, were hanîn li ser ziman. Gotinên weke ku ”mîrov, di derbarê hinekan de bi başî bi hizirê wê, hinek jî di derbarê me de wê bi başî bihizirin” wê di vê çerçoveyê de wê, weke şîretekî ku wê bi wê bê xwestin ku mirov were teşwîkî xweşîk axiftin, başkirin û rast gotinê werina kirin bin. Ev wê, weke aliyekî rast ê mirov bê. ber vê yekê wê, dema ku mirov wê, dema ku mirov rast got wê, rastî wê vajî derewê bê. Ku mirov başî kir wê ew qanc bê û vajî nebaşî û neqancîyê bê. Ku mîrov xweşîk gotin got ji dil wê, ew weke aliyekî mirov ê baş bê. Ev jî wê, weke aliyekî mirov ê rewîstî jî wê xwe bide dîyarkirin. Yanî wê, weke ku wê kurdên berê wê bibêjin ”wê, tiştê baş wê mirov baş bikê û ya nebaş wê mirov nebaş bikê.” Di vê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê were li ser ziman.

Ev rewşa li başîyê lêgerîn û li ser başîyê re hewldana xwe gihandina rastîyê û rastteqînîyê û hwd jî wê, weke aliyekî giring ê ku mirov wê dikarê wê werênê li ser ziman bê. Hewldana xwe li ser têtîna başîyê re gihandina rastteqînîyê wê, di vê çerçoveyê de wê xwe bi awayekî wê bide dîyarkirin. Di nava kurdan de wê, ji demên berê ve wê were bawerkirin ku ”mîrov, çendî ku tiştên baş kirin wê, ew tiştên me yên baş wê me, bigihênina rastteqînîyê wê, mirov ji nebaşî û neqancîyê wê dûr

bikin.” Weke rêyeka xwe mûhafazakirin û parastina ji nebaşîyê jî wê, kirina başîyê wê, were hanîn li ser ziman. Bi wê re wê, ew wê were hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê, başîyên mirov wê, mirov bigihênina kûderê? Ev wê, weke pîrseka ku wê hertimî wê, bersiva wê, bi hêrênî wê bi heta dayîn ba. Mirov, wê bi başî û kirina wê, weke mirovekî baş wê biheta dîtî û naskirin. Wê kirinên mirov ên ku ew bi başî werina dîtî û pênasekirin wê, ew ji mirov re wê di jîyanê de wê bina weke rastîyeka ku ew bi wê were naskirin jî bê. Di vê çerçoveyê de wê, werina li ser ziman. Di vê rewşê de wê, rewşa başîyê wê were li ser ziman. Wê bi heman awayê wê ya kirina ku ew bi nebaşî wê, çendî ku mirov ji rastî dûrbikê û nebaş bikê jî wê, li ser wê were sekin in. Ber vê yekê wê, ya baş wê, hertimî wê, kirina wê weke temîneteka mirov a bi başîyê re bê. Li vir wê dema ku mirov wê kirina baş û ankû nebaşkir wê, ew di dilê mirov de wê, mirov wê çawa wê herê bikê? Wê çawa wê, di xwe de wê herê bikê û ankû wê nêzî wê bibê, wê weke aliyekî ku wê li ser rewşa keseyetîyê re wê, were hanîn li ser ziman bê. Di vê çerçoveyê de wê, ew wê werê li ser ziman. Mirovê ku ew ‘bi kirina xwe re baş’ wê, bahse wî were kirin. Di dewama wê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku kurdên berê hertimî bawer dikin û dihanîn li ser ziman ku ”mirov, wê piştî mirina xwe re wê bi kirinên xwe yên baş û qanc re wê, qanc û baş wê were biharhanîn.” Di vê çerçoveyê de wê, li ser rewşa başîyê wê were sekin in. Di jîyanê de wê mirov, çawa wê, başîyan serdest bikê? Wê bi zêde kirinên wê re wê bikê. Her wusa wê, di vê çerçoveyê de wê, di rewşa nêzîkatîya mirov a li hevdû de jî wê, ev rewş wê weke aliyekî ku wê were dîtî bê. Di rewşa nêzîkatîyê de wê, dema ku mirov wê, bi aqilekî baş wê li wê bihizirê wê, di wê çerçoveyê de wê, nêzîkatîyê wê bide nîşandin. Bi heman rengê wê, vajî wê jî wê rast bê. Kirina baş, tevgera baş, xûya baş, gotina baş ku ew ji devê mirov derkeve û hwd wê, weke aliyna ku wê, di vê çerçoveyê de wê, li ser wan wê were sekinin bê. Di rewşa fahmkirina kirinê de wê, di vê çerçoveyê de wê, têgînek bi hişmendîyî wê, xwe bide dîyarkirin bê. Her wusa mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê kirina mirov wê, di vê çerçoveyê de wê bi rengê salixkirina wê ya bi hişmendî û rengê wê yê kirinî wê ji aliyekî ve wê temenê dilşabûn û ankû dilneşabûna mirov jî bê. Ji vê aliyê ve jî di dewama wê de mirov, divê ku wê li ser wê bisekinê. Mirov, dema ku wê kirinekê baş bikê wê, ew hêsteka xweşî wê bi mirov re wê çêbikê. Wê hêstek baş wê bide me. Lê vajî wê, kirineka nebaş ku ew bi wê rengê re ew hat li ser ziman wê li xoşa mirov wê neçê û wê dilxweşîyê wê nedê

mirov wê xemgînîyê wê bi mirov re wê çê bikê. Ev jî wê, temenê têkilîyên mirov a baş û nebaş a bi dilşahî û ankû dilneşahîya mirov ve jî bê.

Di dewama wê de mirov, dikarê bi têgîneka gûharînê re wê, bi berdewamî wê werênê li ser ziman. Her wusa mirov divê ku vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê, li ser têgîna başî û nebaşîyê re wê bihizirê wê, bi wê re wê, di çerçoveyek têgînê gûharînê de wê li wê were hizirkirin. Di jîyanê de wê, gûharîn wê, weke ku mirov ji devê kurdên berê dibihizirê 'wê, hinek sedemên wê yên jîyanî û hinek sedemên wê yên qarakterîstîkî wê hebin.' Wê bi vê rengê wê, li ser wê re wê, werê hanîn li ser ziman. Di nava civake kurd de wê, ev rewş wê, bi awayekî zêde wê li ser wê were sekin in.

Li vir 'mirov divê ku di jîyane xwe de wê, ahenge di nava başî û nebaşîyê de wê, bigirê.' Bi wê re jî wê, di jîyanê de wê, gelek rewş wê derkevina li pêşîya mirov. Wê mirov wê bikeve bin bandûra wan de. Bi wê re wê, kirinên xwe karibê dervî hişmendiye jî ew bide nîşandin. Di vê çerçoveyê de wê, li ser wê, were hizirkirin. Ya ku wê temenê gûharînê bê wê, ji aliyekî ve wê qarakterîstîkî bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, were hanîn li ser ziman. Mînaq wê, dema ku mirov wê, tiştekî weke ku ew ji xwe re ew dixwezê ku ew ji mirovên dervî xwe re jî wê, bihemam rengî nexwezê wê, ev weke nîşanaka nebaşîya wî ya hundûrîn bê. Di vê çerçoveyê de wê, ew wê were hanîn li ser ziman. Di nava xate ola êzdayî de wê li kurdistanê di nava civake kurd de wê, ev wê weke pîvanekê jî wê, bi sedsalan wê were hanîn li ser ziman û wê li gorî wê were jîyankirin.

Têkilîya nava gûharînê û qarakter wê, di vê çerçoveyê de wê, di awayekî de wê were danîn. Qarakter wê, xwediyê hinek rewşên ajoyî ên weke bi azwerî û hwd bê. Wê li ser wan re wê, hertimî wê, xwe weke navend wê bibînê û wê li xwe bihizirê. Wê ev rewşa xwe weke navend dîtin wê, aliyekî fîzyolojîkî ê bi kompleksîn mejî re mirov dikarê wê werênê li ser ziman. Di vê çerçoveyê de mirov, dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, kompleksên laş wê, çerçoveyek wan ya laşî a bi mirov re wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, ew çerçove wê, xwe bide dîyarkirin. Di rewşa têkilîya mirov a bi tiştan re de wê, ev rewşa kompleksî wê ji aliyekî ve wê, di çerçoveya wê hişmendîya li xwe hizirkirinê a bi xwe weke navend dîtinê re wê, were li holê. Mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, ew wê kifş bikê. Keseyetîya mirov wê, van alîyan wê, di çerçoveya wê hişmendîya fîzyolojîkî de wê, bi rewşek derûnî re

wê ew wê bijî. Derûnîya keseyetîyê wê, li ser rengê pêşketina wê û zanîna wê re wê, xwe bide dîyarkirin. Pêşveçûnên mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, xwe di jîyane mirov de wê weke aliyekî temenî xwe bidina dîyarkirin. Em dema ku wê tiştê bibînî wê, ew tişt wê, bi dû cûreyên zanînî wê were têgihiştin. Yek wê, bi awa û rengê zanîna wê ya dahûrî a wê tiştê bixwe bê. Ev rengê zanînê mirov dikarê wê bi şêwayekî weke zanîna fîzyolojikî jî wê, werênê li ser ziman bê. Aliyê din jî wê, weke hişmendîya wê ya li ser wê zanîna wê ya hebûnî re bê. Di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, bi wê re wê, rewşa hişmendîyê wê, li ser wê tiştê re wê bihizirê. Wê mejî bi wê hişmendîyê wê tiştê di xwe de wê kifş bikê. Wê ahengeka nava xosletên wê ku ew li mejiyê me xwe xwe bi awayê ku ew dide biriqandin wê, temenê hêskirina mirov a li wê bê. Wê li mirov wê xweşik werê. Wê bi wê re wê mêl û tamê mirov wê, herê li ser wê. Dema ku mêl û tamê mirov çî li ser wê, wê êdî wê, bi wê mêl û tamê re wê mirov wê, bixwezê ku ew xwediyê wê bê. Hêsta xwe bûna xwedî wê, weke weke hêsta giring ku wê, di temenê wê de bê. Hêsta xwedîbûnê wê, ji mirov bixwezê ku mirov bibê xwediyê wê. Di vê çerçoveyê de wê, bixwezê ew jî wê, weke wê ji xwe re wê bibînê û ew bibê xwediyê wê. Wê mirov wê bixwezê ku ew bersiva wê hêsta xwedîbûnê wê, bi vê rengê wê bide.

Di jîyanê de wê, ev hêsta xweşik dîtîne, sipahî dîtîne û bi wê re ew hêskirina mirovî a ku ew pêş dikeve wê, di temenê wê de wê ew hêsta xwedîbûnê wê hebê. Di vê çerçoveyê de wê, aliyekî wê, hêstê wê bi vê rengê wê hebê.

Di jîyanê de mirov wê, hertimî wê bi hişmendîya xwe re wê, li tiştên xweşik wê bigerihê. Tiştên xweşik ku mêl û tamê mirov wê bikişênî wê, li ser têngîna xweşikbûnê re bê. Li vir mirov têngî û felsefeya estetîsmê ku mirov wê li berçav digirê wê, weke têngîneka şûbjeyî wê, li vir wê, bi awayekî wê, rengêkî têngînî ku wê vê rewşa dîtbar a ku mirov wê bi hişmendî di xwe de dibînê û ankû pêşdixê wê werênê li ser ziman bê. Çêkirina tiştan weke bi hûnerî, çandî, mûsik û ankû helbest û hwd wê, di vê çerçoveyê de wê, di xwe de wê hêsteka ku ew li ser wê têngîna xwweşikatiyê û sipahîbûnê û hwd re ku ew xitabî mejiyê me dikê wê di wê de wê hebê. Li ser wê re wê, ew wê were dîtî. Mejî wê, di vê warê re wê di wê hêstê de wê bi hişmendîya xwe re wê, ew hebê. Her wusa divê ku mirov wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov li wê dihezirê mirov wê jî kifş dikê ku wê, hemû kar û xabatên hûnerî, çandî, wêjeyî, helbestgerî, bi mûsikî û hwd, wê di xwe de wê bi ahengên xwe re

wê xwediyê têtîneka estetîkî a di xwe de jî bin. Wê bi wê re wê, ew wê weke rewşna estetîkî a hişmendî jî wê, werina li ser ziman. Wê, ew ji ji gotinana wê, were li ser ziman.

Di çerçoveya van rewş û têtînan de wê, ya xweşik wê, hêstek baş wê bi me re wê bide çê kirin. Ew hêsta ku ew bi me re çêbû wê, weke hêsteka ku wê mirov wê, bi wê re wê, li jîyanê bihizirê. Wê bi wê re wê, dema ku wê hişmendî bi afrînerîya xwe bide afrînerîyek şûbjeyî kir wê, di vê çerçoveyê de wê, were dîtin. Her afrînerîya jîyanî wê bi têtîna hişmendîyê û şûbjeyîya wê re wê, hebê. Her wusa mirov dikarê wê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov wê werênê li ser ziman ku wê têtîna hişmendîyê wê, çawa wê bi afirênê wê, bi pêşnûmakirina awadanîyan û ankû avahîyan, çêkirina tiştan, pêşxistina hûner, çand, wêjê û hwd wê, bi gelek aliyên din re wê, di vê çerçoveyê de wê, bi wê re wê were li ser ziman. Wê ev hemû wê weke rewşna têtînî ên bi çerçoveyî ku mirov wan li ser hişmendîyê re wan, werênê li ser ziman bin. Hizirkirina mirov wê, di vê çerçoveyê de wê, aliyekî mirov ê şûbjeyî ê giring wê, bi xwe re wê, bide dîyarkirin. Her wusa divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê çawa wê, ew wê were dîtin wê, mirov dikarê wê, werênê li ser ziman. Di rewşa têtîhiştina rewşa aqilê mirov de wê, aqil şûbjeyî û ankû hişmendîyî wê, weke aliyê li jîyanê nerîn ê nirxî bê. Ya ku wê, nerîna mirov li jîyanê biafirênê wê hişmendîya me bê. Di vê çerçoveyê de wê, ya ku wê tiştê bi zanîna wê re wê bide fahmkirin li me û mejîyê me jî wê, dîsa wê hişmendîya me bê.

Li vir divê ku mirov vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, têtîna me ya hişmendî wê, weke aliyekî me yê jîyanî ê afrîner bê. Di aslê xwe de wê, mirov wê dema ku ew bidest bi hiş li jîyanê nerînê dikê re wê, temen afrînerîya wê biafirênê. Wê di mejîyê xwe de wê, bi xiyalkirina xwe re wê, tiştan wê biafirênê. Wê piştî wê, bi rijênê li ser rûpel û ankû li jîyanê. Wê têtîne jîyanê. Bi wê têtîstina li jîyanê re jî wê, kirinîya wê pêşbixê. Hişmendî wê, çerçoveya nerîna me wê, biafirênê. Wê tişt ku ew ji mirov rast û nerast, baş û nebaş, qanc û neqanc û hwd wê were wê, ew wê kifş bikê. Di vê çerçoveyê de wê, bi nerîna mirov a bi aqil re ku mirov wê, têtîgihê wê, ya rast çî ya wê, ew wê, li gorî xwe wê kifş bikê. Di vê çerçoveyê de wê, ew ya li gorî mirov wê, weke ya li gorî mirov rast û ankû nerast jî bê. Di vê çerçoveyê de wê, ev dûalîteya bi rast û nerast, baş û nebaş, qanc û neqanc û hwd re wê, temenê nerîna mirov a darazî jî wê biafirênê. Ya ku mirov wê, li gorî xwe bi zanebûnî rast bibînê wê, weke ya bi rewîst jî ku mirov wê dikarê wê, werênê li ser ziman. Di vê

çerçoveyê de wê, çerçoveya pîvanên mirov ên herêkirin û redkirinê û hwd wê, biafirê. Ev jî wê, weke rewşek rewîstî a ku ew bi me re wê pêşbikeve bê. Ya rast wê, weke ya rastî jî bê. Dema ku mirov li wê bi hişmendî dihizirê wê, bi wê re wê, ev wê were dîtin. Mirov wê, bi wê re wê, vê yekê wê, kifş bikê. Wê fahm bikê. Ya rast wê, ya ku mirov wê baş dibînê jî bê. Wê di vê çerçoveyê de wê, têkilîya rast û başîyê wê bi hevdu re wê were danîn.

Mirov, di jîyaneka ku ew di wê de gelek tiştên ku mirov wan rast û ankû nerast bibînê di wê de diqawimin. Mirov wê, bi wê re jî wê, di wê çerçoveyê de wê, weke aliyekî giring wê, xwe bi wê re wê, bide dîyarkirin. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê vê yekê jî wê, werênê li ser ziman ku wê, dema ku mirov, li jîyanê dinerê, wê li ser têtîna xwe ya darazî a rast û nerast dîtîne re wê, ji hevdû cûdakirin û vaatandinê wê bikê. Bi wê re jî wê, bikê ku ew bi ya baş re ew jîyane xwe bide domandin. Ankû ya ku ew mirov wê ji xwe re baş dibînê wê, bi wê re wê, bikê ku ew wê kifşbikê û jîyane xwe bi wê re wê, bide domandin.

Abdusamet yigit, Cizîra bota, Kurdistan,

~~~~~